

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Mladen Knežević

Obnova iraških varnostnih sil po letu 2003

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Mladen Knežević

Mentor: doc. dr. Maja Garb

Obnova iraških varnostnih sil po letu 2003

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

ZAHVALA

Iskrena hvala moji življenjski sopotnici Tanji, ker je poskrbela za motivacijo in mi ves čas pisanja naloge stala ob strani, hvala prijatelju Žandiju, ker je bil v veliko pomoč pri iskanju virov za nalogo ter sestri Slavici, ker je poskrbela za pravopisno pravilnost diplomske naloge.

Hvala mentorici dr. Maji Garb za potrpežljivost, podporo ter usmeritve pri pisanju diplomske naloge.

OBNOVA IRAŠKIH VARNOSTNIH SIL PO LETU 2003

Pričujoče delo obravnava proces obnove iraških varnostnih sil od leta 2003 do konca leta 2009. Na začetku definira dva temeljna pojma, ki sta ključnega pomena za razumevanje naloge, in sicer nacionalnovarnostni sistem ter koncept obnove oziroma reforme varnostnega sektorja. V nadaljevanju oba pojma iz teorije prenese na konkreten primer Iraka, kjer najprej razdela nacionalnovarnostni sistem Iraka v času vladavine Sadama Huseina, nato pa podrobneje prikaže obnovo iraškega varnostnega sektorja po posameznih ministrstvih. Na koncu glavnega dela naloga preide s širšega pojma varnostnega sektorja na varnostne sile. Posamezne varnostne sile naloga razdela v sklopu ministrstva, ki mu določene varnostne sile pripadajo, v tem delu pa podrobneje prikaže tudi razvoj le-teh, njihovo popolnjenost, opremljenost in usposobljenost v dveh časovnih točkah, in sicer v letu 2004 in v letu 2009. Čisto na koncu pa prikaže še glavne težave in izzive, s katerimi so se in se bodo tudi v bodoče spopadale iraške varnostne sile.

Ključne besede: iraške varnostne sile, nacionalnovarnostni sistem Iraka, obnova varnostnega sektorja, oborožene sile.

RECONSTRUCTION OF IRAQI SECURITY FORCES AFTER 2003

The following thesis evaluates the process of reconstruction of Iraqi security forces from 2003 to the end of 2009. At the start, two core concepts, crucial for understanding the thesis, are defined - national security system and the concept of reconstructing or reforming the security sector. Then both concepts are applied to the practical example of Iraq, first explaining the national security system in the time of Saddam Hussein's rule and then explaining the reconstruction of the Iraqi security sector across various ministries in more detail. At the end of the main part, there is a transition from the broader security sector theme to security forces. Individual types of security forces are analysed according to the ministries they belong to. In this part there is also the presentation of their readiness, equipment and training capabilities at two time points, first in 2004 and the second in 2009. And to conclude, the main problems and challenges with which the Iraqi security forces are and will be dealing with are presented.

Key words: Iraqi security forces, Iraqi national security system, reconstruction of the security sector, armed forces.

KAZALO

Seznam kratic	9
1 UVOD	10
2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR.....	12
2.1 Namen in cilj proučevanja	12
2.2 Hipotezi	13
2.3 Metode dela	13
2.4 Struktura naloge.....	14
3 NACIONALNOVARNOSTNI SISTEM IN KONCEPT SSR.....	15
3.1 Nacionalnovarnostni sistem	15
3.1.1 Nacionalnovarnostna politika.....	18
3.1.2 Varnostna struktura	19
3.1.2.1 Sile za zagotavljanje zunanje varnosti.....	20
3.1.2.1.1 Oborožene sile	20
3.1.2.1.2 Civilna obramba.....	22
3.1.2.2 Notranjevarnostne sile.....	22
3.1.2.2.1 Policija	23
3.1.3 Varnostna samoorganizacija družbe	24
3.2 Reforma/rekonstrukcija varnostnega sektorja (Security System/Sector Reform)	24
3.2.1 Obnova varnostnega sektorja po posameznih področjih	27
3.2.1.1 Reforma demokratičnega nadzora in odgovornosti	27
3.2.1.2 Obrambna reforma	28
3.2.1.3 Reforma obveščevalnega sektorja	29
3.2.1.4 Reforma policije.....	29
3.2.1.5 Reforma pravosodnega sistema.....	30
3.2.1.6 Reforma zaporniškega sistema	30
3.2.1.7 Reforma zasebnih varnostnih in vojaških služb	31
3.2.1.8 Reforma civilne družbe	32
3.2.2 Kontekst reforme/rekonstrukcije varnostnega sektorja	32
3.2.2.1 Postkonfliktni kontekst	33
4 NACIONALNOVARNOSTNI SISTEM IRAKA	35
4.1 Geografsko-politični okvir	36

4.1.1 Splošna geografija in demografija	36
4.1.2 Etnična in verska heterogenost v Iraku.....	36
4.1.3 Kratka politična zgodovina Iraka.....	37
4.2 Nacionalnovarnostni sistem Iraka v času režima Sadama Huseina.....	39
4.2.1 Nacionalnovarnostna politika Iraka v času režima Sadama Huseina	39
4.2.2 »Zunanje« varnostne sile	39
4.2.2.1 Kopenske sile	41
4.2.2.2 Mornarica	42
4.2.2.3 Letalstvo	42
4.2.2.4 Protizračna obramba	43
4.2.2.5 Tuje sile	43
4.2.2.6 Oborožene sile opozicije	43
4.2.3 »Notranje« varnostne sile.....	44
4.2.3.1 Policija	44
4.2.3.2 Varuhi meje	45
4.2.3.3 Enote Sadamovih Fedayeenov.....	45
4.2.3.4 Prostovoljna vojska Al Quds.....	45
4.2.3.5 Druge varnostne agencije.....	46
4.2.4 Pravosodni sistem	46
4.2.5 Varnostna samoorganizacija družbe	46
4.2.6 Mednarodno sodelovanje	47
4.3 Rekonstrukcija iraškega varnostnega sektorja po letu 2003	48
4.3.1 Kontekst rekonstrukcije iraškega varnostnega sektorja.....	51
4.3.2 Nacionalnovarnostne institucije	52
4.3.3 Obrambni sektor–Ministrstvo za obrambo	52
4.3.3.1 Načrtovanje in politika	54
4.3.3.2 Opremljanje	54
4.3.3.3 Infrastruktura	55
4.3.3.4 Finance in proračun.....	55
4.3.3.5 Osebjje	55
4.3.3.6 Operacije	55
4.3.3.7 Logistika	56
4.3.4 Ministrstvo za notranje zadeve	56
4.3.5 Pravosodni sektor.....	58

4.3.6 Obveščevalne službe	60
4.3.7 Razorožitev, demobilizacija in reintegracija (DDR).....	62
5 OBNOVA IRAŠKIH VARNOSTNIH SIL	63
5.1 Varnostne sile v okviru Ministrstva za obrambo	64
5.1.1 Zakonska podlaga	64
5.1.2 Začetki nove iraške vojske	66
5.1.2.1 Enote iraške civilne obrambe (ICDC)/Iraška nacionalna garda	68
5.1.3 Stanje septembra 2004	69
5.1.4 Kopenske oborožene sile	70
5.1.4.1 Stanje redne kopenske vojske avgusta 2009	70
5.1.4.2 Popolnjevanje, vodenje in usposabljanje oboroženih sil.....	71
5.1.4.3 Opremljenost in težave z opremo	73
5.1.4.4 Bojna pripravljenost iraških enot.....	75
5.1.5 Iraško letalstvo.....	76
5.1.6 Iraška mornarica.....	79
5.2 Varnostne sile v okviru Ministrstva za notranje zadeve.....	80
5.2.1 Iraška policija.....	80
5.2.2 Stanje novembra 2004	83
5.2.3 Stanje junija 2009	84
5.2.3.1 Redna policija	85
5.2.3.2 Iraška nacionalna/federalna policija.....	87
5.2.3.3 Enote za varovanje meja (DBE–Department of Border Enforcement)...	88
5.2.3.4 Naftna policija	89
5.2.3.5 Enote za zaščito objektov in infrastrukture–FPS	90
5.3 Varnostne sile v okviru Ministrstva za pravosodje.....	91
5.4 Sinovi Iraka (Sons of Iraq).....	91
6 GLAVNE TEŽAVE IN IZZIVI IRAŠKIH VARNOSTNIH SIL.....	92
6.1 Načrtovanje varnostnih sil.....	92
6.2 Človeški faktor	93
6.3 Ugotavljanje dejanskega stanja varnostnih sil.....	95
6.4 Težave pri nabavi orožja	95
6.5 Težave na področju logistike, infrastrukture in usposabljanja	96
7 SKLEP IN VERIFIKACIJA HIPOTEZ.....	96
Literatura	99

Kazalo tabel

Tabela 5.1: Stanje iraških oboroženih sil septembra 2004	69
Tabela 5.2: Stanje iraških rednih oboroženih sil avgusta 2009.....	70
Tabela 5.3: Stanje opreme 22. septembra 2004.....	74
Tabela 5.4: Iraške varnostne sile znotraj Ministrstva za notranje zadeve v novembru 2004	83
Tabela 5.5: Iraške varnostne sile Ministrstva za notranje zadeve junija 2009	84

Kazalo shem

Shema 3.1: Temeljni elementi sistema nacionalne varnosti sodobne države.....	17
Shema 3.2: Definicije varnostnega sektorja.....	25
Shema 5.1: Pristojno ministrstvo in poslanstvo iraških varnostnih sil–maj 2004.....	63

Priloge

Priloga A: Distribucija etnično verskih skupin in glavnih plemen.....	104
Priloga B: Veriga poveljevanja iraškim oboroženim silam.....	105
Priloga C: Organizacija iraškega Ministrstva za obrambo.....	106
Priloga Č: Organizacija iraškega Ministrstva za notranje zadeve.....	107
Priloga D: Usposabljanje pripadnikov posameznih vrst iraških varnostnih sil.....	108

Seznam kratic

RVS – Reforma/rekonstrukcija varnostnega sektorja
SSR – Security System/Sector Reform
RGCF – Republican Guard Command Forces
SRG – Special Republican Guard
CPA – Coalition Provisional Authority
CPS – Coalition Provisional Suthority
CJTF 7 – Combined Joint Task Force 7
CENTCOM – Central Command
OSA – Organization for Security Affairs
CIA – Central Intelligence Agency
INIS – Iraqi National Intelligence Service
OSA – Office of Security Affairs
DDR – Disarmament, Demobilization and Reintegration
TR – Transition and reintegration
PUK – Patriotic Union of Kurdistan
KDP – Kurdistan Democratic Party
SCIRI – Supreme Council for the Islamic Revolution in Iraq
SIGIR – Special Inspector General for Iraq Reconstruction
PUK – Patriotic Union of Kurdistan
KDP – Kurdish Democratic Party
CMATT – Coalition Military Assistance Training Team
MNF-I – Multinational Force Iraq
ORHA – Office for Reconstruction and Humanitarian Assistance
INL – International Narcotics and Law Enforcement Bureau
FPS – Facility Protection Service
ICS – Iraq Correctional Service
Sol – Sons of Iraq
IVS – Iraške varnostne sile
VS – Varnostne sile

1 UVOD

New York, 11. september 2001. Potniško letalo trešči v enega od stolpov World Trade Centra na Manhattnu. 16 minut za tem naslednje letalo zadane drugi stolp WTC-ja. Tretje letalo strmoglavi na sedež Ministrstva za obrambo Združenih držav, na Pentagon v Virginiji. Ob približno enakem času četrto letalo strmoglavi na polje v zvezni državi Pennsylvania. V napadih življenje izgubi 2.964 ljudi in 19 ugrabiteljev, ki prihajajo večinoma iz arabskih držav.

To je do danes največji napad na ozemlje Združenih držav Amerike, ki do tistega časa niso bile neposredno ogrožene na svojem ozemlju, če ne upoštevamo napada na Pearl Harbor, ki pa se nahaja daleč stran od ameriške celine. Združene države Amerike po zelo kratkem času na napad odgovorijo z okupacijo Afganistana in zamenjavo oblasti, ki naj bi dajala zatočišče in izurila večino teroristov, ki so bili vpleteni v napade. Razlog za napad na Afganistan je po besedah ameriškega predsednika tudi mednarodni terorist Osama bin Laden, katerega teroristična skupina Al Kajda naj bi bila odgovorna za napad. Ta se v tistem času nahaja v Afganistanu in uživa visoko podporo tamkajšnje oblasti. ZDA v zelo kratkem času s pomočjo Severnega zavezništva uspejo prevzeti oblast v Afganistanu.

Po vseh teh dogodkih postane središčna tema zunanjih in varnostnih politik razvitih evropskih držav in seveda Amerike boj proti terorizmu, ki postane globalni sovražnik številka ena. Boj proti terorizmu zavzame obliko boja proti režimom, ki ga podpirajo. Med podpornike terorizma je uvrščen tudi takratni režim Sadama Huseina.

Vse te okoliščine sčasoma pripeljejo do napada na Irak, ki ga ZDA skušajo, pred mednarodno skupnostjo na vsak način prikazati kot legalnega in tudi legitimnega, predvsem na račun podpiranja mednarodnega terorizma in posedovanja orožja za množično uničevanje. Čeprav jim to spodleti in kljub nasprotovanju nekaterih pomembnih držav mednarodne skupnosti, kot sta Francija in Nemčija, oborožene sile ZDA ter delno tudi Velike Britanije 20. marca 2003 začnejo okupacijo Iraka pod imenom Operation Iraqi Freedom ali v prevodu Operacija iraška svoboda. Načrt je sestavljen iz dveh delov. Prvi del je sprememba režima v Iraku in odstavitev Sadama Huseina, drugi del pa je postkonfliktna obnova Iraka vključno z demokratizacijo.

Koalijske sile (ameriške in britanske) že 9. aprila uspejo prodreti do središča Bagdada in razbiti glavnino iraške kopenske vojske, vključno z enotami revolucionarne garde. Bolj ali manj organiziran odpor iraške sile nudijo še približno nekaj dni, do padca rodnega mesta Sadama Huseina, Tikrita. Že v maju pa predsednik ZDA George Bush razglasi konec večjih spopadov med koalijskimi in iraškimi vojaki. Prvo fazo so koalijske sile pod ameriškim vodstvom izvedle odlično tako na operativni kot taktični ravni. (Svete 2006, 24–26)

Z zaključitvijo velikih bojov in odstranitvijo starega režima pa se je tako imenovani boj za iraško svobodo šele dobro začel. Končan je prvi, precej lažji del, celotnega načrta, začenja pa se dolgotrajna rekonstrukcija Iraka in vseh državnih institucij.

V svoji diplomski nalogi se bom podrobneje posvetil celotnemu **procesu rekonstrukcije in reforme iraškega nacionalnovarnostnega sistema**, ki je predpogoj za gradnjo države, njen nadaljnji razvoj in demokratizacijo.

Reforma nacionalnovarnostnega sistema se lahko odvija v različnih okoliščinah:

- 1. Razvite države:** v primeru razvitih držav je cilj reforme nacionalnovarnostnega sektorja predvsem optimiziranje varnostnih institucij, to je doseči njihovo večjo učinkovitost v smislu usmerjenosti na državljane.
- 2. Tranzicijske države:** v primeru tranzicijskih držav, ki prehajajo iz enega političnega sistema v drugega, je potrebno reorganizirati varnostne institucije ter včasih nekatere od njih tudi ukiniti, npr. v nekaterih primerih paravojaške enote. Cilj reforme varnostnega sistema v tranzicijskih državah je vpeljati načela demokratičnega vladanja v nacionalnovarnostni sektor.
- 3. Postkonfliktne države:** V teh državah že moramo govoriti o rekonstrukciji in ne več samo reformi nacionalnovarnostnega sistema, saj je večina političnih in varnostnih institucij uničena. Potrebna je ponovna izgradnja učinkovitih varnostnih struktur in ponovna uvedba državnega monopola nad varnostnimi silami. (Hanggi in Bryden 2006, 11–15)

Proces rekonstrukcije iraškega nacionalnovarnostnega sistema se odvija v postkonfliktnem Iraku in je zaradi okoliščin eden od najbolj kompleksnih. Glavni cilj koalijskih sil in iraškega ljudstva je uspešno zoperstavljanje varnostnim izzivom ter

izgradnja stabilne in varne države Irak. Uspeh bi pomenil Irak, ki svojemu ljudstvu nudi spodobno življenje v sistemu urejene oblike vladavine, ki spoštuje vladavino večine in ščiti pravice manjšine. Irak, ki svojim prebivalcem zagotavlja osebno varnost in svobodo v regiji, kjer je bilo v preteklem času tega bolj malo. Za bližnjevzhodno regijo pa bi uspeh Iraka pomenil stabilno velesilo, ki bi bila vzor uspešne reforme v državi z islamskim prebivalstvom.

V primeru neuspeha pa lahko pride do državljanske vojne, vzpostavitve še enega avtoritarnega režima s potencialnimi možnostmi za destabilizacijo celotne regije ter posledično dolgoročen udarec za upanje na mir na Bližnjem vzhodu. (Slocombe 2004, 231)

2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

2.1 Namen in cilj proučevanja

Po vojni v Iraku se je izkazalo, da se je s koncem formalnih oboroženih spopadov prava vojna šele začela in da bo potrebno še ogromno vloženega truda, da bi Iranci zaživelij ljudem primerna življenja. Čeprav je proces vzpostavljanja strukture nove družbe obsežen in dolgotrajen, pa je njegov temelj vzpostavitev osnovne varnosti (v ožjem in širšem pomenu) prebivalstva in družbe, saj je brez tega onemogočen nadaljnji razvoj. Ravno zaradi pomembnosti rekonstrukcije iraškega nacionalnovarnostnega sistema za nadaljnje faze razvoja države mi to poglavje predstavlja poseben izziv.

Cilj diplomske naloge je ugotoviti, ali bodo »nove« iraške varnostne institucije primerne, učinkovite in sposobne soočati se s trenutnimi in prihajajočimi varnostnimi izzivi in dilemami ter ali bodo sposobne opravljati naloge sodobnih varnostnih institucij. Opravljanje teh pa bo nudilo ustrezno okolje za naslednje korake v razvoju države. Da bi dosegel svoj cilj, se moram dela lotiti sistematično in iz tega izhajajo tudi naslednji cilji:

- Na začetku želim podrobneje predstaviti dva teoretična koncepta, katerih razumevanje je ključnega pomena za razumevanje celotne naloge.

- V nadaljevanju želim analizirati nacionalnovarnostni sistem Iraka, kjer želim prikazati preteklo in sedanje stanje.
- V glavnem delu naloge pa bo moj cilj podrobneje preučiti najpomembnejši segment nacionalnovarnostnega sistema, varnostne sile.

2.2 Hipotezi

Ker je moj glavni cilj ugotoviti uspešnost obnove iraškega nacionalnovarnostnega sistema, se moja prva hipoteza glasi:

- **Novi iraški nacionalnovarnostni sistem bo po končani rekonstrukciji sposoben soočanja s sedanjimi in prihajajočimi varnostnimi izzivi.**

Glede na to, da so glavni segment ter neposredni izvajalec nacionalnovarnostnega sistema varnostne sile, pa moram postaviti tudi drugo hipotezo, ki pa je neposredno povezana z njimi:

- **Prenovljene iraške varnostne sile bodo po odhodu ameriških in drugih koalicijskih sil iz Iraka sposobne vzdrževanja miru v državi ter opravljanja nalog sodobnih varnostnih sil.**

2.3 Metode dela

V svoji diplomski nalogi bom uporabil več metod, s pomočjo katerih bom prišel do svojih končnih ugotovitev in tako potrdil ali zavrnil svoji osnovni hipotezi.

Še preden sem se podrobneje lotil problema, sem z **metodo zbiranja virov** predelal literaturo, ki jo bom v celotni nalogi uporabljal. **Metodo analize in interpretacije primarnih virov** bom uporabil v delu, ko bom podrobneje preučil uredbe CPA o nastanku novih iraških varnostnih sil (IVS) in tudi skozi celotno nalogo, kjer bom zagotovo še prišel v stik z dokumenti, pogodbami in različnimi zakoni. V najobsežnejšem delu pa bom uporabljal **metodo analize in interpretacije sekundarnih virov**, ker bo moja celotna naloga temeljila večinoma na že napisanih knjigah in člankih, ki se dotikajo moje teme. Pri tej metodi lahko naletim na problem

pristnosti virov, ker velikemu delu virov ne moremo pripisati objektivnosti, saj izhajajo posredno ali neposredno iz poročil ameriške vojske in politike, ki je neposredno udeležena v dogajanju. Temu problemu se bom poskušal izogniti s pretežno uporabo virov mednarodnih institucij, ki v problematiko niso neposredno vpletene. V delu, kjer bom poskušal kronološko prikazati razvoj in ključne dogodke povezane z obnovo iraških varnostnih sil, bom uporabil tudi **metodo zgodovinske analize, in sicer zgodovinsko-razvojno analizo**. V nalogi bom poskušal prikazati tudi nekatere statistične podatke, kjer bom uporabil metodo **analize statističnih podatkov**, pri kateri bom moral paziti tudi na pristranskost virov, saj je večina statističnih podatkov zbranih z namenom.

2.4 Struktura naloge

Prvo poglavje moje naloge predstavlja uvod, v katerem želim na splošno prikazati razmere in dogodke, ki so botrovali temu, da je do napada na Irak prišlo. Na koncu tega uvoda bralce pripeljem do začetka problema, ki ga bom obravnaval, in tudi v nekaj besedah razložim, kaj bo osrednja tema moje naloge. Uvodu sledi metodološko-hipotetični okvir, kjer podrobneje opredelim metode, ki jih bom uporabil v nalogi. V metodološko-hipotetičnem okviru opredelim tudi cilje svoje naloge in postavim dve hipotezi, s pomočjo katerih bom preučil uspešnost obnove iraškega varnostnega sistema ter uspešnost obnove iraških varnostnih sil.

Na začetku glavnega dela naloge podrobneje predstavim dva teoretična koncepta, ki sta ključnega pomena za celotno nalogo. Prvi teoretični koncept je nacionalnovarnostni sistem, drugi pa reforma/rekonstrukcija varnostnega sektorja¹.

Po predstavitvi teoretičnih izhodišč preidem na konkreten primer nacionalnovarnostnega sistema države Irak. V tem poglavju prikažem stanje nacionalnovarnostnega sistema v času režima Sadama Huseina ter njegove spremembe po letu 2003. Podrobneje ponazorim varnostne razmere in grožnje v iraški družbi ter druge dejavnike, ki bodo vplivali na rekonstrukcijo nacionalnovarnostnega sistema.

¹ V primeru Iraka zaradi postkonfliktnega konteksta govorimo o rekonstrukciji varnostnega sektorja.

S širšega koncepta nacionalnovarnostnega sistema pa preidem na najpomembnejši segment le tega – varnostne sile. V tem poglavju predstavim organizacijo varnostnih sil, ki jo primerjam tudi z varnostnimi silami »starega« režima ter opišem naloge, ki jih bodo te sile opravljale. V nadaljevanju podrobneje preučim proces usposabljanja novih iraških varnostnih sil ter tudi katere mednarodne organizacije in države v tem procesu sodelujejo in na kakšen način. Nekaj pozornosti posvetim tudi tehnični opremljenosti novih varnostnih sil, saj je ta ponavadi ključnega pomena pri učinkovitem opravljanju novodobnih nalog varnostnih sil.

V zaključku glavnega dela svoje naloge največ pozornosti posvetim problemom in napakam, ki so se v celotnem procesu obnove dogajale, ter poskušam ponuditi možne rešitve za odpravo le-teh.

Čisto na koncu pa se še enkrat vrnem k svojima hipotezama iz začetnega dela ter podam svoje ugotovitve o uspešnosti obnove iraških varnostnih sil (IVS). Po zaključku navedem še vire in literaturo, ki me je vodila skozi diplomsko nalogo.

3 NACIONALNOVARNOSTNI SISTEM IN KONCEPT SSR

3.1 Nacionalnovarnostni sistem

Varnostna dejavnost se na današnji stopnji družbenega razvoja izvaja organizirano skozi varnostni sistem. Glede na namen in vsebino znotraj varnostnega sistema razlikujemo dva dela: **funkcionalni** (vrste in oblike aktivnosti), **institucionalni** (organizacija, nosilci aktivnosti). Varnostni sistem na državni ravni imenujemo nacionalnovarnostni sistem. V času hladne vojne se je pojem varnost nanašal v glavnem na vojaško varnost, torej varnost pred zunanjim sovražnikom ob koncu hladne vojne pa pojem varnost dobi veliko širši pomen.

Nacionalno varnost lahko najsplošneje opredelimo kot varnost državnega naroda oziroma nacije. Njena vsebina zajema: varnost državnega ozemlja (vključno z zračnim prostorom in ozemeljskimi vodami), varnost življenja ljudi in njihove lastnine, ohranitev in vzdrževanje nacionalne suverenosti ter uresničevanje temeljnih funkcij

družbe (socialne, gospodarske, družbenopolitične, kulturne, ekološke idr.). (Grizold 1999, 34–47)

Barry Buzan v svojem delu *People, States and Fear* nacionalno varnost deli na tri stopnje: **varnost posameznika, državna (nacionalna) varnost in mednarodna varnost**. Po njegovih trditvah je v sodobnih državah najpomembnejša državna oz. nacionalna varnost, ker prav ta določa varnost posameznika in tudi mednarodno. Tudi v sodobnem svetu osnovna enota varnosti še vedno ostaja suverena teritorialna država. (Buzan 1991, 34)

V današnjih kulturno-civilizacijskih okoliščinah je cilj strategije nacionalne varnosti liberalne demokratične države zagotoviti: zaščito temeljnih in trajnih potreb posameznika, države in družbe; obstanek in normalno delovanje države z vsemi elementi njene neodvisnosti, svobode in teritorialne celovitosti; zaščito življenja, njegove kvalitete, blaginje prebivalcev; napredek države in družbe ter zaščito pravne ureditve, kar vključuje tudi možnost demokratičnih sprememb in razvoja. Obstane, ki je logičen cilj in tendenca vsakega družbenega bitja, pa na ravni nacionalne varnosti vključuje: obstanek države kot politične skupnosti, ki je različna od drugih oblik organiziranja v mednarodnih odnosih, obstanek naroda (katerega okviri se ne ujemajo nujno z državnimi mejami ter fizični obstoj posameznega državljana države oziroma pripadnika naroda. Pojem politična samostojnost se nanaša na sposobnost države, da suvereno ustvarja svojo oblast. Kvaliteto življenja pa lahko razumemo kot sposobnost vzpostavljanja državnega blagostanja, oziroma da se doseže določen življenjski standard (politični, gospodarski, kulturni, socialni). (Tatalović 2008, 17–29)

Zaradi natančnejših analiz konkretne prakse na področju varnosti sodobnih držav funkcionalno ločimo **nacionalni obrambni sistem** (national defence system) in **nacionalni varnostni sistem** (national security system). Sodobne države s svojim nacionalnim obrambnim sistemom izvajajo aktivnosti obrambe v primeru agresije od zunaj. Nacionalni varnostni sistem pa vključuje delovanje celotne države, družbe in vseh državnih organov z namenom zagotavljanja varnosti družbe, države in posameznika. Zagotavljanje varnosti posameznika in družbe v sodobnih državah je dobilo nov pomen. Države so v preteklosti problem nacionalne varnosti omejevale predvsem na vojaška vprašanja, medtem ko so bili drugi dejavniki, kot so: družbeno-

ekonomski, politični, kulturni, duhovno-intelektualni in ekološki, zanemarjani. Z razvojem družbe pa ti dejavniki vedno bolj stopajo v ospredje in postajajo vedno bolj pomembni.

Sistem nacionalne varnosti v osnovi predstavlja sintezo vseh podsistemov v družbi, ki zagotavljajo temeljne pogoje za: obstanek in razvoj družbe, kvaliteto življenja, delovanje v smeri zagotavljanja odpornosti družbe in narave pred ogrožanjem ter odklanjanje posledic, ki jih povzroča ogrožanje. Učinkovitost tega sistema se danes ne kaže samo v sposobnosti države, da zavaruje svoje temeljne družbene vrednote pred zunanjim in notranjim ogrožanjem, tj., da ohrani mir in zagotovi svobodo, prepreči nevarnost in strah, temveč se kaže tudi v njeni sposobnosti, da zagotavlja gospodarski, politični, znanstveni, tehnološko-tehnični in sploh družbeni razvoj. (Grizold 1999, 34–47)

Shema 3.1: Temeljni elementi sistema nacionalne varnosti sodobne države

Vir: Grizold (1999, 36).

Grizoldovi shemi je kasneje v delu Suvremene sigurnostne politike dodan še element **Sodelovanje države v mednarodnih varnostnih in obrambnih organizacijah (NATO, EU ...)** (Tatalović, Grizold, Cvrtila 2008, 17–29)

Pri analiziranju in raziskovanju sodobnih sistemov nacionalne varnosti prevladujejo analize, ki te sisteme raziskujejo na nacionalno/državni ravni. Zato je nacionalnovarnostno politiko in nacionalnovarnostni sistem potrebno raziskovati na ravni države s pomočjo različnih empiričnih pokazateljev, ki omogočajo spoznavanje njegove strukture in organizacije ter tudi način delovanja. Poleg tega je potrebno pozornost nameniti tudi drugim dejavnikom, ki pogojujejo varnostno sposobnost države, kot so: politično-geografska organiziranost in uspešnost, geografski in demografski dejavniki, geostrateški in vojaškopolični položaj, pravice in dolžnosti države, ki izhajajo iz mednarodnih sporazumov in članstva v mednarodnih organizacijah, javno mnenje, vojaškoindustrijski kompleks in njegov vpliv na varnostno politiko države. (Tatalović 2008, 17–29)

3.1.1 Nacionalnovarnostna politika

Procesi internacionalizacije in globalizacije so vzrok za vedno večjo povezanost mednarodne skupnosti. To dejstvo se danes odraža tudi v temeljih sodobne nacionalnovarnostne politike. Pojavlja se nov koncept varnosti človeka (human security concept), ki na prvo mesto postavlja varnost posameznika, šele nato pa varnost naroda oziroma države kot celote. Ta koncept vključuje dve osnovni predpostavki: *freedom from want* (materialni segment svobode) in *freedom from fear* (odsotnost strahu). V tem pogledu bi morale biti varnostne politike sodobnih držav sinteza politik na različnih področjih družbenega in državnega življenja v smislu doseganja skupne (socialne, gospodarske, politične, ekološke idr.) varnosti državljanov. (Tatalović 2008, 17–29)

Podobno trdi tudi Grizold. Nacionalnovarnostna politika je varnostna politika na državni ravni. V širšem smislu jo lahko definiramo kot dejavnost za pripravljanje varovanja pred viri bodočega ogrožanja v naravi, družbi in med družbami. V ožjem smislu pa predstavlja skupek vseh aktivnosti in postopkov namenjenih vzpostavljanju in delovanju sistema nacionalne varnosti. Cilj varnostne politike je ustvarjanje

koncepta mehanizmov in sredstev, ki zagotavljajo notranjo in zunanjo varnost družbe. Predstavlja konkretizacijo političnih, organizacijsko-tehničnih in drugih načel. Nacionalno-varnostna politika je sestavljena iz več politik: zunanja politika, obrambna politika, gospodarska politika, socialna politika, ekološka politika, zdravstvena politika, energetska politika, izobraževalna politika, kulturna politika. (Grizold 1999, 34–47)

Varnostna politika sodobne države je definirana v zakonih in drugih dokumentih države. Dokumente s področja nacionalne varnosti lahko razvrstimo v skupine na podlagi dveh kriterijev: področje, ki ga dokument pokriva, in temeljni namen dokumenta.

3.1.2 Varnostna struktura

Varnostna struktura je namenjena zagotavljanju varnosti na nivoju celotne družbe in je specifična vsaki državi. Večini držav pa je skupna delitev varnostne strukture na dva elementa:

- **Obrambni element** (zagotavljanje zunanje varnosti): glavna izvajalca zagotavljanja zunanje varnosti sta: **oborožene sile** in **civilna obramba**.
- **Notranjevarnostni element** (zagotavljanje notranje varnosti): glavni izvajalci zagotavljanja notranje varnosti so: redna policija, specializirane policije, paravojaški policijski oddelki, obveščevalne službe, inšpekcijske službe, carina, pravosodni organi, obveščevalne in varnostne službe, inšpekcijske službe, carina ...

Glavne **funkcije obrambnega elementa** so:

- odvrčanje potencialnega agresorja;
- obramba ozemlja države;
- zaščita prebivalstva in materialnih dobrin ter umikanje posledic agresije;
- neoboroženi odpor agresorju;
- zagotavljanje delovanja političnih in drugih družbenih podsistemov v času vojne.

Glavne funkcije **notranjevarnostnega elementa** so:

- zaščita celotne družbene infrastrukture;
- varovanje zakonitosti in pravnega reda;

- informativna dejavnost .

(Grizold 1999, 34–47)

Ker se bom v glavnem delu svoje naloge v veliki meri posvetil obnovi IVS, je bistvenega pomena, da podrobneje razdelam posamezne varnostne sile. VS bom razdelil po enakem principu, kot je Grizold razdelil varnostno strukturo, in sicer na **zunanjevarnostne sile oz. sile obrambnega sistema** (v sodobnih državah so to sile pod okriljem Ministrstva za obrambo), ki zagotavljajo zunanjo varnost ter **notranjevarnostne sile** (v sodobnih državah pod okriljem Ministrstva za notranje zadeve ali katerega drugega ministrstva), ki zagotavljajo notranjo varnost.

3.1.2.1 Sile za zagotavljanje zunanje varnosti

Sile za zagotavljanje zunanje varnosti so sile, ki izvajajo obrambno dejavnost in izpolnjujejo zgoraj zapisane naloge. Obrambno dejavnost pa lahko definiramo kot vnaprejšnje pripravljane in izvajanje obrambe kake družbene skupnosti oz. države pred procesi in pojavi v naravi in tistimi ravnanji v odnosih med družbami oz. državami, za katere sklepa, da so ji nevarna. V sodobni državi je obrambna dejavnost v prvi vrsti namenjena obrambi pred oboroženim ogrožanjem od drugih držav, zato se glavna pozornost posveča oboroženim silam kot specializirani organizaciji za pripravo in izvajanje oboroženega boja. V obrambno dejavnost se vključujejo tudi drugi deli sodobne družbe: gospodarstvo, izobraževanje, raziskovanje ... (Grizold 1999, 34–47)

Sile za zagotavljanje zunanje varnosti v večini sodobnih držav delimo na dva dela: **oborožene sile in civilno obrambo.**

3.1.2.1.1 Oborožene sile

Oborožene sile so specializirana oborožena formacija države, organizirana in pripravljena za izvajanje oboroženega boja. Kot del državne organizacije so oborožene sile glavni nosilec varovanja neodvisnosti in ozemeljske celovitosti države, danega političnega in gospodarskega sistema oz. izvajanja državne politike v vojni. Njihova sestava, velikost in opremljenost so pogojene z družbeno-političnim sistemom države, nivojem razvitosti proizvodnih sil, geografsko-strateškim položajem države, demografskimi zmožnostmi, vojaško doktrino države, idr. (Vojna Enciklopedija: 2. izdaja: 448–454)

V večini držav so oborožene sile sestavljene iz operativnega dela in teritorialnih sil. Navadno so razdeljene na tri rodove: **kopensko vojsko, vojaško mornarico in vojaško letalstvo**.² V nasprotju z vojaškim izrazjem je pojmovanje izraza oborožene sile v mednarodnem vojnem pravu nekoliko širše; to zajema tako kopenske, mornariške in letalskovojaške sile, kot tudi vse ostale oborožene formacije, tj. policijske enote, enote teritorialne obrambe, enote tovarniške zaščite, nacionalne straže, nacionalne garde in razne prostovoljne oborožene formacije. Za del oboroženih sil se štejejo tudi enote organiziranih odporniških gibanj, ki so ena od strani v vojni, ne glede na katerem ozemlju delujejo, vendar pod pogojem, da so vojaško organizirane, da nosijo oznake za razpoznavanje, da odkrito nosijo orožje in da v vojaških akcijah upoštevajo pravila vojnega prava. (Grizold 1999, 34–47)

Anton Žabkar v svojem delu *Marsova dediščina* govori o dveh pomenih oboroženih sil. V ožjem pomenu besedne zveze gre za trajno delujočo vojaško organizacijo, ki se imenuje oborožene sile, vojaška sila ali vojska, redkeje tudi armada. V času miru ima praviloma pod orožjem le jedro (kopenske vojske, letalstva, vojne mornarice in zračne obrambe), ki se v primeru vojne poveča z mobiliziranci in prostovoljci in je specializirano za obrambo celotnega državnega ozemlja ter za zaščito življenjsko pomembnih državnih interesov, ki imajo v velikih državah regionalne in globalne razsežnosti. V širšem pomenu besedne zveze pa ta pojem v praksi vključuje tudi obmejne enote, obalno stražo, obveščevalne in varnostne službe, oborožene milice (ki se formirajo po ozemeljskem, strankarskem ali kakem drugem načelu), narodno gardo, orožništvo (žandarmerijo), karabinjerje, policijo in druge sile za vzdrževanje notranjega reda v državi, kakor tudi državljane, ki se ob napadu na državo »samoorganizirajo«, da bi se z orožjem v roki uprli napadalcem, neredko pa vključuje tudi tuje najemnike oziroma prostovoljce. (Žabkar 2003, 130)

V svoji nalogi bom za izraz oborožene sile prevzel ožji pomen, saj bom ostale sile obravnaval v okviru sil za zagotavljanje notranje varnosti.

² V nekaterih jedrskih velesilah se strateške sile za jedrsko orožje pojavljajo kot četrti rod oboroženih sil.

3.1.2.1.2 Civilna obramba

Čeprav je pojem civilna obramba v uporabi že več kot 50 let, še vedno nima enotne definicije. Od države do države obstajajo različna pojmovanja civilne obrambe, saj ima ta v različnih državah različne vsebine in oblike organiziranja. Vsem pristopom pa je skupno, da je glavni pomen civilne obrambe zaščita civilnega prebivalstva in materialnih dobrin ter da v njej sodelujejo civilne strukture družbe. V nekaterih državah je civilna obramba izključno domena civilne družbe, medtem ko je v drugih državah v civilno obrambo vključena tudi vojaška sfera (ZDA, Rusija). V nekaterih državah se civilno obrambo enači s civilno zaščito, v drugih pa je civilna zaščita drugačen pojem, ki je ponavadi v domeni notranjevarnostnih sil. (Javorović 1992, 25)

Javorović iz večih pristopov izlušči enotno definicijo civilne obrambe: Civilna obramba je del obrambe in zaščite (v funkcionalnem in organizacijskem smislu) ki se ukvarja z: zaščito, obrambo in reševanjem prebivalstva in materialnih dobrin pred naravnimi in tehničnimi katastrofami ter drugimi večjimi nesrečami, vojaškim uničevanjem, ustvarjanjem pogojev za normalno življenje in delo na prizadetih območjih, sodelovanjem civilnega prebivalstva v neoboroženem boju in odporu proti agresorju ter ustvarjanjem normalnih pogojev za skupno obrambo in zaščito (opazovanje, poročanje ...). (Javorović 1992, 25)

Cilji civilne obrambe so različno formulirani. Glede na izvor ogrožanja lahko ločimo dva glavna cilja civilne obrambe: ohranitev miru in izkoreninjenje virov ogrožanja in nevarnosti. Glede na varnost pa: povečati odpornost ljudi in družbe na ogrožanje in nevarnosti ter povečati in ohraniti varnost ljudi, materialnih dobrin, države in družbe. V smislu obrambno-zaščitnih priprav pa je cilj usposobiti ljudi in družbo za učinkovito in uspešno obrambo, reševanje in sanacijo. (Javorović 1992, 26)

Kot sem že zgoraj omenil, sile za zagotavljanje zunanje varnosti v večini sodobnih držav delujejo v okviru Ministrstva za obrambo.

3.1.2.2 Notranjevarnostne sile

Nacionalno varnost države lahko ogroža tudi pomanjkanje notranje varnosti. Pri tem gre za ogrožanje notranjega izvora, nosilci pa so zelo različni. Pojavne oblike takega ogrožanja so lahko: ogrožanje ustavne ureditve, teroristična dejavnost, kriminaliteta

ter druge oblike ogrožanja življenj in premoženja. Zoperstavljanje vsem tem virom ogrožanja zahteva in predpostavlja večnivojski pristop. Najprej je potrebno sprejeti ustrezno varnostno politiko, nato oblikovati varnostno strategijo, ki mora zagotoviti vsaj relativno individualno in kolektivno varnost, odpraviti ranljivosti na socialnem, političnem in ekonomskem področju. Potrebno je sprejeti ustrezen konsenz, oblikovati subjekte, ki se bodo soočali z deviantnostjo ter jim dati jasne zakonske okvire za delo, pridobiti podporo javnosti in uspešno skleniti krog družbenega nadzorstva. (Anžič 1997, 104–105)

3.1.2.2.1 Policija

Policijske sile so najpomembnejše notranjevarnostne sile posamezne države in so skoraj vedno v pristojnosti Ministrstva za notranje zadeve.

Po definiciji Encyclopaedia Britannica je policija služba, ki je organizirana z namenom zagotavljanja civilnega reda in javne varnosti, izvajanja zakonov, preprečevanja, odkrivanja in raziskovanja kriminalnih aktivnosti. Delovanje policije je v večini držav zakonsko urejeno, predpisi pa določajo tudi specifična pooblastila policijskih sil, med katerimi lahko omenim uporabo sile za izvajanje policijskih nalog. Karakteristike skupne večini policijskih sil so: kvazivojaška organizacija, uniformirane patroljne enote, prometne patroljne enote in neuniformirane enote za raziskovanje kriminala. Policijske sile so lahko vodene centralizirano ali decentralizirano z manjšimi lokalnimi avtonomnimi policijskimi silami. Običajno imajo sodobne države policijo razdeljeno na lokalno in nacionalno oziroma federalno. (Encyclopaedia Britannica)

Naloge policije pa lahko povzamemo po nalogah slovenske policije, saj so te v večini primerov zelo podobne, oziroma celo enake:

- varovanje življenja, osebne varnosti in premoženja ljudi;
- preprečevanje, odkrivanje in preiskovanje kaznivih dejanj in prekrškov, odkrivanje in prijemanje storilcev kaznivih dejanj in prekrškov;
- vzdrževanje javnega reda;
- nadzor in urejanje prometa na javnih cestah;
- varovanje določenih oseb, organov, objektov in okolišev;
- izvajanje drugih zakonsko določenih nalog.

(Zakon o policiji – uradno prečiščeno besedilo (ZPol-UPB7), 3.čl.)

3.1.3 Varnostna samoorganizacija družbe

Poleg možnosti zagotavljanja varnosti na državni ravni se v sodobnih družbah pojavlja tudi možnost zagotavljanja varnosti na individualni in skupinski ravni. V tem primeru govorimo o spontanem varnostnem in samozaščitnem delovanju posameznikov ter o različnih oblikah in stopnjah varnostnega samoorganiziranja družbenih skupin (interesne, lokalne skupnosti ...) na temelju naravne pravice vsakega posameznika do samoobrambe, samozaščite in samopomoči. (Grizold 1999, 34-47)

V zgornjih poglavjih sem podrobneje predstavil pomen besedne zveze nacionalnovarnostni sistem, ki bi se v angleškem jeziku lahko glasila »national-security system«. Pri iskanju virov sem pri različnih organizacijah opazil različno poimenovanje pojma Security Sector/System Reform (SSR). Medtem ko ameriški inštitut RAND govori o Security Sector Reform, pa evropska Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj (OECD), oziroma njen komite za razvojno pomoč (DAC) govori o Security System Reform. Z izrazom Security System Reform pa OECD želi poudariti vseobsežnost koncepta, ki poleg akterjev in struktur vključuje tudi odnose med njimi.

(Handbook on Security System Reform 2007)

3.2 Reforma/rekonstrukcija varnostnega sektorja (Security System/Sector Reform)

Da bi se lahko lotil koncepta SSR (reforma/rekonstrukcija varnostnega sektorja) moram najprej opredeliti pojem **varnostni sektor**. Glavni »fokus« varnostnega sektorja je pojem varnosti v širšem smislu, kar pomeni, da ga poleg vojaških varnostnih institucij sestavljajo tudi druge, ki v času po hladni vojni postajajo celo pomembnejše od vojaških. Varnostni sektor vključuje vse tiste državne institucije, ki imajo formalna pooblastila za zagotavljanje varnosti države in njenih prebivalcev. Te institucije lahko razdelimo v dve skupini.

- **Državne:** oborožene sile (domače in tuje), policija, žandarmerija, paravojaške enote, obveščevalne službe, carinske službe, enote za varovanje meje ter pravosodne in kazenske institucije.

- **Nedržavne:** gverilske enote, osvobodilne vojske, nedržavne paravojaške organizacije, zasebne vojaške in nevojaške organizacije.

Z vidika vodenja pa lahko varnostni sektor opredelimo kot elemente javnega sektorja odgovorne za izvajanje monopola države nad prisilnimi sredstvi. To vključuje tudi izvoljene civilne oblasti odgovorne za upravljanje in vodenje varnostnih sil: izvršilno vejo oblasti, določena ministrstva, parlament ter posebne odbore znotraj njega. Kot vsi drugi javni sektorji mora biti tudi varnostni sektor podvržen načelom dobrega vladanja: odgovornosti, transparentnosti in demokratični participaciji. Z vidika demokratičnega vodenja pa moramo v varnostni sektor poleg vsega zgoraj naštetega vključiti tudi širok spekter organizacij civilne družbe z nalogo nadzora. Ob tem pa moramo upoštevati tudi mednarodno umeščenost posamezne države ali družbe ter s tem tudi vključenost varnostnega sektorja države v regionalne in globalne organizacije. (Bryden in Hanggi 2004, 3–9)

Različna pojmovanja varnostnega sektorja si lahko ogledamo tudi v spodnji tabeli.

Shema 3.2: Definicije varnostnega sektorja

	Definicija A	Definicija B	Definicija C	Definicija D	Fokus
v ožjem smislu	varnostne sile	skupine s pooblastili za uporabo elementov nasilja	glavni varnostni akterji	organizacije pooblašene za uporabo sile	država
	civilno upravljanje in organi nadzora	institucije s funkcijo upravljanja in nadzora	varnostno vodenje in nadzorna telesa	civilno upravljanje in organi nadzora	
v širšem smislu		pravosodni, kazenski sistem, varuh človekovih pravic	institucije za izvrševanje zakonov	institucije za izvrševanje zakonov	človek
			nedržavne varnostne sile	nedržavne varnostne sile	
				civilne organizacije za nadzor	

Vir: Bryden in Hanggi (2004, 6).

Kot vidimo iz sheme 3.2 so nekakšna osnova varnostnega sektorja varnostne sile. Besedno zvezo varnostne sile (oziroma angleško security forces) večina internetnih enciklopedij definira kot zasebne varnostne službe, kar pa ne ustreza besedni zvezi,

ki jo uporabljamo v nalogi, zato sem besedno zvezo varnostne sile opredelil sam. Varnostne sile opredeljujem kot sile, ki imajo legitimna pooblastila s strani države ali ljudstva za uporabo sile v namene zagotavljanja varnosti. Za njihovo delovanje so pristojna različna ministrstva, ponavadi so to: Ministrstvo za obrambo, Ministrstvo za notranje zadeve, Ministrstvo za pravosodje.

Če primerjamo shemo varnostnega sektorja z Grizoldovo shemo nacionalnovarnostnega sistema, lahko opazimo, da je definicija varnostnega sektorja v najširšem pomenu zelo podobna definiciji nacionalno-varnostnega sistema, le da ta ne vključuje varnostnih politik in samoorganizacije družbe. Iz tega lahko povzamem, da je varnostni sektor materialni oz. institucionalni del nacionalnovarnostnega sistema oziroma varnostna struktura, torej ožji pojem kot nacionalnovarnostni sistem.

Cilj koncepta reforme varnostnega sektorja (RVS) je zagotoviti varno okolje, ki je primerno za razvoj, zmanjšanje revščine, primerno vladanje in še posebej rast demokratičnih držav in institucij na temelju vladavine prava. Namen je povečati zmožnost države, da skozi razvoj zmanjša ranljivost državljanov in optimizira uporabo instrumentov za preprečevanje varnostnih groženj blaginji države. To vključuje tudi vzpostavitev primerne civilnega nadzora nad subjekti varnosti. Varnostni sektor poleg tradicionalnih subjektov (oborožene sile in policija) vključuje tudi – nadzorna telesa izvršne in zakonodajne oblasti, organizacije civilne družbe, institucije za izvrševanje zakonov, pravosodne organe (sodišča, zapori, tožilstvo) in tudi nedejavne varnostne subjekte.

(A Beginner's Guide to SSR)

Glavni predpogoj za reformo varnostnega sektorja je seveda obstoj varnostnega sektorja, ki ne zagotavlja varnosti državi in njenim državljanom, oziroma je celo sam po sebi varnostna grožnja. Naloga koncepta RVS je sprememba tega nedelujočega varnostnega sektorja, v varnostni sektor, ki deluje v smislu zmanjševanja varnostnih (pomanjkanje varnosti) in demokratičnih (pomanjkanje demokratičnega nadzora nad institucijami) deficitov. **Bistvo obnove varnostnega sektorja je vzpostavitev primernih in učinkovitih varnostnih institucij znotraj okvirja demokratičnega pravnega reda.** (Bryden in Hanggi 2005, 26–27)

Celostni pristop RVS se kaže v povezovanju in koordinaciji vseh delnih, posamičnih reform: obrambne, policijske, reforme obveščevalnih služb, pravosodne; ki so se v preteklosti ponavadi izvajale brez medsebojne povezanosti.

Znotraj delovanja koncepta RVS lahko **ločimo dve vrsti aktivnosti**, ki segajo od političnega dialoga, politik in pravnih nasvetov do tehničnih in finančnih pomoči:

- **Ukrepi namenjeni rekonstrukciji varnostnih institucij** – vključujejo delne reforme: obrambne, vojaške, policijske, obveščevalne, pravosodne, reforme zaporniškega sistema. V skladu s celostnim pristopom morajo biti te aktivnosti medsebojno povezane.
- **Ukrepi namenjeni izboljšanju civilnega upravljanja in demokratičnosti varnostnih institucij** – vključujejo reforme različnih ministrstev in njihovih vodstvenih zmogljivosti (še posebej finančnih) ter prav tako reforme parlamentarnega in sodnega nadzora.

(Bryden in Hanggi 2005, 27–28)

3.2.1 Obnova varnostnega sektorja po posameznih področjih

Kot sem že zgoraj omenil, je obnova varnostnega sektorja sestavljena iz reform večih sektorjev. Te reforme pa morajo biti zaradi kompleksnosti današnjih družb in medsebojne povezanosti vseh podsistemov družbe medsebojno usklajene.

3.2.1.1 Reforma demokratičnega nadzora in odgovornosti

Demokratična odgovornost varnostnega in pravosodnega sistema je zasnovana na načelih transparentnosti, odgovornosti, participacije in odzivnosti do državljanov. Predstavniki varnostnih in pravosodnih institucij morajo biti odgovorni za svoja dejanja in bi za njih morali odgovarjati v primeru neučinkovitosti ali malomarnosti. Sistem nadzora mora biti vzpostavljen tako, da onemogoča zlorabo oblasti in zagotavlja institucijam učinkovito in uspešno delovanje znotraj zakonskih okvirov. Poznamo več vrst nadzora in kontrole: notranji nadzor, izvršni nadzor, parlamentarni nadzor, sodni nadzor in nadzor civilne družbe.

Glavne naloge RVS na področju demokratičnega nadzora in odgovornosti:

- Razvoj demokratične odgovornosti in različnih ravni nadzora.
- Zagotovitev neodvisnosti nadzornih institucij.

- Okrepitev mehanizmov notranjega nadzora varnostnih in pravosodnih organov.
- Razvoj parlamentarnih kapacitet za izvajanje nadzora.
- Okrepitev vloge civilne družbe v demokratičnem nadzoru varnostnih in pravosodnih organov.

(Handbook on Security System Reform 2007, 112–124)

3.2.1.2 Obrambna reforma

Obrambni sistem ima glavno vlogo pri ohranjanju suverenosti države s funkcijo obrambe države pred zunanjimi agresorji in pred upori znotraj ozemlja države. Ostale glavne funkcije so še: humanitarna pomoč pri nesrečah večjih razsežnosti, zagotavljanje notranje varnosti ... Oborožene sile pa so v veliko primerih tudi vir nevarnosti in ogrožanja človekovih pravic ter so pogosto zlorabljene v smislu represije ali za zaščito drugih, v nekaterih primerih tudi zasebnih interesov. Zato je nadzor nad oboroženimi silami ključnega pomena za obstanek in razvoj demokratične družbe.

Glavne naloge RVS na področju obrambnih reform:

- razvoj demokratičnega nadzora nad obrambno politiko in oboroženimi silami ter tudi razvoj ustavnega in zakonskega okvirja za civilni nadzor in upravljanje;
- okrepitev procesa odkrivanja varnostnih groženj in razvoj zmogljivosti za odgovor na te grožnje;
- določitev odgovornosti policije na področju notranje varnosti;
- razvoj integriranih pristopov k problemom: politike, obrambnih izdatkov, človeških virov in upravljanju z vojaškimi zmogljivostmi;
- spodbujanje civilne družbe k vključevanju v reformo obrambnega sistema;
- zagotavljanje razvoja vojaškega osebja, njihovih karier in življenja po odhodu iz oboroženih sil;
- promocija enakih možnosti (etničnih in socialnih) znotraj obrambnega sektorja;
- krepitev regionalnega sodelovanja na različnih področjih: vojaško sodelovanje, gradnja zaupanja, nadzor nad orožjem in razorožitev.

(Handbook on Security System Reform 2007, 124–140)

3.2.1.3 Reforma obveščevalnega sektorja

Obveščevalne in varnostne službe lahko veliko pripomorejo k obnovi varnostnega sektorja, so pa tudi delovno področje RVS. Te službe so ponavadi locirane znotraj centralne oblasti in največkrat poročajo najvišjim državnim organom. Kot glavni »dobavitelji« informacij, varnostnih ocen in nasvetov imajo velik vpliv na delovanje in financiranje drugih varnostnih institucij. V najboljšem primeru zagotovijo primerno razporeditev sredstev med varnostnimi institucijami, glede na grožnje, ki pretijo državi. V najslabšem primeru pa smo lahko priča zlorabi teh služb v zasebne ali druge namene.

Glavne naloge RVS na področju obveščevalnega sektorja:

- zagotavljanje ravnotežja med tajnostjo in transparentnostjo operacij in poslanstev;
- razvoj primerne zakonskega okvirja (vključno z nadzorom) znotraj katerega delujejo obeščevalne varnostne službe;
- jasna razmejitev pooblastil in področij različnih obveščevalno varnostnih služb;
- povečanje učinkovitosti služb skozi organizacijske spremembe, enakih možnosti za zaposlitev in usposabljanje osebja;
- razvoj odgovornosti parlamentu in vladi;
- razvoj nadzora nad izvajanjem posebnih obveščevalnih metod;
- povečanje profesionalizacije in morale osebja obveščevalno varnostnih služb;
- ustvarjanje jasne predstave v javnosti o vlogah in poslanstvu obveščevalno varnostnih agencij.

(Handbook on Security System Reform 2007, 140–151)

3.2.1.4 Reforma policije

Policija je varnostna institucija, ki se najpogosteje dotika človeškega vsakdanjega življenja. Odgovorna je za vzdrževanje javnega reda in miru ter za zaščito pred kriminalnimi dejanji. Profesionalne policijske enote, ki imajo zaupanje državljanov in se ustrezno in v pravem času odzivajo potrebam različnih delov družbe, so ključnega pomena za povečanje varnosti družbe in zagotavljanje okoliščin za dolgotrajni napredek. V mnogih državah pa so policijske enote prav tako kot vojaške lahko tudi eden glavnih dejavnikov ogrožanja človekovih pravic.

Glavne naloge RVS na področju policije:

- zaščita človekovih pravic in vzdrževanje pravne države;
- vzpostavitev policije s civilnim upravljanjem odgovorne parlamentu in ljudstvu;
- jasna razmejitev delovanja policijskih in vojaških enot. V primeru žandarmerije določitev pooblastil za interno delovanje;
- povečanje zaupanja javnosti v policijo in razvoj partnerstva za zaznavanje kriminala ter posledično povečanje varnosti;
- povečanje profesionalizma policije na lokalni ravni;
- razvoj sodelovanja z drugimi sektorji, predvsem pravosodnim;
- odstranitev političnega vpliva na policijo;
- izboljšanje policijskega usposabljanja in razvoja kadrov;
- pregled in izboljšanje strukture policije, strateškega upravljanja, kapacitet.

(Handbook on Security System Reform 2007, 163–181)

3.2.1.5 Reforma pravosodnega sistema

Pomanjkanje osnovne fizične in pravne varnosti ter enakosti pred zakonom predstavlja veliko oviro dolgoročnemu razvoju družbe. Učinkovit zakonski in pravni sistem, sposoben reševanja konfliktov je ključnega pomena za razvoj družbe.

Glavne naloge RVS na področju pravosodja:

- izboljšanje boja proti kriminalu;
- povečanje vloge pravnih in zakonodajnih institucij pri nadzoru odgovornosti varnostnih institucij;
- izboljšanje upravljanja in administracije pravosodnega sistema;
- izdelava strategij za povečanje zaupanja v pravosodni sistem;
- učinkovito vključevanje pol-formalnih in ne-državnih institucij.

(Handbook on Security System Reform 2007, 182–198)

3.2.1.6 Reforma zaporniškega sistema

Odstranitev resnih kriminalcev iz družbe je osnovni element za človeško varnost. Zapori so namenjeni varovanju družbe, zastraševanju potencialnih kriminalcev in resocializaciji zapornikov. Glavni problem zaporov je v večini držav prenatrpanost in

kršenje pravic zapornikov, nekateri so v zapor poslani celo brez sojenja. Razvoj civilno vodenih zaporov povezanih z nacionalnim zdravstvenim sistemom in socialnim sistemom ter močnimi lokalnimi vezmi za reintegracijo in rehabilitacijo zapornikov ima velik pomen za varnost družbe.

Glavne naloge RVS na področju zaporniškega sistema:

- zagotavljanje demilitariziranega, profesionalnega in civilno vodenega sistema s ciljem rehabilitacije zapornikov;
- implementacija mednarodnih standardov človekovih pravic v sistem ravnanja z zaporniki;
- zapor naj bo za manjše prekrške zadnja opcija, uvajanje alternativnih ukrepov kot so javna dela ipd;
- zagotovitev varnosti žensk, mladoletnikov, duševno prizadetih in drugače ogroženih v zaporih;
- spodbujanje neodvisnih mehanizmov nadzora in sprejemanje mednarodnega zaporniškega »monitoringa«;
- razvoj kooperativnega pristopa z drugimi pravosodnimi organi in socialno službo ter Ministrstvom za šolstvo in zdravje.

(Handbook on Security System Reform 2007, 199–210)

3.2.1.7 Reforma zasebnih varnostnih in vojaških služb

Zasebni varnostni sektor lahko definiramo kot komercialne družbe, ki nudijo varnostne ali vojaške storitve v smislu doseganja profita. Število osebja zasebnih varnostnih služb v velikem številu držav celo presega število osebja javnih varnostnih služb, njihovi proračuni pa so prav tako večji. Kljub temu so te službe ponavadi zanemarjene, ko govorimo o obnovi varnostnega sektorja države.

Glavne naloge RVS na področju zasebnih varnostnih in vojaških služb:

- promocija profesionalizma in prostovoljnosti;
- povečanje transparentnosti, odgovornosti in nadzora;
- določitev jasne vloge zasebnega varnostnega sektorja ter njegovega odnosa z državnimi varnostnimi institucijami, krepitev sodelovanja zasebnega in državnega;

- izboljšanje usposabljanja osebja zasebnih varnostnih agencij na področjih človekovih pravic in humanitarnega prava, enakosti med spoloma, uporabi sile in strelnega orožja, prve pomoči ipd;
- integracija reform zasebnega varnostnega sektorja v programe širše obnove varnostnega sektorja.

(Handbook on Security System Reform 2007, 210–223)

3.2.1.8 Reforma civilne družbe

Civilno družbo lahko definiramo kot prostor med posameznikom in državo, ki se izraža s članstvom posameznika v različnih nevladnih organizacijah, socialnih in drugih skupinah. Civilna družba vključuje: nevladne organizacije na nacionalni ravni, verske skupine, profesionalne interesne skupine, sindikate, univerze, mediji, zasebna podjetja, gostilniška združenja ...

Glavne naloge RVS na področju civilne družbe:

- povečanje kapacitet civilne družbe za nadzor vladne politike na varnostnem in pravosodnem področju;
- postavitve pravnega okvirja v katerem civilna družba deluje;
- izgradnja zaupanja in partnerstva med vlado, varnostnimi silami in civilno družbo;
- izboljšanje zmožnosti raziskovanja civilne družbe in njene vloge reprezentiranja lokalnih skupnosti;
- razvoj tehničnih kapacitet civilne družbe;
- povečanje zaupanja v SSR preko boljše medijske pokritosti in večjega javnega zavedanja;
- izgradnja širše in bolj reprezentativne civilne družbe.

(Handbook on Security System Reform 2007, 223–235)

3.2.2 Kontekst reforme/rekonstrukcije varnostnega sektorja

RVS se spreminja od situacije do situacije, zato ne moremo trditi, da obstaja nek enoten model za vse države. Vsaka država v kateri se izvaja reforma varnostnega sistema, tvori povsem specifičen model. Vendar pa, kot sem povedal že v uvodu,

lahko glede na skupne točke RVS v različnih skupinah držav govorimo o treh različnih sklopih okoliščin, v katerih se RVS odvija:

- **Razvojni kontekst:** v tem primeru govorimo o RVS (reformi varnostnega sektorja) v razvitih državah, kjer je glavni cilj optimizacija varnostnega sektorja, predvsem zaradi boljše učinkovitosti in uspešnosti v smislu večje usmerjenosti na državljane.
- **Tranzicijski kontekst:** v tem primeru govorimo o RVS (reformi varnostnega sektorja) v državah, ki so na prehodu iz enega političnega sistema v drug politični sistem brez kakšnega daljšega vojaškega konflikta. RVS mora v takem okolju izboljšati učinkovitost varnostnega sektorja, reorganizirati varnostne institucije, včasih celo razpustiti nekatere prejšnje paravojaške enote. Glavni cilj je uvedba načela demokratičnega vladanja v varnostni sektor.
- **Postkonfliktni kontekst:** v postkonfliktnih okoliščinah so države običajno v najslabšem stanju. Politične in varnostne institucije so ponavadi povsem uničene ali razpuščene. V takšnih okoliščinah imenujemo RVS imenujemo **rekonstrukcija varnostnega sektorja**. V takih primerih je ponavadi prva naloga RVS ponovna vzpostavitev državnega monopola nad oboroženimi silami, kar je tudi predpogoj za zagotovitev varnosti v ožjem smislu.

(Bryden in Hanggi 2005, 27–28)

Primer RVS Iraka se odvija v postkonfliktnem kontekstu in je kot tak eden najzahtevnejših in najkompleksnejših do današnjega časa, saj je potrebna celotna rekonstrukcija vseh državnih in varnostnih institucij, prav tako pa tudi celotne civilne družbe.

3.2.2.1 Postkonfliktni kontekst

V primeru, da se reforma varnostnega sektorja odvija v postkonfliktnih okoliščinah, ne govorimo več o reformi varnostnega sektorja, temveč o rekonstrukciji le-tega. Glavni namen rekonstrukcije pa je ponovna vzpostavitev vseh nedelujočih delov javnega sektorja.

Rekonstrukcija varnostnega sektorja vključuje načela (vzpostavitev varnostnih sil in demokratičnega nadzora nad njimi) RVS tranzicijskega in razvojnega konteksta, razlikuje pa se v tem, da se mora najprej soočiti z dediščino oboroženega konflikta.

Ta ponavadi vključuje:

- problem nevladnih oboroženih sil (razpustitev ali vključitev v nove vladne varnostne sile);
- prevelik obseg vladnih oboroženih sil, ki jih je potrebno zmanjšati;
- problem bivših vojakov, včasih tudi otrok (morajo biti razoroženi);
- ogromne količine orožja, ki jih je potrebno odstraniti iz civilne družbe;
- problem min in drugih neeksplozivnih teles, ki jih je potrebno odstraniti;
- veliko število kriminalcev, ki jim je potrebno soditi;
- problem implementacije prehodne oblasti;
- problem trgovine z belim blagom, proti kateri se je potrebno boriti.

Vse te okoliščine in njihove razsežnosti postavljajo okvire za obnovo varnostnega sektorja. (Bryden in Hanggi 2005, 28–41)

Avtorja v primeru sodobnih rekonstrukcij varnostnih sektorjev poudarjata pomembnost štirih dejavnikov:

- 1. Družbene okoliščine:** Propad političnega in socialnega sistema ter odsotnost vladavine prava so skupni vsem rekonstrukcijam varnostnega sistema. Čas trajanja oboroženega konflikta in stopnja nasilja bo sorazmerno vplivala tudi na rekonstrukcijo varnostnega sistema. V nekaterih primerih rekonstrukcijo ogrožajo tudi etnični in verski konflikti ter stanje politične kulture pred začetkom oboroženih spopadov. Prav tako pa se je v veliko primerih pokazalo, da je za države z višjim življenjskim standardom prebivalstva trajni mir lažje dosegljiv.
- 2. Vpletenost zunanjih akterjev:** Ponavadi ključni zunanji akterji sodelujejo na več načinov: mirovne sile, prehodna administracija, razvoj in humanitarna dela, različne nevladne agencije in celo komercialne službe. Potrebno je omeniti tudi pomembno vlogo regionalnih organizacij, ki novonastalo družbo integrirajo v mednarodno okolje. Vsi ti zunanji akterji pa morajo imeti dolgoročne cilje in interese, saj je celotna rekonstrukcija ponavadi dolgotrajna. Pri uspešnosti zunanjih akterjev pa igra veliko vlogo tudi njihova legitimost,

saj se je v primeru Iraka jasno pokazalo, da so koalicijske sile zaradi nelegitimnosti imele ogromno problemov že z vzpostavljanjem primarne varnosti.

- 3. Sodelovanje lokalnih akterjev:** Lokalni akterji morajo biti vključeni v rekonstrukcijo že od začetka zaradi izgradnje lokalnih kapacitet, saj se s tem močno olajša končna predaja odgovornosti z zunanjih oblasti domačim.
- 4. Nadaljevanje reform:** Rekonstrukcija varnostnega sektorja mora biti le del celotnega širšega koncepta demokratične reforme družbe in njenega pravnega sistema. V idealnih okoliščinah bi rekonstrukcija varnostnega sektorja izhajala neposredno iz nacionalnovarnostne politike države.

Ob koncu svojega dela pa avtorja podata še nekaj navodil za uspešno rekonstrukcijo varnostnega sektorja.

- Brez razvoja nadzornih mehanizmov RVS ne more uspeti.
- Vključevanje lokalnih akterjev in razvoj lokalnih kapacitet sta ključnega pomena za dolgotrajne reforme družbenih in varnostnih struktur.
- Intervencija mednarodnih akterjev mora biti hitra, toda akterji morajo biti pripravljeni na dolgotrajno vpletenost politično in finančno.
- Nadaljevanje reforme varnostnega sektorja mora slediti realnim okoliščinam in grožnjam.
- SSR je le del širših demokratičnih reform in mora biti usklajen z drugimi dolgoročnimi elementi izgradnje trajnega miru.

(Bryden in Hanggi 2005, 28–41)

4 NACIONALNOVARNOSTNI SISTEM IRAKA

V prvem delu tega poglavja najprej prikažem stanje celotnega nacionalnovarnostnega sistema v času Sadama Huseina, v drugem delu pa se podrobneje lotim rekonstrukcije iraškega varnostnega sektorja po letu 2003. Ker se vse funkcije nacionalnovarnostnega sistema neposredno nanašajo na družbo, ki ji je nacionalnovarnostni sistem namenjen in zaradi katere je obstoj le-tega sploh smiseln, na začetku tega poglavja najprej opišem objektivne dejavnike, ki v veliki meri določajo okvire sistema.

4.1 Geografsko-politični okvir

4.1.1 Splošna geografija in demografija

Skupna površina države Irak znaša nekaj več kot 437.000 kvadratnih kilometrov. Svojo kopensko mejo deli s šestimi pretežno muslimanskimi državami: Iran – 1.458 km, Saudska Arabija – 814 km, Sirija – 605 km, Turčija – 352 km, Kuvajt – 240 km in Jordanija – 181 km. Obseg države pa dopolnjuje tudi 58 km obale. Njen relief je precej ravninski, razen na skrajnem severu (na meji s Turčijo) in na severovzhodu (na severni meji z Iranom), kjer je tudi najvišji vrh države visok 3.611 m, ki pa je neimenovan.

Po podatkih za julij 2009 ima Irak 28.945.657 prebivalcev, od katerih je 97 % mlajših od 64 let, 38,8 % pa mlajših od 15 let, povprečna življenjska doba pa je 70 let. Od vseh prebivalcev jih 67 % živi v urbanih naseljih. Nacionalni bruto družbeni proizvod Iraka je v letu 2008 znašal 112,8 milijarde dolarjev, od tega je več kot 90 % povezanih z nafto ali zemeljskim plinom. V CIA Factbooku navajajo razdelitev na segmente, in sicer: 5 % poljedelstvo in živinoreja (pšenica, riž, zelenjava, bombaž, ovčereja), 68 % industrija (naftna, kemična, tekstilna, gradbeni materiali, prehrabena, izdelava umetnih gnojil, kovinska) in 27 % storitve. Stopnja brezposelnosti pa je po ocenah Factbooka okoli 18 %.

Podatki o transportu pa so sledeči: Irak ima 105 letališč, od tega 75 z asfaltirano pristajalno stezo in 17 s helikopterskimi pristajališči, 2.272 km železnic, 45.000 km cest (37.851 km asfaltiranih) in 5.279 km plovni poti ter 14 marin in tri luke (Al Basrah, Khawr al Zubayr, Umm Qasr).

(The World Factbook 2009)

4.1.2 Etnična in verska heterogenost v Iraku

Vsak posameznik v Iraku je razpet med dvema identitetama, Iračan ali pripadnik etnične ali verske skupine. Ker je država Irak relativno nova tvorba, je iraška identiteta še zelo slabo zakoreninjena. Etnično in versko sorodstvo ima globlje korenine, večjo zgodovinsko težo in mednacionalni karakter. Iraški Arabci pa so naravnani k interakcijam kot člani skupin, družin, klanov, vasi, plemen itd. (Global Security organization – Iraq Societal Framework)

V Iraku je po navedbah The World Factbooka etnična razdelitev sledeča: 75–80 % prebivalstva Arabcev, 15–20 % Kurdov ter ostalih 5 % Turkomanov in Asircev. Verska pa: 97 % pripadnikov islama³, oziroma muslimanov (60–65 % šiitov ter 32–37 % sunitov⁴) ter 3 % kristjanov in ostalih. Grafično je etnična in verska porazdelitev prikazana v Prilogi A: Distribucija etnično-verskih skupin in glavnih plemen. (The World Factbook 2009)

4.1.3 Kratka politična zgodovina Iraka

Na ozemlju današnjega Iraka se je pred več kot 5.000 leti razvila ena prvih civilizacij na svetu. Prvi Sumerci, ki so prišli na to območje, naj bi izhajali iz turških in iranskih višav. Z razvojem področja je bilo tudi vedno več migracij na to rodovitno območje (porečje Tigrisa in Evfrata). Približno 2.400 let pred našim štetjem so Sumerce izpodrinili Akadijci, ki so tu začeli vzpone in padce mnogih imperijev. Z izumom novih kovinskih orožij je takratna Asirija postala dominantna v regiji. Po propadu Asirije so sledili še imperiji: Babilon, Medes, Perzija, Grški in nato Rimski. V sedmem stoletju našega štetja je na to ozemlje prišla islamska vera. Bagdad, takratno glavno mesto islamskega kalifata, je bilo vodilno mesto v Arabskem in muslimanskem svetu celo več stoletij. Mesto so leta 1258 uničili Mongoli, kasneje pa so ga zasedli Otomanski Turki. Po prvi svetovni vojni so Turke izrinili Britanci, ki so na območju današnjega Iraka ustanovili province ter jim leta 1932 podelili neodvisnost. Takrat se tudi prvič pojavi ime Al Iraq. Kljub samostojni in suvereni državi Irak pa so Britanci na tem območju obdržali svoje oborožene sile in tudi velik vpliv nad iraškim vladanjem. Po smrti iraškega kralja Feisala v letu 1933 je Irak preživel šest poskusov državnega udara, večinoma pa so bili razlogi za poskuse udarov osebni in ne politični. V letu po koncu druge svetovne vojne je Irak postal ustanovna država Arabske lige. Po pridružitvi Združenim Narodom je država Irak ostro nasprotovala takratnemu razkosanju Palestine in je leta 1948 novonastalemu Izraelu napovedala vojno. Ugled in status Iraka se nikoli ne povrne na stopnjo pred tem.

³ Islam je v Irak prišel z Arabskega polotoka, od koder se je razširil že v 7. stoletju našega štetja. (Global Security – Religion – Iraq)

⁴ Razdelitev na sunito in šiito v islamu se pojavi takoj po smrti preroka Mohameda, saj se pojavi vprašanje, kdo je njegov legitimni naslednik. Čeprav je v današnjem svetu 80 % muslimanov sunitov in 20 % šiitov, je v Iraku situacija obrnjena in so številčnejši šiiti. (Global Security – Religion – Iraq)

Leta 1958 iraškega kralja Feisala II. vojaški oficirji v državnem udaru usmrtili. Z novim političnim režimom državo politično preusmerijo z »zahoda« na »vzhod«. Odnosi z zahodom pa so dodatno zaostreni, ko v času šestdnevne vojne Združene države pomagajo Izraelu.

Iraška stranka Baath pride na oblast z udarom leta 1968, Sadam Husein pa je v tistem času drugi najpomembnejši človek v državi. Do leta 1976 mu s pomočjo obveščevalne službe, ki jo je tisti čas vodil, uspe prevzeti popolno oblast v državi. Stranka ima takrat močno prevlado v vojaškem in tudi v civilnem sektorju. V državi, kjer vlada stranka Baath, skoraj vse najpomembnejše položaje zasedajo manjšinski suniti.

Po večih obmejnih konfliktih z Iranom v 70-tih letih je iz Iraka izgnan šiitski vodja Homeini, ki leta 1979 v sosednjem Iranu izvede islamsko revolucijo. Še preden izvede konsolidacijo oblasti, v Iran vdrejo iraške vojaške sile. Premirje je podpisano leta 1988. V letu 1990 iraške sile zaradi strateškega položaja v Perzijskem zalivu okupirajo sosednji Kuvajt. Združeni narodi Irak ves čas pozivajo k umiku sil, zato sprejmejo celo 12 resolucij. Iraške sile iz Kuvajta pa prežene šele intervencija multinacionalnih sil pod vodstvom ZDA, ki jih na pomoč pokličejo vladarji Savdske Arabije in Kuvajta. Iraške sile po pregonu iz Kuvajta še krvavo obračunajo z uporom Kurdov na severu države. Brutalno pa obračunajo tudi z notranjimi sovražniki, saj izvedejo čistke znotraj stranke Baath. Koalicijske sile z mandatom OZN pa iraških ne zasledujejo v notranjost države in takratni režim Sadama Huseina ostane na oblasti⁵. (The World Factbook 2009)

Zato pa diktaturo Sadama Huseina končajo koalicijske sile v letu 2001, sicer brez podpore OZN in kljub nasprotovanju nekaterih pomembnih svetovnih velesil, predvsem Francije in Nemčije.

⁵ O razlogih za ohranitev Sadamovega režima obstaja več teorij. Eden od razlogov naj bi bil ohranjen kot protiutež sosednjemu Iranu, eden od verjetnih pa je tudi možnost velikega brezvladja in kaosa v Iraku po odstavitvi Sadama Huseina.

4.2 Nacionalnovarnostni sistem Iraka v času režima Sadama Huseina

Večino podatkov o nacionalnovarnostnem sistemu in o dogajanju v Iraku med letoma 1991 in 2002 je zaradi relativne zaprtosti države in šibkega mednarodnega sodelovanja težko najti. Dostopni podatki v veliki meri izhajajo iz ameriških obveščevalnih služb, saj je Irak ves ta čas v fokusu njihovega delovanja. Točnost teh podatkov pa je zelo težko oceniti, še dodatno pa so lahko tudi natančno zbrani podatki včasih napačno interpretirani.

4.2.1 Nacionalnovarnostna politika Iraka v času režima Sadama Huseina

Glavni cilji varnostne politike Iraka v času Sadama Huseina so bili: ohranitev režima⁶, uresničitev glavnega nacionalnega interesa države Irak, dominacija nad Perzijskim zalivom ter biti vodilna arabska država. Takratna iraška vlada je možnost doseganja teh ciljev videla samo v posedovanju močnih, dobro opremljenih in modernih oboroženih sil. Svoje cilje je poskušala uresničevati z razkazovanjem oboroženih sil, napadalnimi operacijami in branjenjem svojega ozemlja pred zunanjim agresorjem. Takšne oborožene sile lahko že samo s svojim obstojem prispevajo k zunanji politiki po meri takratne vlade, ki je bila za ta namen pripravljena plačati kakršnokoli ceno. (Iraq Country Handbook 2002, 65)

Seveda pa so bili cilji iraške varnostne politike identični ciljem nacionalno varnostne politike vsake sodobne države: zagotoviti varnost in uravnotežen razvoj iraške družbe in posameznikov, odstranjevanje posledic in zavarovanje družbe pred naravnimi in drugimi nesrečami, zagotavljanje blaginje ljudstva, boj proti kriminalu, zagotavljanje tehnološkega napredka, obramba pred zunanjim agresorjem, skrb za spoštovanje zakonov ...

4.2.2 »Zunanje« varnostne sile⁷

Iraške oborožene sile so bile kljub drastičnemu zmanjšanju zaradi Zalivske vojne še vedno ene najmočnejših in najštevilčnejših na Bližnjem vzhodu. Njihova največja pomanjkljivost je bila pomanjkanje sodobnih tehnologij, sodobnega orožja in

⁶ Tako ga vsaj vidijo Američani in preostali zahod, dvomim pa, da je bil ta cilj opredeljen v kakršnemkoli dokumentu. V vsakem primeru pa je bil glede na manjšinsko sunitsko vlado težko uresničljiv.

⁷ Sile, ki so v večini primerov v pristojnosti ministrstva za obrambo.

potrebnega vzdrževanja zaradi embarga Organizacije združenih narodov, ki je bil uveden po Zalivski vojni. Tako je bila opremljenost celotnih oboroženih sil odvisna od pretihotapljenega orožja ali opreme ter od proizvodnje domače industrije. Po zmanjšanju iraških sil, ki je sledilo Zalivski vojni, je poudarek prešel s količine na kvaliteto. (Iraq Country Handbook 2002, 63–64)

Po podatkih publikacije Military Balance 2002-2003 je bilo skupno število **aktivnih oboroženih sil** v Iraku v letu 2002 389.000, **rezervnih** pa 650.000. Vsi častniki aktivnih oboroženih sil so bili profesionalni vojaki, preostanek aktivnih oboroženih sil pa je bil popolnjen z naborniki, ki so bili na služenju od 18–24 mesecev. (Iraq Country Handbook 2002, 63–64)

Kultura oboroženih sil je bila ključni problem. Mlajši častniki niso smeli izstopati in prevzemati iniciative, napredovanje pa se je določalo na podlagi pripadnosti in lojalnosti. Agresivni in aktivni mlajši oficirji so starejšim predstavljali grožnjo. Naborniki so prejeli le minimalno usposabljanje in podporo ter so morali opravljati svoje dolžnosti v izredno težkih razmerah. Nepismenost, slaba fizična kondicija, nepotizem so bile stalnice v vojski in tudi v policiji. (Cordesman 2005, 20)

Vrhovni poveljnik iraških oboroženih sil je bil predsednik države, Sadam Husein, ki je bil hkrati tudi predsednik vlade in predsednik nacionalnovarnostnega sveta Iraka.⁸ Natančno shemo verige poveljevanja v iraških oboroženih silah si lahko pogledate v Prilogi B. Linija poveljevanja je tekla od predsednika, preko ministra za obrambo in nato do predsednika splošnega poveljstva do posameznih rodov.

(Iraq Country Handbook 2002, 63–64)

Oborožene sile Iraka so bile sestavljene iz: **kopenskih sil, sil za zračno obrambo, zračnih sil in mornarice.**

⁸ Iraški nacionalnovarnostni svet je koordinacijsko telo in je sestavljen iz vodij pomembnejših varnostnih institucij (iraške vojske, posebne varnostne agencije, splošnega obveščevalnega direktorata, vojaške obveščevalne službe, splošne varnostne službe, urada predsedniške palače). (GlobalSecurity.org – Iraq – Intelligence)

4.2.2.1 Kopenske sile

Področje delovanja kopenskih sil so bile operacije na kopnem, kopenskozračna obramba in skupne amfibijske misije z iraško mornarico. Kopenska vojska in Republiška garda⁹ sta bili velikokrat uporabljeni tudi za namene notranje varnosti proti nasprotnikom režima. (Iraq Country Handbook 2002, 74)

Kopenske sile so štejele 350.000 pripadnikov, organizirane pa so bile v:

- 7 korpusov (vključno z dvema korpusoma Republiške garde);
- 3 oklepne divizije, 3 mehanizirane divizije;
- 11 pehotnih divizij;
- 6 divizij Republiške garde (3 oklepne, 1 mehanizirana, 2 pehotni);
- 4 brigade Posebnih enot Republiške garde (Special Republican Guard – SRG¹⁰);
- 5 brigad komandosov;
- 2 brigadi posebnih enot;
- kopensko letalstvo: 5 kril s po 2 letaloma.

Petdeset odstotkov vseh enot razen Republiške garde je bilo v pripravljenosti.

Oborožitev kopenskih sil: 2.600 bojnih tankov (ruski T-55, T-62, T-72), 400 izvidniških vozil (ruski BRDM-2, francoski AML-60, brazilski EE9-Cascavel, EE-3-Jararaca), 1.800 bojnih vozil pehote (ruski BMP-1,2), 1.800 vozil za prevoz pehote (ruski BTR-50, BTR-60, BTR-152, poljski in češkoslovaški OT-62, ruski MTLB, YW-701, ameriški M113A1, brazilski EE-11 Urutu), 1.900 kosov vlečne artilerije (105mm: srbski M-56 vlečni top, 122 mm: ruski D-74, D-30, M-1938, 155 mm: južnoafriški G-5, avstrijski GHN-45, ameriški M114), 200 kosov samohodne artilerije: (122 mm: ruski

⁹ Republiška garda so bile najboljše oziroma elitne enote kopenske vojske. Te enote so bile tudi najbolj opremljene in usposobljene. Jedro Republiške garde so tvorile RGFC (Republican Guard Forces Command), ki so temeljile na prostovoljcih, ki so bili bogato nagrajevani, in ne na nabornikih. Poleg tega pa niso bile v pristojnosti ministrstva za obrambo, ampak so bile podrejene posebnemu telesu (State Special Security Apparatus). (GlobalSecurity.org – Military- <http://www.globalsecurity.org/military/world/iraq/rg.htm> – 17. 8. 2009)

¹⁰ SRG so bile posebne enote Republiške garde, ki so bile namenjene takojšnjemu vojaškemu odgovoru na kakršenkoli državni udar. To so bile edine pomembnejše vojaške enote, ki jim je bil dovoljen vstop v Bagdad, popolnjevale pa so se predvsem iz plemena, iz katerega je izhajal tudi Sadam Husein in iz področja okoli njegovega rojstnega mesta Tikrit. (GlobalSecurity.org – Military- <http://www.globalsecurity.org/military/world/iraq/rg.htm> – 17. 8. 2009)

2S1, 152 mm: ruski 2S3, 155 mm: ameriški M-109A1/A2), 200 kosov večcevnih raketometov: 107 mm, 122 mm, 127 mm, 132 mm, 400 mm (večinoma ruske in brazilske izdelave), minometi: 81 mm, 120 mm, 160 mm, 240 mm, lanserji raket zemlja–zemlja: 50 kosov FROG in 6 SCUD (ruske izdelave), protitankovska vodena orožja: ruski AT-3 Sager, AT-4 Spigot, nemški Milan, HOT-francosko-nemške proizvodnje, netrzajni protitankovski topovi: 73 mm, 82 mm, 107 mm, protitankovski topovi: 85 mm, 100 mm (vlečni), bojni helikopterji: ruski 12 Mi-25, francoski 20 SA-319, 10 SA-316, 20 SA-342, podporni helikopterji: 20 francoskih SA-330F, 30 nemških BO-105, 10 ruskih Mi-6, 30 ruskih Mi-8, 12 ruskih Mi-17.

Polovica oborožitve je bila brez dodatnih rezervnih delov. Eden od glavnih vzrokov je tudi ta, da je Irak svojo vojaško opremo nabavljal po celem svetu glede na trenutno usmerjenost politike. Med iraško-iransko vojno so bile glavni dobavitelj ZDA, pred in po tem pa Sovjetska zveza.

(The Military Balance 2002–2003, 105–106)

4.2.2.2 Mornarica

Irak je imel na svoji obali tri vojaške baze: Basra, Al Zubayr in Umm Qasr. V teh bazah in na plovilih pa je bilo stacioniranih 2.000 vojakov. Irak je imel 6 patroljnih in bojnih ladij: raketna ladja ruske izdelave FSU Osa I PFM in 5 patroljnih ladij (1FSU Bogomol PFI, 3 PFI, 1 PCI), 80 bojnih patroljnih čolnov, 3 ladje za minsko bojevanje, 3 ladje za protiminsko bojevanje: 1 FSU Yeugenyja, 2 Nestin MSI; 2 ladji za podporo.

(The Military Balance 2002–2003,106)

Po ocenah v Handbook Iraq 2002 je bila večina iraške mornarice uničena v operaciji Puščavski vihar, preostali del pa je bil zelo slabo opremljen in redko v uporabi – ponavadi le za vadbene namene. Tudi osebje je bilo izredno slabo usposobljeno in pripravljeno.

4.2.2.3 Letalstvo

Primarni področji delovanja iraškega letalstva sta bili bojevanje v zraku in protiletalska obramba, njihova organizacija pa je bila naslednja:

- bombniški eskadrilji;
- 6 eskadrij za zračni/kopenski napad;

- 7 eskadrilij prestreznikov;
- 1 izvidniška eskadrilja;
- 1 eskadrilja letal s fiksnimi krili;
- 1 transportna helikopterska eskadrilja.

(Iraq Country Handbook 2002, 63–64)

Iraško letalstvo je imelo približno 20.000 pripadnikov, ki so imeli na razpolago 316 bojnih letal (pred operacijo Puščavski vihar je imelo iraško letalstvo na razpolago okoli 800 letal), Približno 55 % teh letal je bilo v dobrem stanju in so bila redno vzdrževana, za ostale pa jim je zaradi embarga primanjkovalo rezervnih delov. Izkušeni piloti so izvajali od 90–120 ur letno, mlajši pa le okoli 20.

Oprema letalstva je bila: 6 bombnikov: ruski Tu-22, kitajski H-6D; 130 letal za zračni/kopenski napad: MiG-23, Mirage F1EQ5, Su-20/40, Su-22M, Su-24, Su-25; 180 letal prestreznikov: kitajski F7, ruski MiG-21/23/25/29, Mirage F1-EQ; 5 izvidniških: MiG-25; manjša količina prirejenih brezpilotnih letal ter ruska transportna letala antonov in iljušin.

(The Military Balance 2002–2003,106)

4.2.2.4 Protizračna obramba

Protizračna obramba Iraka je bila razdeljena na 4 geografska področja: Kirkuk (sever), Kut al Hayy (vzhod), Basra (jug) in Ramadia (zahod); glavno poveljstvo pa se je nahajalo v Bagdadu. Skupno število pripadnikov protizračne obrambe je bilo približno 17.000. Na razpolago pa so imeli približno 3.000 protiletalskih topov (23 mm, 37 mm, 57 mm, 100 mm, 130 mm) in 850 raketnih protiletalskih sistemov: SA-2/3/6/7/8/9/13/14, Roland, Aspide. (The Military Balance 2002–2003,106)

4.2.2.5 Tuje sile

V Iraku je bilo leta 2002 stacioniranih 904 tujih vojakov in 193 vojaških opazovalcev iz 31 držav. (The Military Balance 2002–2003, 106)

4.2.2.6 Oborožene sile opozicije

V letu 2002 so poleg vladnih iraških oboroženih sil obstajale tudi oborožene sile protivladne opozicije. Te lahko razdelimo na 3 dele:

- Kurdska demokratska stranka: njenih pripadnikov je bilo približno 15.000 (plus 25.000 pripadnikov plemen), oboroženi pa so bili z lahkim strelnim orožjem, lahko artilerijo in nekaj raketnimi lanserji.
- Patriotska Unija Kurdistana: ta je štela približno 10.000 pripadnikov (plus 22.000 pripadnikov plemen), oborožena pa je bila z minometi (60 mm, 82 mm in 120 mm) in protiletalskimi topovi 14,5 mm.
- Vrhovni svet za islamski upor v Iraku: pripadnikov je bilo 4–8.000, večinoma iraških disidentov in bivših vojaških zapornikov, ki so sestavljali eno brigado.

(The Military Balance 2002–2003,106)

4.2.3 »Notranje« varnostne sile¹¹

4.2.3.1 Policija

V času režima Sadama Huseina policijske enote niso bile primarne enote za vzdrževanje režima in reda v državi. Njihova glavna naloga je bila nadzor političnih aktivnosti prebivalstva. Policijske sile so prebivalci velikokrat dojemali kot skorumpirane, a so bile v večini primerov sposobne zagotavljati red v državi in preprečevati kriminal. Ker so bile sekundarnega pomena za preživetje režima, je policijskim silam vedno primanjkovalo sredstev, njihovi pripadniki pa so bili zelo slabo plačani (plača iraškega policista je bila približno 5 ameriških dolarjev na mesec). Preostanek njihovega mesečnega prihodka pa so predstavljale podkupnine. Pripadniki so bili v policijo rekrutirani večinoma zaradi družinskih, plemenskih ali političnih vezi. Policijske enote so sicer zagotavljale red in mir, vendar predvsem na račun kršenja človekovih pravic. Tako je bilo nekaj čisto vsakdanjega, da so policisti osumljence brutalno pretepali na ulicah že ob aretaciji. Policijske enote v tistem času naj bi po nekaterih podatkih štejele okrog 188.000 pripadnikov.

(Pfaff 2008, 6–8)

Policijske enote so bile ne samo minimalno plačane, ampak tudi izredno slabo usposobljene in opremljene. Korupcija in nepotizem sta bila prisotna v vseh policijskih enotah. Neurejen pa je bil tudi sistem upokojevanja, česar posledica je bilo tudi to, da so nekateri ostajali na plačilni listi celo po smrti, njihove plače pa so

¹¹ Sile, ki so v večini primerov v pristojnosti Ministrstva za notranje zadeve.

prejemale vdove. Končni rezultat pomanjkanja usposabljanja, pomanjkanja vodstva in motivacije pa je popolna neustreznost policijskih sil za čas po režimu Sadama Huseina. (Cordesman 2005, 20–21)

Po vpadu koalicijskih sil je nedotaknjena ostala le prometna policija, medtem ko so se ostali porazgubili med prebivalstvom, nekateri med njimi pa so se celo pridružili različnim uporniškim skupinam.

(Pirnie in O'Connel 2008, 49)

4.2.3.2 Varuhi meje

Iraška obmejna policija je bila zasnovana z namenom ohranitve in čuvanja iraških meja s šestimi iraškimi sosedi. Te enote so bile oborožene z lahkim strelnim orožjem in minometi. Štele pa naj bi 18–20.000 pripadnikov, po nekaterih podatkih celo 40.000. (The Military Balance 2002–2003, 106)

4.2.3.3 Enote Sadamovih Fedayeenov

Enote Sadamovih fedajinov so bile sestavljene iz prostovoljcev, predvsem vdanih pripadnikov vladajoče stranke Baath. Te enote je v letu 1995 ustanovil Sadamov sin Uday, ki jim je na začetku tudi poveljeval. Enote so bile oborožene z lahkim orožjem in niso bile niti v pristojnosti Ministrstva za notranje zadeve niti v pristojnosti Ministrstva za obrambo, temveč so bile odgovorne neposredno »predsedniški palači«. Fedajini so bili slabo usposobljeni in opremljeni, njihovi glavni nalogi pa sta bili: zaščita Sadama in njegovih sinov ter opravljanje umazanih del. Te enote so šteje približno 20.000 mož, med katerimi pa je bila ustanovljena tako imenovana »eskadrilja smrti«, ki je skrbela za usmrtitve nasprotnikov in njihovih družin ter v nekaterih primerih tudi javna obglavljanja. Vse enote fedajinov so delovale izven zakona. (Global Security organization – Intelligence)

4.2.3.4 Prostovoljna vojska Al Quds

Te prostovoljne enote naj bi bile ustanovljene leta 2001, njihova glavna naloga pa naj bi bil boj proti Židom in pomoč Palestincem. Enote naj bi šteje več kot 7 milijonov pripadnikov in naj bi bile organizirane v 21 divizij. Glede na to, da ne obstajajo kakršnikoli podatki o dejanski organiziranosti teh enot, večina poznavalcev predpostavlja, da so bile to večinoma fiktivne enote, ki nimajo prave bojne moči in so

ustanovljene bolj kot propagandna pomoč Palestincem. (Global Security organization – Intelligence)

4.2.3.5 Druge varnostne agencije

Temelj moči Sadamovega režima je bila mreža različnih varnostnih in obveščevalnih agencij, ki so ščitile predsednika in režim pred notranjimi in zunanjimi nasprotniki. Število teh agencij se je s časom povečevalo, njihove pristojnosti pa so se v nekaterih primerih podvajale, kar je zagotavljalo medsebojno tekmovanje in nadzor. Te agencije lahko delimo na: agencije za tuje operacije, agencije za notranjo varnost, agencije za fizično zaščito vodje ter zaščito pred državnimi udari. Število pripadnikov teh agencij naj bi bilo okoli 30.000. (Global Security organization – Iraq Intelligence Agencies)

4.2.4 Pravosodni sistem

Takratni iraški pravosodni sistem je bil razdeljen na kazensko pravo, civilno pravo in pravo osebnega statusa (oziroma šeriatsko pravo). Najvišja pravosodna avtoriteta je vrhovno sodišče (court of cassation). Sodišča šerijatskega prava so imele jurisdikcijo nad vsemi zadevami povezanimi z zakonsko zvezo, družino in dediščino. Sodniki na teh sodiščih so lahko s civilnih sodišč ali pa z verskih. Poleg teh pa so obstajala še druga sodišča: sodišča za mladoletnike, sodišča za nacionalno varnost, magistratna sodišča, vojaška sodišča, sodišča za lokalne skupnosti. Vsi sodniki pa so izbrani s strani predsednika Sadama Huseina. (Iraq Country Handbook 2002, 48–49)

4.2.5 Varnostna samoorganizacija družbe

Za arabske kulture je značilno, da se posamezniki podrejajo skupinam. Pripadnost skupinam je visoko cenjena. Vezi med bratrance, sosedi in prijatelji lahko postanejo celo močnejše od družinskih. Osnovna družbena celica pa je razširjena družina. Več razširjenih družin skupaj tvori plemo. Aktivnosti plemen so velikokrat politične, v tem primeru pa plemo vodi šejk, ki mu svetuje plemenski svet. Razlika med šiitskimi in sunitskimi plemeni je predvsem v tem, da morajo šiitski šejki upoštevati tudi pristojnosti verskih voditeljev. Več plemen skupaj pa tvori konfederacijo. Zaščitni znaki iraških plemen so solidarnost, gostoljubje in neodvisnost; njihove glavne vrednote pa pogum, galantnost, predanost orožju, patriarhalnost. Pripadnost plemen zagotavlja posameznikom identiteto, občutek varnosti, vsakodnevno vedenje pa je

prilagojeno specifičnim situacijam. Poleg plemenskih organizacij pomembno vlogo pri varnostnem samoorganiziranju družbe igrata tudi etnična in predvsem verska pripadnost. (Global Security organization – Iraq Societal Framework)

4.2.6 Mednarodno sodelovanje

Sodelovanje Iraka z mednarodnimi organizacijami in z večino držav se je precej poslabšalo od napada na Kuvajt. Embargo na trgovino močno omeji mednarodne finančne in ekonomske aktivnosti Iraka. Ameriška vlada je tudi uradno razglasila svoj cilj zamenjave režima v Iraku. Leta 1998 je ameriška vlada celo sprejela zakon o finančni podpori iraškim opozicijskim skupinam, sodelovanja med ameriško vlado in Irakom praktično ni bilo.

Imel pa je Irak zelo dobre ekonomske in politične odnose s svojo sosedo Jordanijo, ki pa so se deloma zaostрили zaradi prebega Sadamovega svaka. Dobre odnose z Jordanijo je Sadam izkoriščal tudi za tihotapljenje z embargom prepovedanega blaga (predvsem orožja) v Irak. Naslednja sosednja država Sirija je bila članica koalicije za osvoboditev Kuvajta in je bila tako na Iraku nasprotni strani. Odnose med državama je dodatno zaostrovalo prizadevanje sirskega voditelja za ohranjanje dobrih odnosov z drugimi arabskimi državami. Po letu 2000 in po smrti takratnega sirskega voditelja pa se je ekonomsko sodelovanje med državama močno izboljšalo in takrat je Sirija celo odkrito kršila embargo Združenih Narodov na trgovino z Irakom.

Iraško-iranska zgodovina konfliktov sega še v leto 500 pred našim štetjem. V zadnjih desetletjih pa sta si državi vedno stali na nasprotnih bregovih. Imali sta tudi kar nekaj nerešenih ozemeljskih sporov, njuni konflikti pa so izhajali tudi iz verskih konfliktov med suniti in šiiti ter celo iz osebnih zamer Sadama Huseina in Ayatole Homeinija. Državi sta bili v vojni celih osem let, v njej pa je bilo uporabljeno tudi orožje za množično uničevanje. Vojna je bila končana s posredovanjem Združenih narodov, toda tudi potem si državi nikakor nista zaupali in sta še vedno obe podpirali odporiška gibanja v sosednji državi.

Pred zalivsko vojno so bili ekonomski in politični odnosi med Turčijo in Irakom zelo močni. Turčija je služila kot glavno središče za izvoz iraške nafte in glavno središče za uvoz potrošniških dobrin v Irak. Skupna točka obeh držav pa je bila tudi s Kurdi

poseljeno mejno območje med državama. Odnose med državama je zaostрила pridružitve Turčije mednarodni skupnosti v sankcijah proti Iraku.

Sadam Husein je z napadom na Kuvajt obudil dolgoletno tezo, da območje Kuvajta pripada državi Irak. Eden glavnih razlogov za ta napad pa je bil tudi dolg Iraka do Kuvajta, ki je nastal v času iraško-iranske vojne. S priključitvijo ozemlja Iraku bi bil ta problem rešen, Irak pa bi prišel do še dodatnih črpališč nafte in tudi do veliko daljše obale v Perzijskem zalivu.

Čeprav je Savdska Arabija finančno podpirala Irak v vojni proti Iranu, je Irak predstavljal preveliko nevarnost regiji. Saudska Arabija se je pridružila ZDA v zalivski vojni in tako postala eden njihovih največjih zaveznikov, hkrati pa tudi eden največjih sovražnikov Iraka.

Irak je ohranil relativno dobre odnose s Francijo, Kitajsko in Rusijo, državami, ki so bili v preteklosti največji iraški dobavitelji orožja. Prav tako pa je bil Irak močno zadolžen pri Rusiji in Franciji, zato sta obe državi komaj čakali konec embarga, da bi Irak lahko začel odplačevati svoj dolg. Prav zaradi teh vezi pa je Irak tem državam dodelil tudi največji delež pogodb v okviru programa nafta za hrano.

(Iraq Country Handbook 2002, 54—59)

Takšni so bili elementi nacionalnovarnostnega sistema v času vladavine Sadama Huseina. Glavni cilj vseh varnostnih institucij takrat je bil ohranitev režima. Ob prehodu iz prejšnjega (Sadamovega) režima v demokratični režim pa mora biti glavni cilj varnostnih institucij ohranitev varnosti državljanov oziroma prebivalcev v državi.

4.3 Rekonstrukcija iraškega varnostnega sektorja po letu 2003

Glavna dilema koalicijskih partnerjev in iraškega ljudstva ni več pravičnost vojne in odstranitve Sadamovega režima, temveč kako priložnosti, ki jih je ustvarila vojna izkoristiti za izgradnjo stabilnega in varnega Iraka. Uspeh pomeni Irak, ki nudi svojim prebivalcem dostojno življenje znotraj državnega sistema, ki spoštuje vladavino večine in hkrati pravice manjšine ter nudi Iračanom individualno varnost in osebno svobodo. Čeprav so ključno vlogo pri zagotavljanju varnosti v Iraku po letu 2003 imele varnostne sile tujih držav (koalicijske sile), bodo morale to funkcijo na dolgi rok

prevzeti iraške organizacije. Transformacija iz prejšnjega totalitarnega sistema v sistem, ki temelji na vladavini prava in reprezentativnem vladanju, zahteva celovito prenovo državnih varnostnih institucij, v nekaterih primerih pa celo ustanovitev novih. Kot kaže bo ta prenova in reorganizacija varnostnih in tudi drugih organizacij v Iraku morala potekati v vojnih razmerah. Glavna strategija pa je rekonstrukcija iraških varnostnih organizacij in nato postopno prenašanje dela in odgovornosti s koalicijskih varnostnih organizacij na domače.

Da bi uspeli v nacionalni rekonstrukciji, ki je potrebna za okrevanje po desetletjih tiranije in korupcije, morajo Iranci izpolniti štiri različne, toda povezane naloge:

- **zagotovitev osnovnih storitev** (oskrba z vodo, elektrika, goriva, transport, komunikacije, zdravstvo, izobrazba);
- **izgradnja gospodarstva** (svobodna trgovine, proizvodnja, ekonomija brez korupcije);
- **vzpostavitev reprezentativne in legitimne vlade** (dolgoletna odsotnost vseh političnih institucij in nizka politična kultura);
- **vzpostavitev stopnje varnosti, ki omogoča uresničitev drugih nalog** (brez zagotovitve osnovne varnosti nobene od zgoraj napisanih nalog ni mogoče uresničiti).

(Slocombe 2004, 231–235)

Trenutno največjo nevarnost za doseganje zgornjih nalog predstavljajo različne oborožene skupine, ki se razlikujejo po: motivaciji, organizaciji in taktiki; imajo pa skupen cilj, ki je spodkopati proces demokratizacije Iraka. Te skupine so:

- **Bivši privrženci Sadama Huseina:** Po odstranitvi Sadama je po številu in oborožitvi najpomembnejša skupina, ki ogroža iraško varnost. Sestavljena je iz jedra prejšnje oblasti, torej pripadnikov stranke Baath, šteje pa nekaj tisoč članov in ima približno milijon podpornikov v 28-milijonskem Iraku. Ta skupina je odgovorna za večino napadov na koalicijske sile in na Irance, ki z njimi sodelujejo. Bivši pripadniki stranke imajo dostop do veliko oborožitve in tudi financ. Njihov glavni motiv za boj proti demokratizaciji Iraka je izguba vseh privilegijev, ki so jih imeli v prejšnjem režimu. Terorističnih napadov pa ne opravljajo pripadniki sami, ampak v ta namen plačujejo druge.

- **Sunitski ekstremisti:** Druga največja grožnja je sestavljena iz večih terorističnih skupin, katerim skupna točka je »sunitstvo«. Te skupine niso imele nobene posebne zveze s Sadamom, njihov glavni motiv pa je strah pred izgubo etničnih privilegijev, ki so jih imeli v prejšnjem režimu. Zaradi močnega radikalnega fundamentalizma so te skupine sposobne »proizvesti« veliko število samomorilskih napadalcev, ki so pripravljeni žrtvovati svoja življenja. Te skupine so odgovorne za veliko napadov na sunito, predvsem pa za napade na šiite, njihove verske objekte in voditelje. Te skupine nimajo tako močne organizacijske strukture kot privrženci stranke Baath niti nimajo takšne oborožitve in dostopa do financ.
- **Šiitski ekstremisti:** Večina šiitske skupnosti ponavadi ni bila nagnjena k nasilju. Čeprav so bili šiiti v prejšnjem režimu številčnejši, niso imeli nobene pravice pri odločanju v državi in so bili desetletja zatirani, milijoni pa tudi pomorjeni. Najpomembnejša skupina šiitskih ekstremistov je zbrana okrog verskega voditelja Muktade al Sadra, ki poskuša motivirati stare zamere šiitov in jih obrniti proti koalicijskim silam.
- **Zunanje teroristične skupine:** Čeprav se včasih prikazuje, kot da bi bile za vse nasilje znotraj Iraka krive tuje teroristične skupine, še zdaleč ni tako. Velika večina nasilja v Iraku je notranjega izvora. Kljub temu pa v Irak prihaja tudi veliko teroristov iz tujine. Največ tujih teroristov v Iraku pripada Al Kajdi. Te skupine so sposobne organizirati spektakularne samomorilske napade z velikim številom žrtev.
- **Lokalni kriminalci:** Nazadnje še najpomembnejša skupina, ki ogroža varnost Iračanov. Te skupine se pojavljajo v vseh državah, njihov glavni motiv pa je pohlep. Po nekaterih podatkih naj bi bili lokalni kriminalci v Iraku krivi za večino sabotaž na različnih napeljavah, saj naj bi kradli bakrene cevi in kable. Nekatere od teh skupin so manjše skupine, ki se večinoma ukvarjajo z uličnim kriminalom, poleg njih pa obstajajo tudi velike kriminalne skupine, ki jih omogoča odsotnost učinkovitih varnostnih sil.

(Slocombe 2004, 235–239)

Različni viri ogrožanja odražajo zelo različne in pogosto nasprotujoče si interese. Skupen pa jim je interes, da ustavijo tako imenovano okupacijo Iraka in njegovo tranzicijo v demokratično državo. Zaradi teh nasprotovanj pa ostaja zelo malo

prostora za sklepanje kompromisov in možnosti za premirje med skupinami ter tudi veliko težav pri resocializaciji in reintegraciji teh skupin v demokratičnem Iraku.

(Slocombe 2004, 235–239)

Zaradi preobsežnosti koncepta obnove varnostnega sektorja in zaradi osnovnega namena moje diplomske naloge, podrobneje prikazati obnovo iraških varnostnih sil, se obnove drugih področij varnostnega sektorja nisem lotil tako podrobno, ampak sem zgolj prikazal zatečeno stanje ter probleme in dileme pri različnih elementih varnostnega sektorja, s katerimi se bodo morali soočiti vsi vpleteni. Pri posameznih področjih sem prikazal začetek in temelje izgradnje posameznih varnostnih institucij, ki se bodo gradile še dolgo časa po končanju moje naloge.

4.3.1 Kontekst rekonstrukcije iraškega varnostnega sektorja

Situacija v Iraku v aprilu 2003 se je močno razlikovala od pričakovane. V zadnji fazi bojnih operacij je velika večina pripadnikov iraških oboroženih sil dezertirala, častniki pa so se vrnil domov. Iraške vojaške kapacitete so bile izropane. Podobno je bilo tudi v policiji ter pri varuhih meje, kar je bilo za koalicijske sile povsem nepričakovano, saj so predvidevale, da bodo stare iraške varnostne sile povsem sposobne ohraniti red in mir v državi. Vse to je ustvarilo »varnostno vrzel«, kjer sta zacvetela kriminal in terorizem. Koalicijske sile pa zaradi svoje strukture, usposobljenosti ter mandata niso mogle zapolniti vrzeli in pričakovana hitra predaja varnostnih nalog in odgovornosti se je zavlekla.

V načrtovanje in implementacijo obnove varnostnega sektorja Iraka je bilo vključeno veliko število institucij. Institucije s ključno vlogo so bile: CENTCOM (Central Command), CJTF-7 (Combined Joint Task Force 7), CPA (Coalition Provisional Authority) in CIA (Central Intelligence Agency). Glavna naloga CJTF-7 je bila vodenje varnostnih operacij, skupaj s CPA pa so bili odgovorni za razvoj iraškega varnostnega sektorja, iraške vojske in policije. Odgovornosti CPA so bile nadzor nad politikami in vizija institucionalnega razvoja in reform.

(Rathmell 2005, 13–22)

4.3.2 Nacionalnovarnostne institucije

Kljub poznemu začetku zaradi odsotnosti iraških institucij je bilo na tem področju narejeno veliko. CPA je na začetku junija 2004 s pomočjo iraških političnih voditeljev ustanovila Ministrski komite za nacionalno varnost (MCNS). Odgovornost tega telesa je bil razvoj strateškega in političnega razvoja, vključeval pa je ministre za obrambo, pravosodje, zunanje zadeve, notranje zadeve in finance; na sestanke pa so bili povabljeni tudi strokovnjaki na različnih področjih. Z njimi sta sodelovala tudi svetovalec iraške vlade za vojaške zadeve in direktor iraške obveščevalne službe. Ministrstva so zaradi sestajanja v MCNS med seboj veliko bolj povezana, sestanki pa jim dajejo tudi možnost prenosa svojih potreb vodstvu CPA in CJTF-7. To je utrdilo MCNS kot vladno strukturo veliko pred prenosom avtoritete na iraško vlado. Po prenosu oblasti na iraško vlado je MCNS rahlo preoblikovan in prirejen iraškim potrebam, vendar je še vedno zelo pomemben koordinacijski organ, ki je iraškemu ljudstvu znan kot visoki varnostni komite.

Nadaljevanje uspeha MCNS je odvisno od prepoznavanja potrebe ministrstev po učinkoviti koordinaciji, politiki in učinkovitih koordinacijskih institucijah. Iraška vlada mora določiti pooblastila te strukture, zagotoviti njeno vodilno vlogo pri odločanju in ji zagotoviti sposobnega in zaupanja vrednega svetovalca za nacionalno varnost, ki bo sposoben dela z ministrstvi, svetovanja premierju in vodenja osebja, ki bo zagotavljalo koordinacijo med politikami. To je velik izziv celo za vse moderne demokracije, zato tudi v Iraku ne bo lahka naloga. Če ta naloga ne bo dobro opravljena obstaja velika verjetnost, da se bodo ministrstva in njihova področja razvijala povsem ločeno brez medsebojne integracije.

(Rathmell 2005, 22–27)

4.3.3 Obrambni sektor¹² – Ministrstvo za obrambo

Koalicijske sile so načrtovale rekonstrukcijo Obrambnega ministrstva skozi odstranitev privržencev stranke Baath in ustanovitev svetovalnega telesa kot pri drugih ministrstvih. Kljub temu pa je CPA po nepričakovanem razpadu iraške vojske formalno ukinila staro Obrambno ministrstvo, ker ni predstavljalo dovolj dobre osnove za sodoben, profesionalen, demokratično odgovoren in civilno voden obrambni

¹² V tem delu povsem izpustim varnostne sile obrambnega sektorja, ker jim v nadaljevanju namenim posamezno poglavje, v tem pa se osredotočim na ministrstvo za obrambo.

sektor. Naloga ustanovitve novega ministrstva¹³ je pripadla Organizaciji za varnostne zadeve (OSA), ki je postala tudi začasno Ministrstvo za obrambo. OSA je bila sestavljena iz ameriškega, britanskega, avstralskega, češkega in estonskega civilnega ter vojaškega strokovnega osebja. To osebje je na podlagi prednosti in slabosti številnih obrambnih sistemov sodelovalo pri nastajanju novega Ministrstva za obrambo. Struktura novega Obrambnega ministrstva je prikazana v Prilogi C. Poleg tega, da je osebje OSA moralo iz nič vzpostaviti novo Obrambno ministrstvo pa je moralo zagotoviti tudi osebje in politično vodstvo zanj.

Zagotovitev primerne osebja se je izkazala kot velik izziv. Osebje CPA je v celoletnem programu opravljalo intervjuje z vodilnimi kandidati iz različnih segmentov iraške družbe. CPA je bila v dilemi ali zaposlovati mlajši kader, ki ni imel veliko predznanja, a se je hitreje učil; ali starejši kader, ki je imel predznanje, a ni imel razumevanja za nove pristope. Na koncu so izmed tisočev kandidatov izbrali jedro, ki je kljub vsem težavam predstavljalo sposoben kader vodij, ki so s svojim delom vsakodnevno tvegali življenja. Ker je bila večina kandidatov novincev na področju varnosti je bilo njihovo usposabljanje sestavljeno iz dveh komponent in zelo zahtevno. Prva komponenta je vključevala tritedensko usposabljanje v Washingtonu, kamor so umaknili kandidate pred vsakodnevnim nasiljem. Glavne osnove te komponente so bile: razumevanje civilnega nadzora nad obrambnim sektorjem, osnove vodenja obrambnega sektorja ter vpogled v delujoči demokratični obrambni sektor. Druga komponenta pa je vključevala delo v Iraškem Obrambnem ministrstvu pod nadzorstvom obrambnih svetovalcev iz koalicijskih držav. Eden velikih izzivov CPA pri sestavljanju Ministrstva za obrambo je bil tudi časovni okvir, saj so morali ministrstvo ustvariti v samo petih mesecih do predaje oblasti iraški vladi. Dodatno časovno omejitev pa je postavljala rast oboroženih sil, ki je bila potrebna za takojšnje zagotavljanje varnosti. Na začetku ji je struktura ministrstva le stežka sledila, kar je predstavljalo nevarnost, da bi se oborožene sile prehitro razvile v mogočno institucijo, ki pa bi bila vodena s strani »podhranjenega« civilnega ministrstva.

Velik problem pri vzpostavljanju ministrstva je predstavljala tudi odsotnost komunikacije z javnostjo, saj je bil stari obrambni sektor povsem zaprt za javnost.

¹³ CPA je marca 2004 izdala uredbo za ustanovitev novega ministrstva za obrambo, saj je bilo staro razpuščeno. (CPA Order NR. 67)

Tako velika večina Iračanov tudi maja 2004 ni vedela, da bo nova iraška vojska veliko manjša od prejšnje in da bo namenjena predvsem obrambi.

(Rathmell 2005, 27–42)

Trenutno stanje v času pisanja moje naloge po različnih področjih znotraj iraškega Ministrstva za obrambo pa izgleda takole:

4.3.3.1 Načrtovanje in politika

Generalni direktorat za politiko in potrebe¹⁴ Ministrstva za obrambo ima preveč omejena pooblastila za sprejemanje ustreznih politik in načrtovanje. Čeprav imajo ustrezno in sposobno osebje, pa nimajo institucionalnega procesa za pridobivanje povratnih informacij, potrditev in implementacijo vodilnih dokumentov. Starejši častniki nasprotujejo formaliziranju politik, kar v praksi močno poslabša proces odločanja na vseh ravneh. Vodilni na ministrstvu pa pogosto ne upoštevajo izkušenj ter zahtev svojih podrejenih. (Cordesman 2009, 73)

4.3.3.2 Opremljanje

Nabavne službe Ministrstva za obrambo nimajo pravih zmožnosti za zagotovitev zadovoljive opreme in storitev potrebnih za moderne oborožene sile. Glavni razlog za to so: dolgoletno pomanjkanje strategije, slaba opredelitev potreb, preveč centralizirano odločanje, neustrezno in neizkušeno osebje, pomanjkanje tehnologije za optimizacijo procesov. Zaradi vseh teh težav je iraško Ministrstvo za obrambo v veliki meri odvisno od programa FMS¹⁵, kar pomeni, da ministrstvu niso potrebni dogovori s proizvajalci in dobavitelji, ampak vse potrebno ureja z Ministrstvom za obrambo ZDA. Ministrstvo ZDA je tako na nek način posrednik med proizvajalcem in Ministrstvom za obrambo Iraka. Številne pogodbe za dobavo uniform in opreme posameznika pa so bile po navodilih premierja prepuščene domačim iraškim podjetjem, ki so sponzorirana s strani države. Za odpravo teh pomanjkljivosti pa koalicija pripravlja posebne tečaje in uposabljanja na delovnih mestih na teme opremljanje, nabava in pogodbe. (Cordesman 2009, 74)

¹⁴ General Directorate for Policy and Requirements

¹⁵ Foreign Military Sales (http://en.wikipedia.org/wiki/Foreign_Military_Sales – 3. 10. 2009)

4.3.3.3 Infrastruktura

Direktorat ministrstva za obrambo za infrastrukturo ima zaradi pomanjkanja izkušenih in kvalificiranih inženirjev omejene možnosti za izgradnjo novih in vzdrževanje starih stavb. Dodatne težave pa povzroča tudi vedno več potreb po kadrih in posledično tudi vedno večje število zaposlenih. (Cordesman 2009, 74)

4.3.3.4 Finance in proračun

V vodenju financ zaradi pomanjkanja računalniške tehnologije še vedno prevladujejo ročni procesi. V pripravi pa je programska rešitev, ki bo močno zmanjšala potrebo po pomoči zunanjih akterjev in poenostavila postopke. Pri načrtovanju in spremljanju izdatkov bo potrebna tudi boljša kooperacija z Ministrstvom za finance ter izboljšanje pretoka informacij. Pri vsem tem pa bo treba paziti tudi na sledenje direktivam, politikam in računovodskim standardom iraške vlade. (Cordesman 2009, 74)

4.3.3.5 Osebj

Generalni direktorat za osebj¹⁶ nadaljuje z implementacijo celovitega, računalniško podprtega sistema za upravljanje s človeškimi viri. Ta proces kot tudi zaposlovanje novega osebj pa močno ovira pomanjkanje decentraliziranega sprejemanja odločitev. Zaradi tega je v celotnem Ministrstvu za obrambo še vedno približno 40 % prostih civilnih delovnih mest. Področja, kjer delovna mesta zahtevajo usposobljene ljudi, so komunikacije, pogodbe, infrastruktura in opremljanje. V preizkusni fazi pa je tudi sistem HRIMS (Human Resources Information Management System), v katerem bodo shranjeni vsi podatki o pripadnikih oboroženih sil, od njihove plače do statusa pripravljenosti in usposobljenosti. V tem istem sistemu pa bodo shranjeni tudi vsi podatki o oborožitvi in opremljenosti posameznih enot. (Cordesman 2009 74–75)

4.3.3.6 Operacije

Počasi se izboljšujejo zmožnosti koncepta C2 (Command and Control), čeprav je poveljstvo iraške vojske še vedno v celoti odvisno od koalicijskih sil v nekaterih elementih: razporeditev vojaških in uporniških enot, spoznavanje situacije in splošnega zbiranja informacij. Koalicijske sile skušajo izboljšati usposobljenost JOC (Joint Operation Command) tudi s skupinami strokovnih svetovalcev. Čeprav je napredek viden, logistika, distribucija opreme, vzdrževanje infrastrukture in

¹⁶ General Directorate for Personnel.

ustvarjanje sile postajajo vedno večji problemi ob odhajanju koalicijskih sil. (Cordesman 2009, 75)

4.3.3.7 Logistika

Koalicijske in iraške sile so ustanovile strateško logistično enoto v okviru MNSTC-I (Multinational Security Transition Command – Iraq) za izboljšanje implementacije in integracije celovite strategije. Pomembni elementi te strategije so: strateška logistična doktrina, usposobljeni nabavni specialisti in logistični managerji. Brez teh elementov Ministrstvo za obrambo ne bo sposobno vzdrževanja in modernizacije oboroženih sil. Eden od velikih napredkov na področju logistike je tudi začetek izgradnje skupnega logističnega operacijskega centra (Combined Logistics Operation Center), ki bo vključeval 13 terenskih delavnic in 13 poveljstev. (Cordesman 2009, 75–76)

Ministrstvo za obrambo bo tudi v prihodnosti, ob umiku koalicijskih sil, potrebovalo zunanjo pomoč pri nekaterih področjih svojega delovanja. Ta pomoč bo v večini primerov verjetno v obliki strokovnih svetovalnih timov, v nekaterih primerih pa bo morala biti tudi bolj konkretna in obširna. Ministrstvo za obrambo s svojimi varnostnimi silami še kar nekaj časa ne bo zmožno opravljati svoje osnovne funkcije, obrambe pred zunanjimi grožnjami. Za opravljanje te naloge bo v prihodnosti verjetno potreben tudi strateški dogovor o vojaški pomoči med Irakom in ZDA, vse dokler iraške oborožene sile ne bodo polno opremljene in usposobljene. (Cordesman 2009, 79)

4.3.4 Ministrstvo za notranje zadeve¹⁷

Za razliko od Ministrstva za obrambo in obveščevalnih agencij staro Ministrstvo za notranje zadeve ni bilo ukinjeno, saj je bil cilj koalicijskih sil v čim krajšem času predati odgovornost za notranje varnostne zadeve. Ker je bila CPA osredotočena predvsem na fizično rekonstrukcijo ministrstva in na obnovo varnostnih sil, je ministrstvo le omejeno napredovalo kot institucija. Prejšnje ministrstvo je imelo zelo obširne naloge znotraj Iraka (med drugim je skrbelo tudi za registracijo prebivalcev in državljanstva), ni pa opravljal osnovne naloge, saj se je za ohranjanje reda in miru običajno uporabljalo vojsko. CPA je v novem ministrstvu ohranila večino

¹⁷ V tem delu povsem izpustim varnostne sile notranjevarnostnega sektorja, ker jim v nadaljevanju namenim posamezno poglavje, v tem pa se osredotočim na ministrstvo za notranje zadeve.

administracijskih funkcij, iz pristojnosti novega ministrstva pa je odstranila zapore in jih uvrstila v pristojnost Ministrstva za pravosodje. Ena velikih sprememb pa je tudi ukinitvev pristojnosti (prej razdeljena med Ministrstvi za obrambo in notranje zadeve) Ministrstva za obrambo nad izvajanjem nadzora nad mejami in ustanovitev oddelka za čuvanje meja znotraj Ministrstva za notranje zadeve.

Najpomembnejši načeli novega ministrstva sta odgovornost in lokalna oblast. Politično vodenje in odgovornost bodo soustvarjali minister in njegovo osebje ter guvernerji provinc. V novo strukturo, ki si jo lahko podrobneje ogledate v Prilogi Č, je CPA vključila še naslednja načela:

- civilni primat in nadzor, ki vključuje tudi porazdelitev moči,
- operacionalno poveljstvo naj bi izvajalo profesionalno, javno, varnostno osebje,
- kombinacija centralizirane politike in standardov z decentraliziranim operacionalnim nadzorom.

Pri rekonstrukciji Notranjega ministrstva se je CPA osredotočila na več področij. V prvem planu je bila fizična rekonstrukcija ministrskih kapacitet, vključno s komunikacijsko obnovo. V drugem planu je CPA predstavila administracijske reforme, vključno z reformami finančnega vodenja in reformo upravljanja s kadri; reformo »civiliziranja« logistične podpore¹⁸ in institucionaliziranjem protikorupcijskih ukrepov.

Glavna dilema je bila zelo podobna kot pri vzpostavljanju Ministrstva za obrambo. Institucija ministrstva je bila grajena na dolgi rok, na kratek rok pa se je ministrstvo moralo odzivati na trenutno varnostno situacijo v državi in zato se nekateri nujni kratkoročni ukrepi niso vedno ujemali z dolgoročnim planom.

(Rathmell 2005, 42–44)

Varnostne sile Ministrstva za notranje zadeve delujejo po vsej državi, razen v delu, kjer imajo avtonomijo Kurdi¹⁹. Njihove naloge pa vključujejo: zagotavljanje domače varnosti skozi policijo in obveščevalne službe, zaščita infrastrukture, regulacija domačih in tujih zasebnih varnostnih služb, pomoč v sili, nadzor in kontrola na mejah,

¹⁸ Logistično podporo je po novem izvajalo civilno osebje.

¹⁹ Province Kurdistana imajo svojo vlado in svoja ministrstva, ki jih vodita dve stranki: PUK in KDP.

gašenje požarov ter monitoring zaposlenih na Ministrstvu za notranje zadeve. Večje varnostne grožnje zaenkrat odpravljajo še koalicijske sile in sile Ministrstva za obrambo, a tudi te naloge bodo v prihodnosti morale prevzeti sile Ministrstva za notranje zadeve. (Cordesman 2009, 79–90)

Pri zagotavljanju teh nalog pa največje probleme varnostnim silam predstavljajo: različne milice, sektaštvo ter politični vpliv. Velika težava pa je tudi nezmožnost vlade in ministrstva vzpostaviti mehanizme za raziskovanje in kaznovanje zlorab in korupcije znotraj varnostnih sil. Do konca leta je bilo na ministrstvu proti kršiteljem podanih 6.000 prijav, od katerih se je 1.200 končalo z odpuščanjem in 500 z drugačnimi disciplinskimi ukrepi (od teh 500 jih je bilo za zlorabe in korupcijo 31 obsojenih na sodišču). V zadnjih nekaj letih pa je bilo na pripadnike služb za notranji nadzor varnostnih sil izvršeno ogromno število napadov, v katerih je 14 oseb umrlo, 14 pa je bilo ranjenih. Poleg vseh težav pa se ministrstvo še vedno sooča z izzivi: načrtovanje in izvajanje osnovnih nalog, izvajanje in spremljanje varnostnih situacij v različnih provincah, reševanje problema logistične infrastrukture. Vse to pa se odvija vzporedno z veliko rastjo zaposlovanja varnostnih sil²⁰. (Cordesman 2009, 79–90)

Kljub vsem tem težavam pa je ministrstvu uspelo izboljšati kadrovanje in postopke usposabljanja, kar je spremenilo nacionalno policijo (National Police) iz sile, ki je ustvarjala sektaško nasilje, v najučinkovitejšo paravojaško enoto v državi. Velik napredek pa je ministrstvo naredilo tudi pri evidentiranju usposobljenih pripadnikov varnostnih sil (izločanje tako imenovanih »ghost forces«, ki so samo registrirane, niso pa prisotne) in na usposabljanju pripadnikov, ki so v varnostnih silah, a ne izpolnjujejo nekaterih pogojev. (Cordesman 2009, 79–90)

4.3.5 Pravosodni sektor

Pogosto se je dogajalo, da je RVS koncept imel mačehovski odnos do obnove Ministrstva za pravosodje. Velikokrat je prišlo do situacije, ko so bile vzpostavljene močne policijske in vojaške enote, pravosodni sistem pa je ostal šibak, kar je pripeljalo do spodkopavanja vladavine prava s strani varnostnih sil ali pa organiziranega kriminala in korupcije. Nujno je, da se pravosodni sistem in policijske

²⁰ V letu 2008 je bil proračun ministrstva za notranje zadeve 3,9 milijarde dolarjev, od tega je 3,1 milijarde (80 %) šlo za plače.

sile razvijajo vzporedno in se vzajemno krepijo. Pravosodne reforme in reforme zaporniškega sistema sta bili v pristojnosti ameriškega Pravosodnega ministrstva (Department of Justice), vključeni pa so bili tudi vojaški častniki za pravosodje. Operativno pa je večino dela povezano s sodišči in zapori opravilo CJTF-7. Najprej je CPA premestila odgovornost za zaporniški sistem z Ministrstva za notranje zadeve na Ministrstvo za pravosodje in tako postavila temelj za neodvisno sodstvo ter reformirala kazenski zakonik. Čeprav so bili prejšnji iraški sodniki in tožilci pripadniki vladajoče stranke Baath so bili relativno pošteni, izobraženi in profesionalni. Odstranjeni so bili samo sodniki, za katere je obstajal sum, da so skorumpirani ali pa da so v starem sistemu kršili človekove pravice. Čeprav je bil sistem formalno urejen, je bilo učinkovitost v praksi treba še doseči. Življenja večine sodnikov so bila ogrožena in le malo njih si je upalo soditi pomembnejše primere. Velik problem je bila tudi komunikacija med sodišči, saj so nekatera sodišča nove zakone prejela šele tedne ali celo mesece po datumu, ko so bili sprejeti.

Situacija v iraških zaporih je bila še slabša. Večina iraških paznikov je bila povsem neusposobljena in neprimerna za opravljanje pazniškega dela v sodobnih zaporih, zato je bilo nujno potrebno rekrutiranje in usposabljanje novega osebja. Fizična infrastruktura iraških zaporov pa je bila v času po vojni povsem izropana in razdejana. CPA je zahtevala dodatnih 400 milijonov dolarjev za obnovo in gradnjo zaporov, ki pa jih je ameriški kongres oklestil na četrtno. Poleg boja proti organiziranemu kriminalu in terorizmu pa ima »novi« pravosodni sistem še en dolgoročen izziv, korupcijo. V januarju leta 2004 je bila v ta namen ustanovljena neodvisna raziskovalna Komisija za javno integriteto, katere glavna naloga je bila raziskovanje velikih primerov korupcije, ob istem času pa so vsi ministri dobili navodila, da znotraj svojih ministrstev ustanovijo inšpekcijske službe.

Velik institucionalni premik je predstavljalo ponovno imenovanje sveta sodnikov (The Council of Judges), ki ga je Sadam Husein ukinil leta 1979. Ta svet je bil ločen od Ministrstva za pravosodje, v njegovi pristojnosti pa je bilo upravljanje s proračunom, osebjem, imetjem in varnostjo sodišč. Poleg tega telesa pa je bilo ustanovljeno še Centralno kazensko sodišče (Central Criminal Court of Iraq) z jurisdikcijo po celotnem Iraku in nalogo za boj proti organiziranemu kriminalu in terorizmu. Kasneje pa je sledila še ustanovitev iraškega vrhovnega sodišča (Iraqi Supreme Court).

Eden največjih problemov pravosodnega sistema pa je neučinkovitost preiskovalnih organov, saj so bili ti zlahka ustrahovani in skorumpirani. Sicer pa so se tudi na pravosodnem področju pojavljali zelo podobni problemi kot drugje:

- pomanjkanje strokovnega kadra;
- časovna omejitev pri rekrutaciji in usposabljanju;
- nezmožnost napotitve strokovnih svetovalcev na lokalna sodišča zaradi varnostnih razmer;
- pomanjkanje denarja namenjenega za obnovo pravosodnega sistema.

(Rathmell 2005, 56–60)

Dodatno spodkopavanje legitimnosti obnove pravosodnega sistema pa je povzročilo tudi izživljanje iraških paznikov in koalicijskih vojakov nad iraškimi zaporniki, ki si ga je svetovna javnost lahko ogledala na medmrežju ali pa v informativnih oddajah po vsem svetu.

4.3.6 Obveščevalne službe

Eno od prvih dejanj CPA je bila razpustitev vseh Sadamovih obveščevalnih agencij, katerih glavna naloga je bila predvsem ohranjanje režima in onemogočanje političnih nasprotnikov. S formalno razpustitvijo teh agencij pa so njihovi bivši pripadniki povzročili velik vzpon kriminalne dejavnosti in upornišva. Njihova zmožnost pridobivanja informacij je zaradi dolgoletnih izkušenj in prednosti domačega terena močno prekašala obveščevalno dejavnost koalicijskih sil.

Naloga vzpostavitve temeljev za nove obveščevalne službe je bila razdeljena na ameriško CIA (Central Intelligence Agency) in njihove britanske kolege. Njihov poudarek je bil na sposobnosti organizacij, da pridobijo in učinkovito obdelajo obveščevalne podatke za podporo koalicijskih aktivnosti v Iraku. Kmalu je postalo jasno, da bosta Ministrstvo za notranje zadeve in Ministrstvo za obrambo potrebovali povsem ločene obveščevalne agencije. Še ena obveščevalna celica pa je bila vzpostavljena znotraj ameriške prve oborožene divizije v Bagdadu, katere naloga je bila obveščevalna podpora CJTF-7. To je pomenilo, da je število agencij zaradi potreb po obveščevalni dejavnosti raslo, kar pa bi lahko predstavljalo velik problem, da bi se te obveščevalne agencije razvijale neodvisno ena od druge in brez

kakršnegakoli nadzora, kar bi pripeljalo do podobne situacije iz časa starega režima. Za nadzor nad temi agencijami je bil zadolžen Urad za varnostne zadeve (Office of Security Affairs) znotraj organizacije CPA.

Nova iraška obveščevalna služba (Iraqi National Intelligence Service – INIS) je bila ustanovljena s strani CIA in britanskih obveščevalcev, osebje CPA pa je na začetku imelo le omejen vpogled v njihovo planiranje in dejanja. Področje delovanja INIS je bila obveščevalna dejavnost ter obveščevalne analize znotraj države. Delovne naloge INIS pa niso vključevale misij zunaj Iraka.

OSA, katere poslanstvo je bilo nadzor nad obveščevalnimi agencijami, je začutila potrebo po ustanovitvi koordinacijske strukture za obveščevalne dejavnosti, s čimer pa je imela nemalo težav, predvsem zaradi dejstva, da CIA ni bila organizacijsko podrejena CPA.

Pri organizacijskem vzpostavljanju iraških obveščevalnih služb so se snovalci soočali z različnimi težavami in dilemami:

- ali naj imajo te službe pristojnosti pri aretaciji in zasliševanju ljudi;
- ali lahko v novih ob. službah sodelujejo pripadniki prejšnjih obveščevalnih agencij;
- kakšne so vloge Ministrstva za obrambo in Ministrstva za notranje zadeve pri nadzoru nad obveščevalnimi agencijami;
- kakšne naj bodo razmejitve med področji delovanja različnih obveščevalnih služb;
- kakšna naj bo vloga obveščevalnih agencij, ki so bile že razvite za pomoč koalicijskim silam.

Kasneje CPA določi, da INIS deluje v sodelovanju z Ministrstvom za notranje zadeve in INIS postane »prva med enakimi«, saj dobi tudi pristojnosti usklajevanja politik med ob. agencijami ter pristojnost koordinacije njihovega delovanja. Znotraj Ministrstva za obrambo sicer obstajajo obveščevalne službe, ki pa nimajo kapacitet za zbiranje informacij izven Iraka, saj jih v času prisotnosti koalicijskih sil niti ne potrebujejo, predstavlja pa to težavo za čas po tem. To dejstvo spet kaže na različne kratkoročne in dolgoročne interese. (Rathmell 2005, 60–65)

4.3.7 Razorožitev, demobilizacija in reintegracija (DDR)

Razorožitev, demobilizacija in reintegracija je temelj vsake postkonfliktne obnove oziroma rekonstrukcije varnostnega sektorja. Lahko rečemo, da so ti trije procesi osnova za uspešno nadaljevanje obnove na vseh drugih področjih.

V Iraku lahko DDR razdelimo na 2 dela: razorožitev, demobilizacija in reintegracija bivšega vojaškega osebja ter tranzicija in reintegracija oboroženih opozicijskih sil. CENTCOM je pred začetkom oboroženih spopadov planiral, da bodo iraške oborožene sile šle skozi formalni proces DDR, zato je načrtoval ustanovitev treh velikih centrov za proces DDR za bivše pripadnike oboroženih sil. Te načrte je pokvarila spontana samodemobilizacija bivših iraških oboroženih sil in vse, kar je CENTCOM-u uspelo narediti, je bil program štipendiranja iraških veteranov, kasneje pa se iz tega razvije tudi agencija za vojne veterane.

Že od vsega začetka je bil eden pomembnejših ciljev koalicijskih sil ukinitve iraških milic. Za doseg tega cilja pa so naredili bolj malo vse do konca leta 2003. Koalicijske sile so vmes poskušale zmanjšati število pripadnikov kurdske peshmerge, ampak so ocenile, da ukvarjanje z milicami v tistem času ni bila prioriteta, zato so z njimi ponavadi sklepali ad-hoc kratkoročne dogovore.

Spomladi leta 2004 pa CPA sprejme obsežno strategijo za proces tranzicije in reintegracije. Bistvo te strategije je bilo prepričati bivše iraške uporniške sile, da vstopijo v proces reintegracije, ki vključuje naslednje naloge:

- odkritje, katere uporniške skupine so podvržene političnemu in diplomatskemu vplivu, ter doseganje dogovorov z njimi;
- vzpostavljanje civilno-vojaške koordinacije ključne za zagotovitev uspešnega programa;
- uporaba planov TR za postopno zmanjšanje uporniških skupin v določenem časovnem obdobju;
- prenos odgovornosti na iraško vlado 1. julija 2004.

Največje in najvplivnejše milice v Iraku so imele v zaledju opozicijske stranke iz prejšnjega režima: Kurdska peshmerga – stranka PUK (Patriotic Union of Kurdistan), milica KDP – kurdske demokratske stranke (Kurdistan Democratic Party) in milica Badr – stranka SCIRI (Supreme Council for the Islamic Revolution in Iraq). Vse ostale pa lahko razdelimo v tri skupine: velike, na katere ni možno vplivati politično;

manjše, a politično pomembne ter majhne in politično nepomembne. Bistvo programa pa je bilo, da katerakoli uporniška skupina, ki želi sodelovati v programu, lahko sodeluje. Do konca junija 2004 je CPA že imela dogovore z devetimi milicami, približno 102.000 pripadnikov, ki so ali postali del novih varnostnih sil ali pa so se reintegrirali v družbo skozi upokožitev ali pa usposabljanje za nove službe.

Čeprav je bil dogovor z milicami sklenjen in so njihovi pripadniki formalno vstopili v proces TR, so milice še vedno avtonomno delovale. Glavni problem po končanih formalnih dogovorih pa postanejo finance, saj program TR nekdam uporniških milic še vedno ni prioriteta in monopol države nad uporabo oboroženih sil še vedno ni dosežen.

(Rathmell 2005, 65–71)

V nadaljevanju naloge prehajam s splošnega koncepta obnove iraškega varnostnega sektorja na ožji segment varnostnega sektorja, in sicer na iraške varnostne sile.

5 OBNOVA IRAŠKIH VARNOSTNIH SIL

V spodnji shemi si lahko podrobneje ogledamo iraške varnostne sile, njihovo poslanstvo ter pristojna ministrstva.

Shema 5.1: Pristojno ministrstvo in poslanstvo iraških varnostnih sil – maj 2004

Pristojno ministrstvo	Varnostne sile	Poslanstvo
Ministrstvo za obrambo	oborožene sile	vojaška obramba Iraka, vključno z obrambo nacionalnega ozemlja, zaščita in zavarovanje ključnih zgradb, infrastrukture, vodov komunikacij, oskrbe in prebivalstva
Ministrstvo za obrambo	enote civilne obrambe	nudjenje storitev za podporo operacijam koalicije; dopolnjevanje nalog policijskih enot
Ministrstvo za notranje zadeve	iraška policija	zagotavljanje izvrševanja zakonov, zagotavljanje javne varnosti
Ministrstvo za notranje zadeve	enote za zaščito meja	nadziranje in kontrola premikanja oseb in blaga čez iraške meje
Ministrstvo za notranje zadeve	enote za zaščito infrastrukture	čuvanje in zavarovanje posameznih ministrstev, upravnih enot in drugih zgradb pred vandalizmom in krajo; enote so porazdeljene med posameznimi ministrstvi

Vir: Cordesman (2005, 50).

Pri razvoju iraških varnostnih sil imajo ključno vlogo 4 ministrstva: Ministrstvo za obrambo, Ministrstvo za notranje zadeve, Ministrstvo za pravosodje in Ministrstvo za finance, ki je pristojno predvsem za razdeljevanje proračuna. Pomembno vlogo pa igra tudi Urad iraškega premijeja.

Varnostnim silam v zgornji tabeli bom v svoji nalogi dodal še varnostne sile znotraj Ministrstva za pravosodje, oziroma zaporniške paznike in skupino milic Sinovi Iraka (Sol).

5.1 Varnostne sile v okviru Ministrstva za obrambo

V varnostne sile v okviru Ministrstva za obrambo uvrščam: iraško kopensko vojsko, nacionalno gardo (oz. njene predhodne sile ICDC²¹), iraške letalske sile in iraško mornarico.

5.1.1 Zakonska podlaga

Temeljna dokumenta za nastanek novih iraških varnostnih sil znotraj Ministrstva za obrambo sta uredbi: CPA iz maja 2003 o razpustitvi nekaterih organizacij (Coalition of Provisional Authority Order Number 2 – Dissolution of Entities) in CPA iz avgusta 2003 o ustanovitvi nove iraške vojske (CPA Order Number 22 – Creation of a new Iraqi Army). Namen prvega dokumenta je razpustitev organizacij, ki so nepotrebne ali pa ne predstavljajo dovolj dobrega temelja za izgradnjo novih institucij. Nekatere od razpuščenih organizacij so: Ministrstvo za obrambo, Ministrstvo za vojaške zadeve, iraške obveščevalne službe, kopenska vojska, mornarica, letalstvo, nacionalna garda

...²²

Namen drugega dokumenta pa je postavitve temelja za nove iraške varnostne sile znotraj Ministrstva za obrambo (iraške vojske) in definiranje nekaterih pomembnih pojmov (častnik, težka oborožitev, pripadnik iraške vojske ...) ter nalog novih

²¹ ICDC (Iraq Civil Defense Corpse) oziroma sile iraške civilne obrambe so bile ustanovljene s strani CPA (Order Nr. 28 – avgust 2003) kot začasne enote z namenom dopolnjevanja delovanja koalicijskih sil. Njihove glavne naloge so bile skupno patroljirane s koalicijskimi enotami, varovanje cest in komunikacij, pomoč ob naravnih in drugih nesrečah. Pripadniki so bili rekrutirani na lokalni ravni in so bili v primerjavi z drugimi iraškimi varnostnimi silami slabše usposobljeni in tudi opremljeni. Enote ICDC so bile 22. aprila 2004 z uredbo CPA Order Nr. 73 preoblikovane v enote nacionalne garde in so prenešene v pristojnost iraškega ministrstva za obrambo. (Rathmell, Andrew 2005; 32–42)

²² Kot sem že zgoraj omenil, je bila to po mnenju večine strokovnjakov največja napaka na poti k izgradnji miru v Iraku, saj je večina pripadnikov teh organizacij (nekateri vrhunsko usposobljeni) pristala na strani upornikov v boju proti koalicijskim in novim iraškim varnostnim silam.

oboroženih sil. Uredba številka 22 v prvem delu prav tako prekliče stare vojaške zakone; nekateri od njih so bili v veljavi celo od leta 1940.

Člen št. 3 v prvem odstavku opredeli namen nove iraške vojske z besedami: ustanovitev nove iraške vojske je prvi korak k ustanovitvi obrambnih sil Iraka. Nova iraška vojska je ustanovljena z namenom zagotavljanja potrebnih kapacitet za podporo iraške varnosti v času vladavine CPA. Usoda nove iraške vojske v času po vladavini CPA pa bo prepuščena novoizvoljeni iraški vladi. V drugem odstavku istega člena pa uredba opredeli glavne naloge nove vojske: vojaška obramba naroda, obramba nacionalnega ozemlja, vojaška zaščita pomembnih objektov, infrastrukture, komunikacij, zalog in populacije. Cilj nove iraške vojske in drugih obrambnih enot je razvoj vojaških kapacitet v času vladavine CPA z namenom zagotavljanja temeljev za učinkovite, profesionalne in apolitične oborožene sile v času po vladavini CPA. Nova iraška vojska nima pooblastil za skrb za izvajanje zakonov in ne sme posegati v domače politične zadeve. Naloge nove iraške vojske vključujejo tudi reševanje in nudenje humanitarne pomoči pri naravnih ali drugih nesrečah. (CPA Order Nr. 22)

V nadaljevanju dokument opredeli še veljavne zakone s področja discipline ter določi pogoje civilnega in vojaškega vodenja. V členu št. 6 pa se uredba podrobneje posveti pogojem in zahtevam za vstop pripadnikov v novo iraško vojsko. Nekateri od teh so: starost 18 let, prostovoljnost, primerna fizična in psihična pripravljenost, nekršenje človekovih pravic v preteklosti, nepodvrženost prejšnjemu režimu, nepripadnost političnim strankam, nesodelovanje z ekstremističnimi organizacijami; etnična, verska, plemenska ali regionalna pripadnost nimajo vpliva na vstop v novo iraško vojsko. (CPA Order Nr. 22)

Proti koncu pa uredba določi še čine nove iraške vojske, pristojnosti za določanje plačil ter način odhoda pripadnikov iz nove iraške vojske. (CPA Order Nr. 22)

Z izdajo uredbe CPA Creation of a New Iraqi Army CPA postavi temelje za razvoj iraških varnostnih sil znotraj Ministrstva za obrambo. Kasneje izraz New Iraqi Army z ustanovitvijo Ministrstva za obrambo zamenja besedna zveza iraške oborožene sile (ang. Iraqi Armed Forces), ki vključuje vse varnostne sile pod okriljem novega Ministrstva za obrambo: kopensko vojsko, mornarico in letalstvo.

5.1.2 Začetki nove iraške vojske

Po nekaterih ocenah naj bi okoli 400.000 oseb, večinoma vojakov, izgubilo službo ob ukinitvi bivše iraške vojske z uredbo CPA Order NR. 2. Izginila naj bi tudi večina orožja in ostale opreme, ostalo naj bi le 18 tankov in nekaj kosov artilerije. Odlok o formalni razpustitvi prejšnje vojske je poleg velike brezposelnosti dodatno pomenil: odsotnost procesa DDR (Disarmament Demobilization and Reintegration), pomanjkanje iraških strokovnjakov in poznavalcev pri procesu stabilizacije in rekonstrukcije ter neprestane zahteve bivših vojakov po plačilu. Za nekatere pa je bila razpustitev starih oboroženih sil popolno razočaranje, saj so bile te simbol iraškega naroda. (Rathmell 2005, 32–42).

Začetni plan ZDA ob ustanovitvi nove iraške vojske je bili ustanovitev treh pehotnih divzij do konca leta 2004. Vsaka od njih naj bi štela 12.000 moških, skupaj pa okoli 40.000. Te tri divizije naj bi bile sestavljene iz 9 brigad in 27 bataljonov. Namen teh sil naj bi bila le obramba in ne ogrožanje sosednjih držav. Ključnega pomena pa je bilo, da nova iraška vojska odraža etnično, regionalno in religijsko sestavo Iraka; za razliko od prejšnje iraške vojske, kjer so bili častniki suniti, večina vojakov pa šiitov²³. V namen ustanovitve novih iraških oboroženih sil je bil ustanovljen poseben organ, CMATT (Coalition Military Assistance Training Team), ki ga je na začetku vodil ameriški generalmajor Paul Eaton. Rekrutiranje prvih vojakov se je začelo v prvih dneh meseca julija v letu 2003, pri rekrutiranju in usposabljanju pa je CMATT pomagalo ameriško podjetje Vinnell Corporation, ki je dobilo enoletno koncesijo. (Global Security org – Iraq: Army Infantry Brigades) (Rathmell 2005, 32–42).

Proces rekrutiranja se začne v treh središčih pokrajin: Basri, Bagdadu in Mosulu. Ti trije centri predstavljajo celotno državo in tudi neke vrste etnično porazdelitev. Vsaka rekrutirana skupina je etnično uravnotežena. Ta etnična uravnoteženost predstavlja ozračje, v katerem je za doseganje skupnih ciljev nujno potrebna toleranca. Iskani so bili moški z željo po obrambi novoustanovljene domovine in izkušnjami na različnih področjih: transport, upravljanje s težko opremo, kuhinja, prva pomoč ... Večina novih rekrutov je že imela vojaške izkušnje znotraj prejšnje iraške vojske, v kateri so bili častniki zelo dobro usposobljeni in trenirani, medtem ko vojaki niso bili deležni teh

²³ CMATT in rekrutni centri so poskrbeli za etnično raznolikost enot, čeprav so imeli velike začetne težave s spori med Arabci in Kurdi. (Rathmell 2005, 32–42).

privilegijev. Iz sestave novih oboroženih sil so bili izključeni visoki častniki iz prejšnjih oboroženih sil, saj so bili ti člani stranke Baath. Približno 1.000 oseb je bilo rekrutiranih z namenom sestave bataljona s 700 pripadniki. Častniki, rezervni častniki in vojaki so bili usposabljeni ločeno in so ob koncu usposabljanja bili združeni za čas treh tednov. Cilj usposabljanja je bil vojak, ki poseduje osnovne vojaške veščine, deluje kot član multietnične skupine, služi vojaški službi in iraškemu narodu, je izobražen na področju človekovih pravic ter seznanjen z zakoni o vojskovanju. Ta vojak mora spoštovati druge in biti pripravljen z začetkom služenja narodu. (Global Security.org – Iraq Military Reconstruction)

Prvi bataljon s približno 700 vojaki je pod okriljem CMATT²⁴ zaključil usposabljanje 4. oktobra 2003. Od 700 izurjenih vojakov 1. bataljona jih je kar 300 zapustilo vojsko zaradi prenizke plače. Preostali so organizacijsko pripadli 4. mehanizirani brigadi, njihov sedež pa je bil Kirkuk. Drugi bataljon je z urjenjem zaključil 4. januarja 2004 in je organizacijsko pripadel 1. oklepni diviziji z bazo v mestu Taji. Tretji bataljon pa je bil še pred koncem urjenja razpuščen. Tako so prvi trije bataljoni 1., 2. in 4. tvorili prvo brigado iraške vojske. Tudi naslednjih 23 bataljonov je sledilo enakem principu ločenega usposabljanja častnikov in vojakov, ki so jih na koncu združili v matični bazi. Po zaključku osnovnega usposabljanja pa se začne terensko usposabljanje s poudarkom na kolektivni sposobnosti izvajanja taktičnih premikov in izvajanja različnih operacij v ruralnem in urbanem okolju. (Global Security.org – Iraq Military Reconstruction)

Čeprav so načrtovalci CENTCOM-a planirali uporabo novonastalih vojaških enot tudi za zagotavljanje notranje varnosti države, so bile te prvenstveno namenjene obrambi pred zunanjimi agresorji. Vendar pa so varnostne razmere kmalu prisilile oblasti, da so tudi te enote uporabili proti upornikom znotraj Iraka. Prva resna preizkušnja so bili spopadi v mestu Faludža aprila 2004, kjer so se pokazale prve resne težave in nepripravljenost novih iraških oboroženih sil. (Rathmell 2005, 32–42).

²⁴ CMATT (Coalition Military Assistance Trainint Team) je bila skupina, odgovorna za usposabljanje prvih iraških vojakov. Njen cilj je bil razvoj ob. sil, ki bi bile podvržene politični kontroli, odgovorne narodu in v osnovi defenzivne ob. sile. (Global Security.org – Iraq Military Reconstruction)

Kot sem že zgoraj omenil, je bil začetni načrt usposobiti in opremiti tri pehotne divizije, ki pa nikakor niso bile mišljene kot edine enote obrambnega sistema, ampak zgolj kot začetek oziroma temelj za razvoj novih. To je bilo novo jedro iraške vojske, ki bo v prihodnosti skrbelo za razvoj in usposabljanje novih enot. Različni analitiki so predlagali, da bi iraška vojska morala šteti nekje med 8 in 12 divizij, od teh 50 ali 60 % kombinacije oklepnih in mehaniziranih s podporo bojnih helikopterjev in transportnih letal s protiletalsko kopensko zaščito ter lovci prestrezniki za zaščito neba. Ocene ZDA so bile, da bo Irak v najboljšem primeru takšno vojsko dosegel v približno 3 do 5 letih. (Global Security.org – Iraq Military Reconstruction)

Na začetku vzpostavljanja nove iraške vojske čas še ni bil kritičnega pomena. Nikamor se ni mudilo, načrt pa je bil postopoma usposabljanje vojake in častnike ter sestavljanje enote v časovnem okviru, ki so ga določale kapacitete usposabljanja, finance in infrastruktura. Čas pa postane pomemben dejavnik z zaostritvijo in poslabšanjem varnostnih razmer, ko učinkovite varnostne sile nemudoma postanejo še kako potrebne. (Cordesman 2005, 42)

5.1.2.1 Enote iraške civilne obrambe (ICDC) / Iraška nacionalna garda

Vzporedno z enotami nove iraške vojske pa so se razvijale tudi enote iraške civilne obrambe, ki so na začetku precej številčnejše kot iraška redna vojska. Enote iraške civilne obrambe nastanejo zaradi potrebe koalicijskih poveljnikov po iraškem kadru, saj so bili Iračani za nekatere naloge veliko ustrežnejši kot tuji vojaki. Te naloge so: statična obramba, prevajanje, zbiranje obveščevalnih podatkov ... Enote iraške civilne obrambe so bile na začetku slabo izurjene in opremljene, rekrutirane pa so bile na lokalni ravni ter niso delovale po celotni državi. Njihove sposobnosti samostojnega delovanja so bile zelo omejene in so delovale samo kot podpora koalicijskim enotam. Na začetku so bile to enote v velikosti vodov, kasneje pa so te enote prerasle v čete in celo v bataljone (na začetku 18 bataljonov za 18 provinc). V sredini februarja 2004 so enote iraške civilne obrambe štejele že 25.000 mož, do konca leta pa je bilo načrtovanih več kot 40.000 pripadnikov. Ker so bile te enote ustanovljene kot začasne enote, njihova funkcija v prihodnosti ni bila povsem jasna. Kmalu po prevzemu oblasti iraška vlada ICDC preimenuje v iraško nacionalno gardo in jih prestavi iz pristojnosti koalicijskih sil v pristojnost novega iraškega Ministrstva za obrambo. (Rathmell 2005, 32–42)

5.1.3 Stanje septembra 2004

Število pripadnikov posameznih oboroženih sil iraške vojske v septembru 2004 si lahko pogledate v spodnji shemi.

Tabela 5.1: Stanje iraških oboroženih sil septembra 2004

ENOTE	Število pripadnikov		Usposobljenost	
	Načrtovano	Dejansko	V fazi usposabljanja	Usposobljeni
Redna kopenska vojska	27.000	12.699	7.910	4.789
Nacionalna garda	61.904	41.461	2.189	39.272
Iraške intervencijske sile	6.584	7.417	5.489	1.928
Iraške specialne sile	1.967	651	75	576
Letalske sile	502	182	39	143
Sile za obrambo obale/mornarica	409	412	130	282
SKUPAJ	98.366	62.822	15.832	46.990

Vir: Cordesman (2005, 72)²⁵.

Iz preglednice lahko opazimo velika razhajanja med načrtovanim in dejanskim številom pripadnikom različnih oboroženih sil. Pri redni kopenski vojski lahko opazimo, da je popolnjenost manjša od 50 % ter da je od 12.699 pripadnikov dejansko usposobljenih le 4.789, 7.910 pa jih je v fazi usposabljanja. Nacionalna garda je popolnjena približno 66 %, od 41.461 pripadnikov pa jih je usposabljanje zaključilo 39.272 (moramo pa upoštevati, da so različne enote šle skozi različne programe usposabljanja ter da je usposabljanje novih iraških vojakov zahtevnejše kot usposabljanje pripadnikov nacionalne garde). Programe in trajanje posameznih usposabljanj si lahko ogledate v Prilogi D. Pri iraških intervencijskih silah lahko opazimo, da je teh celo za 12 % več, kot je bilo načrtovanih. Procentualno je največja razlika med dejanskim in načrtovanim stanjem pri letalskih silah, najmanjša pa pri mornarici, dejstvo pa je, da sta bili ti dve zvrsti oboroženih sil potisnjeni v ozadje zaradi primarnega pomena kopenskih sil in potrebe po njih.

²⁵ Vse številke so vzete iz poročila Cordesmana, ki pa za vir navaja tedenska poročila DoD (Department of Defense) kongresu. Cordesman v istem poglavju tudi dvomi v resničnost podatkov, saj naj bi bili ti prirejani za ameriško javnost in naj bi bili dejanski podatki še veliko slabši.

5.1.4 Kopenske oborožene sile

5.1.4.1 Stanje redne kopenske vojske avgusta 2009

Število pripadnikov rednih kopenskih sil iraške vojske v avgustu 2009 si lahko pogledate v spodnji tabeli.

Tabela 5.2: Stanje iraških rednih oboroženih sil avgusta 2009

Kopenska vojska	Osebj	Enote
Iraška vojska	201.423	14 divizij, 54 brigad, 192 bataljonov, 1 mehanizirana divizija, 13 lahkih divizij, 1 inženirski bataljon, 12 motoriziranih transportnih polkov
Usposabljanje in podpora	27.614	
SKUPAJ	229.037	

Vir: Cordesman (2009, 138).

V zgornji tabeli opazimo, da je število pripadnikov iraških kopenskih sil z 62.000 v letu 2004 zraslo na skoraj 230.000 v letu 2009. Od teh 229.037 je velika večina pripadnikov iraške kopenske vojske, ostalo pa so pripadniki, ki so zadolženi za usposabljanje in urjenje ter za logistično podporo. Kot je razvidno iz desnega dela tabele, ima iraška vojska 14 divizij, kar pa še niti ni končna številka. V planu sta še dve gorski diviziji, ki naj bi jih iraška vojska dobila s priključitvijo Peshmerge²⁶. Ena od glavnih ovir pri nadaljnjem širjenju oboroženih sil bi lahko bila trenutna svetovna kriza, saj se ta odraža v manjših prihodkih od nafte, ki pa predstavljajo veliko večino iraškega proračuna. (Cordesman 2009, 134–151)

Številke v zgornji tabeli jasno kažejo, da iraška vojska postaja ogromna sila s povečano zmožnostjo samostojnega bojevanja. A tako hitra širitev oboroženih sil ne more potekati brez težav. Od začetka leta 2008 je v iraške oborožene sile vsakih 5 tednov rekrutiranih 14.000 pripadnikov, kar je podatek, ki postavlja pod vprašaj usposobljenost in izurjenost teh sil. Velika rast pripadnikov oboroženih sil v zadnjem času pomeni, da nastajajo povsem nove enote, ki jih vodijo in popolnjujejo povsem neizkušeni kadri, kar povzroča ogromne pritiske na rekrute in osebe, ki jih

²⁶ Peshmerge so oborožene sile Kurdistanu, ki ima na svojem območju še vedno avtonomijo ter imajo svoje ministrstvo za obrambo in tudi svoje varnostne sile.

usposablja. Rezultat je še vedno prisotna potreba po ameriških partnerskih enotah, vse dokler nove iraške enote ne bodo sposobne samostojnega delovanja. (Cordesman 2009, 134–151)

Na začetku so bile nove iraške enote rekrutirane na lokalni bazi v stroge defenzivne namene in njihov namen ni bil bojevanje proti upornikom na območju celotnega Iraka. Temu primerno so bile tudi usposobljene in opremljene. To dejstvo pa se je v zadnjem času precej spremenilo, saj so sedaj skoraj vse enote iraških oboroženih sil pripravljene na razporeditev na različne dele države, čeprav to zaradi raznolike etnične in plemenske sestave zna predstavljati resne težave. (Cordesman 2009, 134–151)

Ena od večjih zavor učinkovitosti novih iraških oboroženih sil je na nacionalnem nivoju še vedno nedefinirana linija poveljevanja, ki postavlja pod velik vprašaj uspešnost vodenja teh enot v konvencionalnih spopadih. Poveljevanje in nadzor v enotah je lahko zelo konfuzno, saj več organizacij in uradov medsebojno tekmuje za nadzor nad enotami. To onemogoča planiranje, odločanje in zmožnost koordiniranega delovanja na vseh nivojih. Sprejemanje odločitev je omejeno na državni vrh in nižje ravni nimajo skoraj nobenih pristojnosti, kar močno ovira njihovo učinkovitost. (Cordesman 2009, 134–151)

Kljub vsem naštetim težavam pa se iraške oborožene sile razvijajo v pravo smer in so vedno bolj učinkovite pri boju proti upornikom in drugim varnostnim grožnjam. Kljub uspešnem razvoju pa še vedno ostajajo delno odvisne od koalicijskih sil, v največji meri na področju logistične podpore. (Cordesman 2009, 134-151)

5.1.4.2 Popolnjevanje, vodenje in usposabljanje oboroženih sil

Iraške oborožene sile imajo še vedno velike težave pri zagotavljanju ustreznega števila pripadnikov. Število registriranih pripadnikov v iraških oboroženih silah je vedno nekoliko večje kot dejansko število prisotnih pripadnikov. Eden glavnih razlogov za to anomalijo je visoka stopnja dezertacij zaradi takšnih ali drugačnih razlogov. Tako je na primer 30. novembra 2008 iraška vojska imela 196.698 registriranih pripadnikov, njihovo dejansko stanje pa je bilo 174.055. Povprečna dejanska popolnjenost enot je bila okoli 80 %. To stanje je pomenilo, da je veliko več

oseb na plačilni listi Ministrstva za obrambo, kot pa jih dejansko opravlja svoje delo. To pa v času upada sredstev za vojsko postane velika težava, ki sili iraško Ministrstvo za obrambo v zmanjšanje razlik med registriranimi in dejansko prisotnimi pripadniki ob. sil. (Cordesman 2009, 134–151)

Zaradi hitre rasti enot iraške vojske se pojavlja tudi problem s poveljevanjem in vodenjem enot, saj razvoj kadra podčastnikov in častnikov ne more slediti rasti števila enot. Težavo s pomanjkanjem vodilnega kadra iraške sile poskušajo reševati na več načinov: s programom reintegracije iraških častnikov iz vojske prejšnjega režima; s podeljevanjem činov častnikom z univerzitetno izobrazbo ter različnimi hitrimi tečaji (predstavlja težavo tistim, ki ne govorijo angleško). (Cordesman 2009, 134–151)

Trenutni cikel usposabljanja iraškega vojaka traja 12 tednov. Pospešeni proces usposabljanja sicer hitro pripravi rekruta, vendar je tudi eden glavnih razlogov za slabšo učinkovitost pri opravljanju nalog, saj vojaki v samo 12 tednih ne morejo biti vrhunsko pripravljene. Velika večina novoustanovljenih enot na začetku ni sposobna nikakršnega samostojnega delovanja, zato tem enotam dodelijo partnerske koalicijske enote, ki poskrbijo za njihovo nadaljnje usposabljanje in razvoj do faze samostojnega opravljanja nalog. (Cordesman 2009, 134–151)

Običajno je razvoj enot dolgotrajen postopek, ki temelji na dolgotrajnem pridobivanju izkušenj v mirnodobnih in vojnih časih, od iraških enot pa razmere zahtevajo takojšnjo pripravljenost in uspešnost v najzahtevnejših varnostnih okoliščinah.

Končna slika iraških oboroženih sil naj bi bila po podatkih Long War Journal 20 divizij, ki bi bile sestavljene iz 4 oklepni divizij, 4 mehaniziranih divizij, 8 pehotnih divizij in 4 motoriziranih pehotnih divizij. Iraške specialne enote pa naj bi se razširile na šest ali sedem brigad. (Cordesman 2009, 134–151)

Glede na težave, ki pestijo iraške oborožene sile bo vpliv svetovne gospodarske krize verjetno prej pozitiven kot negativen, saj bo prehitra širitev rahlo zastala, s tem pa pride obdobje, ko bo kvaliteta imela večji pomen kot kvantiteta, rezultat tega pa bi lahko bile precej bolj učinkovite sile.

5.1.4.3 Opremljenost in težave z opremo

Kot sem že omenil, so bile iraške vojaške kapacitete ob razpustitvi prejšnje iraške vojske povsem izropane. Manjkala ni le oprema in orožje, uničena je bila celotna vojaška infrastruktura, vojaški objekti so bili izropani do te mere, da je bila v večini primerov odtujena tudi vsa električna in vodovodna napeljava. To je predstavljalo prvo in na začetku tudi največjo oviro na poti k novim iraškim oboroženim silam. Zaradi varnostne situacije v državi je bila močno otežena tudi dobava opreme, saj velik del transportnih konvojev ni nikoli dosegel cilja zaradi obcestnih zased. Dodaten problem pri nabavi opreme pa je predstavljala tudi odsotnost institucionalnega instrumenta nabave, saj so bile v preteklosti pogodbe za opremljanje ponavadi dodeljene po načelu sorodne ali plemenske pripadnosti. Zaradi vseh teh težav je moral CMATT na začetku ogromno improvizirati, v veliko pomoč pa jim je bila oprema, ki so si jo izposojali od koalicijskih enot. (Cordesman 2005, 41)

V sredini leta 2004 so po poročanju MNF iraške oborožene sile še vedno čakale na začetne dobave uniform, čelad, zaščitnih jopičev, vozil, radiozvez, jurišnih pušk AK-47, mitraljezov, streliva in opreme za nočno opazovanje. Istočasno pa je CPA poročala, da iraške sile nimajo problemov z dobavo opreme in da oprema redno prihaja. Šele s 13. julijem 2004 so Združene države začele sistematično reševati težave s sistemom različnih poročil o stanju opreme, ki pa še vedno niso vključevala stanja vojaških objektov. Ta poročila so na začetku popisovala kose različne opreme in orožja, niso pa na primer prepoznavala potrebe po težji oborožitvi in po boljši in novejši komunikacijski opremi. (Cordesman 2005, 41–69)

V oktobru 2004 je Ministrstvo za obrambo dobilo dodatnih 1,8 milijarde dolarjev, ki so jih interventno namenili izgradnji prepotrebnih vojaških objektov. Do konca leta 2004 je bilo zgrajenih 5 povsem novih baz primernih za nastanitev enot v velikosti brigade, načrtovanih pa je bilo še 16 baz po celi državi. Stanje standardnih sklopov opreme pa si lahko pogledamo v spodnji tabeli. (Cordesman 2005, 41–107)

Tabela 5.3: Stanje opreme 22. septembra 2004²⁷

VRSTA ENOT	Orožje		Vozila		Komunikacije		Zaščitna oprema	
	Potrebno stanje	Dejansko stanje	Potrebno stanje	Dejansko stanje	Potrebno stanje	Dejansko stanje	Potrebno stanje	Dejansko stanje
Redna vojska	23.606	15.432	2.298	1.768	3.596	1.021	20.949	6.137
Nacionalna garda	68.760	37.636	2.142	727	11.209	427	62.032	23.320
Iraške intervencijske enote	8.850	3.300	583	152	1.789	1.583	6.584	2.741
Iraške posebne enote	1.898	1.274	180	67	1.212	115	1.620	605
Letalske enote	383	0	34	4	21	0	502	0
Mornarica	486	12	15	15	156	1	409	0
Skupaj	103.983	57.654	5.252	2.733	17.983	3.147	92.096	32.803

Vir: Cordesman (2005, 72).

V tabeli 5.3 lahko vidimo približno opremljenost posameznih iraških varnostnih sil v pristojnosti Ministrstva za obrambo. Lahko vidimo, da so enote redne vojske imele samo 65 % potrebnega lahkega orožja, 77 % potrebnih vozil, samo 28 % potrebnih komunikacijskih naprav ter 29 % potrebne zaščitne opreme. Čeprav so podatki zaskrbljujoči, predstavljajo ogromen napredek, saj moramo vedeti, da na začetku (leto predtem) opreme skorajda ni bilo. Je pa potrebno omeniti še podatek, da je v tistem času načrtovana velika rast oboroženih sil, posledično pa se pojavlja tudi veliko večja potreba po dodatni opremi.

Če povzamemo samo poročila od 1. julija do 1. decembra 2004, so iraške sile dobile več kot 200 milijonov kosov streliva, 70.000 pištol, 49.000 jurišnih pušk AK-47, 1.700 mitraljezov, 84.700 kosov zaščitne opreme, 5.700 vozil, 54.000 čelad in 20.000 radiov. Sčasoma pa so poleg osnovne opreme začele dobivati tudi vozila za motorizirane in mehanizirane enote, tanke T-55 in T-72 (iz Poljske in Češke – predelane na Madžarskem) za oklepne enote ter tudi nekaj letal za letalske sile. Oviro pri opremljanju iraških sil s težkim orožjem je predstavljala tudi možnost, da bi to orožje v primeru neuspeha, oziroma če bi prišlo v roke upornikom, lahko uporabili proti koalicijskim enotam. (Cordesman 2005, 106–107)

²⁷ Rubrika orožje vključuje lahko pehotno oborožitev in izključuje težko oborožitev predvideno za mehanizirane in oklepne enote.

Poleg vseh težav, ki so se pojavljale, so dobavo opreme in orožja dodatno ovirala še netransparentnost, neorganiziranost in korupcija na Ministrstvu za obrambo. Znanih je več incidentov, ko so izginile ogromne količine denarja, ki naj bi bile namenjene vojaški opremi. (Cordesman 2005, 107–146)

V letu 2009 je bil proračun Ministrstva za obrambo s prvotnih 4,9 milijarde dolarjev okleščen na 4,19 milijarde. Od tega je bilo 3 milijarde namenjenih za plače zaposlenih, 340 milijonov za blago in storitve, 470 milijonov za nabavo in 260 milijonov za infrastrukturo in nove gradnje. Recesija in padec cen nafte sta močno upočasnila opremljanje iraške vojske, saj ministrstvo zaradi tega ni moglo nabavljati planirane opreme in orožja, posojila pa za opremo niso bila predvidena. Kot sem že zgoraj omenil, je bila večina oborožitve in opreme na začetku »ruskih« standardov, kasneje pa so planirane tudi dobave ameriške opreme. V času mojega pisanja je med iraško vlado in ameriškim Ministrstvom za obrambo sklenjena pogodba o dobavi: 140 tankov M1 Abrams, 400 vozil za motorizirano pehoto, 400 mitraljezov, 26 helikopterjev Bell, 26 rolls royce motorjev, 26 Hellfire vodenih izstrelkov, 80 oklepljenih varnostnih vozil in 400 vozil Stryker; v vrednosti 366 milijonov dolarjev, ki pa je pod vprašajem, saj je iraška vlada do danes plačala šele nekaj tankov. (Cordesman 2009, 123–132)

Glede na vire, od katerih sta prihajali oprema in oborožitev, lahko vidimo, da je na začetku večina oborožitve prihajala z vzhoda, oziroma iz bivšega Varšavskega pakta, kasnejša oprema in oborožitev pa iz ZDA. Ker je cilj ustanovitev in razvoj sodobnih varnostnih sil Iraka, se mi odločitev za nabavo oborožitve iz dveh blokov zdi popolnoma zgrešena, saj bo to močno ohromilo učinkovitost in logistiko iraških sil v prihodnje. Čeprav je bila prejšnja iraška vojska opremljena z oborožitvijo z »vseh vetrov«, bi zaradi novega začetka lahko izbrali med dobavo opreme in orožja NATA oziroma bivšega Varšavskega pakta.

5.1.4.4 Bojna pripravljenost iraških enot

Kljub vsem težavam iraške vojske se operativna pripravljenost enot močno izboljšuje. To se izraža tudi v dejanskih situacijah. V operaciji Blachawk Harvest na začetku leta 2008 so iraške enote s pomočjo koalicijskih sil očistile glavno prometno povezavo

med Bagdadom in Diyalo. V operaciji je sodelovalo 600 iraških in 200 koalicijskih pripadnikov. Po izjavah nekaterih koalicijskih poveljnikov so iraške sile skoraj same izvedle nalogo, koalicijske pa so bile zraven zgolj kot zaščita in nadzor. Na strani upornikov je bilo 48 smrtnih žrtev, ki pa so bili večinoma žrtve zračnih napadov koalicijske aviacije. (Cordesman 2009, 145)

Iraške oborožene sile so se odlično izkazale tudi v ofenzivnih operacijah v Basri, Sadr Cityju, Mosulu in Diyali v letih 2008 in 2009 ter v zagotavljanju varnosti v času provincialnih volitev v letu 2009. Iraške sile so pokazale veliko izboljšav na področju logistike, planiranja, taktike, poveljevanja in kontrole. Čeprav se je bojna pripravljenost iraških enot močno izboljšala, še vedno govorimo samo o bojni pripravljenosti enot do bataljonske ravni. Lahko rečemo, da so bataljoni pripravljene na izvajanje svojih nalog, medtem ko je bojna pripravljenost na brigadni in divizijski ravni pod velikim vprašajem. (Cordesman 2009, 145–147)

5.1.5 Iraško letalstvo

Do avgusta 2008 je bilo od 8,5 milijard ameriških dolarjev namenjenih varnostnim silam, za iraško letalstvo namenjenih le 457 milijonov. Iraško letalstvo je zato še vedno v začetni fazi razvoja. Glavna naloga iraškega letalstva bi bila obramba države pred zunanjimi sovražniki. Ker pa je v Iraku trenutno ogromno število koalicijskih vojakov in ker trenutne varnostne grožnje prihajajo predvsem od znotraj države, do danes vojaško letalstvo ni bilo prioriteta. (Cordesman 2009, 151)

V tabeli 4 na strani 63 lahko vidimo, da je bilo septembra 2004 število dejanskih pripadnikov letalskih sil le 182, medtem ko je bilo načrtovano število 502. Od teh 182 pripadnikov je bilo usposobljenih 143, na usposabljanju pa jih je bilo 39. Avgusta 2009 pa letalske sile Iraka štejejo 2.888 pripadnikov. (Cordesman 2009, 155)

V tabeli 6 na strani 68 pa lahko opazimo, da so bile iraške letalske sile v letu 2004, kar se tiče opreme, od vseh še najbolj »podhranjene«, saj niso imele nobenega ročnega orožja, nobenih komunikacijskih naprav, nobene zaščitne opreme, od 34 potrebnih vozil pa so imele le 4.

Marca 2009 je imelo iraško letalstvo na razpolago 89 letal. Ta letala so bila v veliki meri donirana s strani ZDA in drugih držav in so bila sestavljena v glavnem iz transportnih letal C-130, manjših letal za izvidništvo in nadzor ter neoboroženih helikopterjev. Še 34 letal pa naj bi iraško letalstvo dobilo v letu 2009. (Cordesman 2009, 152)

Glavni cilj obnove letalstva je razširitev sedanjih kapacitet in izgradnja temeljev za kredibilne iraške letalske sile v prihodnosti.

- **Doktrina:** Iraške letalske sile so naredile pomembne korake k razvoju doktrine. Iraške in koalicijske sile so začele kodificirati naučene lekcije iz obveščevanja, nadzora in izvidovanja. Letalske sile se pripravljajo tudi na svoje prve operacije zračnih napadov kopenskih ciljev in določajo pravila delovanja (angl. Rules of engagement), pri čemur aktivno sodelujejo tudi koalicijski strokovnjaki.
- **Usposabljanje:** Usposabljanje kadra ostaja prioriteta številka ena, saj je cilj letalskih sil do leta 2010 doseči 6.000 pripadnikov. Trenutno imajo iraške letalske sile 100 častnikov razporejenih na 10 različnih specialnostih. V prihodnjih 12 mesecih naj bi se to število povečalo na 115. Glavni organ zadolžen za usposabljanje letalskih sil je enako kot pri kopenski vojski CMATT, večina usposabljanja pa se je odvijala v sosednji Jordaniji in v Združenih Arabskih Emiratih. (Cordesman 2005, 87) Osnovna tehnična usposabljanja na področjih komunikacije, medicine, gasilstva, vzdrževanja opreme, strukture letal, opreme, letalskih orožij ter profesionalnega vojaštva, so v veliki meri končana, sledi pa poglobljanje usposabljanja na področjih operativnosti, vzdrževanja in infrastrukture. Pri usposabljanju iraških letalskih sil je potrebno omeniti tudi učenje angleškega jezika, saj je to mednarodni letalski jezik.
- **Oprema in orožje:** Kot sem že zgoraj omenil, imajo iraške letalske sile na razpolago 89 letal (35 letal s fiksnimi ali vrtečimi krili namenjenih usposabljanju; 37 letal s fiksnimi ali vrtečimi krili namenjenih transportu; 17 letal s fiksnimi krili za izvajanje zračnih napadov na kopenske cilje). Nabava orožja in opreme je prav tako kot v drugih enotah problem tudi v letalskih silah, saj osebje nima potrebnih izkušenj na tem področju, za vse odločitve pa je

pristojen minister za obrambo, kar pomeni, da je nabava dokaj otežena. Na začetku leta 2009 naj bi enote dobile 20 Hellfire raket (zrak–zemlja), ki bi omogočile prve naloge sil – zračni napad na kopenske sile. Dodatno pa ministrstvo poskuša nabaviti še 26 oboroženih helikopterjev, 36 lahkih oboroženih letal in 20 šolskih letal za usposabljanje.

- **Osebj:** Iraške letalske sile počasi popolnjujejo svoje proste položaje, čeprav so trenutno šele na 57 % popolnjenosti. Te številke bodo morale še hitreje rasti, saj se kmalu pričakujejo nove dobave letal, kar bo povečalo potrebe po osebju. Popolnjevanje pa je močno onemogočeno z dolgotrajnim urjenjem osebja, saj je program urjenja veliko daljši kot pri ostalih enotah, v nekaterih primerih celo 8 mesecev (Priloga D). Podobno kot pri drugih enotah je tudi tu precej težav z neizkušeno in pomanjkanjem usposobljenih častnikov.
- **Infrastruktura:** Trenutno potekajo obsežna dela in priprave v bazah po celem Iraku: Taji, Kirkuk, New al Muthana, ki bodo močno povečale kapacitete letalskih sil. V naslednjih štirih letih iraške letalske sile nameravajo vzpostaviti 11 letalskih baz po celotni državi. Po odhodu koalicijskih sil iz države pa se pričakuje tudi predaja koalicijskih kapacitet v roke iraških letalskih sil, pojavlja pa se vprašanje; ali bo Iraško ministrstvo sposobno vzdrževati te objekte.

(Cordesman 2009, 141–157)

V prihodnjih letih iraške letalske sile načrtujejo doseganje čim večje neodvisnosti v času prisotnosti koalicijskih sil in po njihovem odhodu izgradnjo sil, ki bodo lahko branile Irak pred zunanjim agresorjem. Ob odhodu koalicijskih sil bodo iraške sile potrebovale takojšnjo nadomestitev koalicijskih letal in v bližnji prihodnosti tudi razvoj konvencionalnih kapacitet letalstva. Za namene zaščite zračnega prostora nameravajo kupiti 36 ameriških lovskih letal F-16 v vrednosti približno 3 milijarde dolarjev, poleg teh pa bodo ameriške sile iraškim prodale še 24 bojnih helikopterjev, ki so že v uporabi v Iraku. Ta letala bodo predstavljala temelj za razvoj iraških letalskih sil v prihodnje. Čeprav Iraku morda nakup ne bo predstavljal večjih težav, jih bo pa zagotovo usposabljanje pilotov in prezahtevno vzdrževanje teh letal in njihove visokotehnološke opreme. (Cordesman 2009, 141–157)

Poleg letalskih sil pa bo Irak nujno potreboval še kopensko zračno obrambo s pripadajočimi radarskimi sistemi za zaščito svojega zračnega prostora, o kateri pa v nobenih načrtih ni ne duha ne sluha.

5.1.6 Iraška mornarica

V tabeli številka 4 na strani 63 lahko vidimo, da je v septembru 2004 število pripadnikov iraške mornarice celo večje, kot je za tisti čas predvideno. Od 412 pripadnikov jih je 130 v fazi usposabljanja, 282 pa je že usposobljenih. Tabela številka 6 na strani 68 pa nam pokaže opremljenost mornarice v septembru 2004, kjer lahko razberemo, da ima mornarica od predpisanih 486 kosov orožja dejansko le 12 kosov, od predpisanih 156 kosov komunikacijske opreme dejansko le en kos ter nobenega kosa zaščitne opreme, čeprav je predpisanih 409.

Prav tako kot letalske sile je tudi mornarica pri svojem razvoju močno zapostavljena. Glavna razloga za zapostavljenost sta prioriteta razvoja kopenskih varnostnih sil (predvsem policije in vojske) ter tudi zelo kratka iraška obala in majhno število pristanišč. Iraška mornarica je v prvi fazi zadolžena za boj proti terorizmu in ilegalnim operacijam na morju, v drugi fazi pa bodo po odhodu koalicijskih sil njene glavne naloge: odvratanje zunanjega agresorja zaščita iraške obale ter zaščita naftnih ploščadi in infrastrukture. (Cordesman 2009, 155–159)

Za doseg teh ciljev je bila iraška mornarica v začetku leta 2005 opremljena s petimi 30 metriskimi plovili in 34 manjšimi patroljnimi čolni (24 aluminijastih čolnov z dvema zunanjima motorjema in 10 gumijastih čolnov), usposobljen pa je bil tudi polk mornariške pehote. (Cordesman 2005, 158)

- **Organizacija:** Sedež iraške mornarice je v Bagdadu (prejšnji sedež je bil v Basri), v zgradbi Ministrstva za obrambo, od koder določa pomorsko politiko in strateške usmeritve mornarice. Sedež logistike iraške mornarice pa je bil prestavljen v luko Umm-Qasr.
- **Usposabljanje:** 80 koalicijskih inštruktorjev pod vodstvom britanske mornarice izvaja usposabljanje iraške mornarice. Program in trajanje usposabljanja mornarice si lahko ogledate v Prilogi D. Potrebno je omeniti, da se častniki usposabljujejo ločeno v Veliki Britaniji. Večina iraških mornarjev je zaključila

osnovno vojaško usposabljanje, tehnično usposabljanje, ravnanje z orožjem, inženirsko usposabljanje in usposabljanje v vodenju ladij. V prejšnjem četrletju pa je bil narejen ogromen napredek tudi na področju usposabljanja za obrambo naftnih ploščadi. Kapaciteto usposabljanja iraških mornarjev pa bo povečala tudi obnova mornariške akademije v Basri, za katero potekajo pogovori med Ministrstvom za obrambo in Ministrstvom za notranje zadeve.

- **Oprema:** Dobava 44 manjših patroljnih čolnov je zamenjala zastarele čolne iz časov Sadama Huseina. Poleg novih čolnov pa iraška mornarica do konca leta 2009 pričakuje tudi dve 55 metrski patroljni ladji iz ladjedelnice v Italiji. Tako kot pri vsaki novodobavljeni opremi bo tudi mornarica morala usposobiti in zaposliti osebje, ki bo to opremo vzdrževalo.
- **Osebj:** Avgusta 2009 je imela iraška mornarica 2.453 pripadnikov, do konca leta 2010 naj bi jih imela 2.900, v letu 2015 pa je načrtovana številka 6.500.
- **Infrastruktura:** Večina infrastrukture iraške mornarice je še v izgradnji, potrebna pa bo tudi obnovitev prejšnje. V izgradnji je novi pomol in valobran, delavnica za popraviljanje čolnov in ladij, dodatne vojašnice, menze ter področja za usposabljanje in simulatorje. (Cordesman 2009, 157–162)

Čeprav je bil v preteklih letih narejen ogromen napredek pri opremljanju in usposabljanju, bo potrebno še veliko časa, preden bo iraška mornarica lahko samostojno opravljala vse svoje naloge.

5.2 Varnostne sile v okviru Ministrstva za notranje zadeve

V iraške varnostne sile znotraj Ministrstva za notranje zadeve spadajo redne iraške policijske enote, iraška nacionalna policija, enote za zaščito meja, enote za zaščito objektov in infrastrukture ter naftna policija.

5.2.1 Iraška policija

Kot sem že zgoraj omenil, iraško Ministrstvo za notranje zadeve za razliko od obrambnega ni bilo ukinjeno, kar je pomenilo, da se je koalicijskim silam in njihovim načrtovalcem stanje na ministrstvu zdelo dovolj dobra osnova za rekonstrukcijo in nadaljnji razvoj. Načrtovalci napada na Irak so pred napadom celo predpostavljali, da bodo varnostne sile znotraj Ministrstva za notranje zadeve sposobne samostojno vzdrževati red in mir v državi, kar lahko označimo kot eno največjih koalicijskih napak

pri menjavi režima v Iraku. Načrtovalci niso upoštevali dejstva, da je bila iraška policija sposobna zagotavljati red in mir samo zaradi podpore iraških varnostnih služb, ki so z grožnjami, terorjem in tudi s številnimi usmrtitvami reševale probleme, ki jih policijske sile niso mogle rešiti. (Pfaff 2008, 8)

Po zrušitvi Sadamovega režima je večina prejšnjih policistov zapustila enote in se vrnila k družinam, tisti, ki so se vrnil v svoje službe (približno 30.000), pa se niso imeli kam vrniti. Policijski objekti so bili izropani in zato popolnoma neprimerni za nadaljnjo uporabo. Objekti so bili prazni, brez orožja, streliva, pohištva, komunikacijskih sredstev, vozil in nekateri tudi brez vodovodne in električne napeljave. (Cordesman 2005, 18)

Iraška policija je bila neučinkovita in nezmožna zagotavljati javni red in mir po padcu režima Sadama Huseina zaradi dveh glavnih razlogov. Prvi razlog je bilo obglavljenje režima stranke Baath in posledična odstranitev vseh pripadnikov stranke iz Ministrstva za notranje zadeve in tudi iz policije, kar je pomenilo, da je iraška policija ostala brez vodstva. Odstranjenim voditeljem pa so sledili tudi nekateri častniki z nižjimi čini. Čeprav je ORHA (Urad za rekonstrukcijo in humanitarno pomoč) vse, ki so zapustili iraško policijo, pozvala nazaj na delo, pa militarizirane in hierarhične policijske sile niso mogle delovati brez vodstva. Drugi razlog pa je, da iraška policija ni bila usposobljena in opremljena za poslanstvo, ki ji je pripadalo v novem Iraku, saj je imela v prejšnjem režimu sekundaren status v primerjavi z drugimi varnostnimi silami in službami ter se je ukvarjala večinoma s prometnimi prekrški, pouličnim kriminalom in manjšimi incidenti. Z opustitvijo vseh drugih varnostnih institucij je bila iraška policija potisnjena v prve bojne linije, v boj z organiziranim kriminalom, s teroristi, uporniki in dobro oboroženimi in opremljenimi kriminalci. Obstaja velik dvom, da bi katerakoli policija na svetu lahko obvladovala iraške varnostne razmere, ki so bile v tistem momentu zagotovo najzahtevnejše na svetu. (Rathmell 2005, 44–45)

Čeprav naj bi policija prevzela primarno skrb za varnost, ji ne CPA, ne CJTF-I, ne Washington in London niso dejansko dajali prioritete, zato se je ves čas morala boriti za večja sredstva in primerno opremo ter oborožitev. Raziskava CPA v maju 2003 je odkrila, da je iraška policija neustrezna in nesposobna zagotavljati varnost in red ter da je potrebna rekonstrukcije, ki bi zagotovila učinkovitost in demokratično

odgovornost. Ta rekonstrukcija pa mora biti izvedena na treh področjih: transparentnost, izdelava politik in strukture ter izdelava programa. (Rathmell 2005, 44-45)

CPA je zaradi zaskrbljujočih varnostnih razmer poskušala zagotoviti osebje policije na dva načina, prvi je vpoklic starih policijskih pripadnikov, drugi pa novačenje povsem novih. Namen CPA je bila »proizvodnja« policijskih sil s popolnoma novo kulturo, ki bi prvič v zgodovini služile skupnosti ter bile predane opravljanju svojih nalog in zaščiti civilnih svoboščin. CPA je uvedla tritedenski program tranzicije in integracije, katerega glavni nameni so bili preverjanje policijskih častnikov (ki so bili v evidencah, niso pa bili nujno prisotni), ocenjevanje pripadnikov ter pridobitev osnovnih policijskih veščin. Glavni problem pri tem je bilo pomanjkanje civilnih policijskih strokovnjakov izven Basre in Bagdada, zato so usposabljanje po drugih provincah za silo opravljali kar pripadniki vojaške policije. (Rathmell 2005, 45–46)

Zaradi zaostritve varnostnih razmer je potreba po velikem številu policistov hitro narasla in s tem tudi potreba po pospešenem usposabljanju. V ta namen sta bili ustanovljeni dve akademiji za varnost, ena v Bagdadu, druga v Amanu v Jordaniji. Kasneje je bilo dodanih tudi več regionalnih akademij. Usposabljanje je bilo sestavljeno iz dveh komponent, akademskega in terenskega dela. Novi rekruti so morali preživeti dva meseca na akademiji, kjer so se učili uporabe sodobnih policijskih metod in tehnik. Osnovni program usposabljanja je vključeval teoretično in praktično uporabo strelnega orožja, obrambne taktike in vožnjo vozil v nujnih primerih. Akademijski program pa je vključeval tudi opravljanje policijskega dela v demokratičnih okvirih, človekove pravice, uporabo sile, policijsko etiko in pravila vedenja, opravljanje policijskega dela v skupnosti, obravnavo prometnih nesreč ... Po uspešno zaključenem delu usposabljanja na akademijah je sledil še terenski del, kjer je vsak kadet dobil izkušenejšega policista, ki je bil njegov mentor. Potek terenskega dela usposabljanja so nadzorovali tudi mednarodni policijski svetovalci. Od marca 2004 je celoten potek usposabljanja policistov vodil in nadzoroval CPATT (Civilian Police Assistance Training Team). (Cordesman 2005, 27)

Moram omeniti, da je proces rekonstrukcije policijskih sil močno ovirala uporniška kampanja proti policistom in tudi proti njihovim družinam, zato je bilo dokaj težko

privabiti nove rekrute, saj so se kar vrstili napadi na rekrutne centre ter na policijske postaje. Po podatkih Linde Frayer je bilo od oktobra 2003 do septembra 2004 ubitih 2.842 policistov in 5.792 ranjenih.

5.2.2 Stanje novembra 2004

Število pripadnikov iraških varnostnih sil si lahko pogledamo v spodnji tabeli.

Tabela 5.4: Iraške varnostne sile znotraj Ministrstva za notranje zadeve v novembru 2004

	Registrirane	Dejansko stanje	Usposobljeni in opremljeni
Policija	135.000	87.133	47.342
Specialni policijski bataljon ²⁸	2.019	2.019	900
Enote za nadzor avtocest	6.300	925	370
Enote za zaščito dostojanstva	500	484	484
Intervencijske enote za nujne primere ²⁹	270	168	168
Civilne intervencijske enote	3.720	1.091	1.091
Enote za varovanje meja	29.360	16.237	14.593
SKUPAJ	177.169	108.057	64.948

Vir: Cordesman (2005, 83).

V tabeli lahko vidimo stanje iraških varnostnih sil v novembru 2004. Registriranih pripadnikov iraške policije je bilo 135.000, dejansko stanje pa 87.133, kar pomeni, da je bilo 35 % pripadnikov policije samo na plačilni listi, oziroma so bili samo policisti na papirju. Od 87.133 dejansko prisotnih je bilo ustrezno usposobljenih in opremljenih le 47.342. Iz tega lahko zaključimo, da je bilo od registriranih pripadnikov le 35 % ustrezno kvalificiranih za delo. V ostalih varnostnih silah lahko opazimo, da razlike med registriranim in dejanskim stanjem oziroma deležem usposobljenih in opremljenih niso tako katastrofalne.

²⁸ Specialni policijski bataljon predstavlja udarno silo iraške policije. V prihodnosti naj bi bile te sile sestavljene iz 6 bataljonov komandosov, vrhunsko usposobljenih in treniranih, ki so služili v prejšnjih specialnih enotah. Vsi člani so izbrani na osnovi pripadnosti državi in na podlagi novega demokratičnega modela. Glavne naloge teh sil so preprečevanje izgredev v nemirih, protiteroristične misije, posredovanje pri ugrabitvah ... (Cordesman 2005, 85)

²⁹ Elitne enote, katerih glavne naloge so hitro posredovanje pri ugrabitvah, reševanju talcev in misijah z visokim tveganjem. V prihodnosti bodo te sile vključevale tudi enote za protiteroristično bojevanje in enote specialnih sil. (Cordesman 2005, 85)

Eden od glavnih problemov iraških varnostnih sil je bilo dejstvo, da je usposabljanje iraških policistov financiral in izvajal urad INL (International Narcotics and Law Enforcement Bureau), programe in politiko varnostnih sil pa je postavljala CENTCOM znotraj ameriškega Ministrstva za obrambo. Oba urada sta imela zelo slabo medsebojno komunikacijo, noben od uradov pa ni skrbel niti za koordinacijo dela z iraškim Ministrstvom za notranje zadeve, ki je bil »naročnik« varnostnih sil. Pri procesu vzpostavljanja varnostnih sil je bilo ogromno akterjev, ki medsebojno niso imeli povsem jasno določene naloge in odgovornosti, kar je povzročalo veliko zmedo in neučinkovitost. (Cordesman 2005, 88)

Polijski kadeti so šli skozi osem tedensko usposabljanje, na koncu pa so akademijo zapustili brez uniform, orožja in brez vedenja, kje bodo zaposleni. Kot sem že zgoraj omenil, je veliko policistov in kadetov izgubilo življenja v napadih upornikov in teroristov. V času začetka usposabljanja še niso bili posebno določeni standardi usposabljanja in sistem ocenjevanja še ni bil dodelan, tako da je to postavljalo pod vprašaj celoten proces. Med drugim je manjkala tudi strategija, kaj narediti s kandidati, ki so usposabljanje zaključili nadpovprečno. Ker ni bilo jasnih kriterijev, kdo je lahko pripadnik policijskih sil, so imeli inštruktorji ogromne probleme s kadeti. Stanje kandidatov jasno kaže primer, ko je bilo v eni od prvih skupin od 700 kadetov 259 nepismenih, brez osnovnih veščin in sploh niso hoteli ostati na akademiji. Najstarejši med njimi je celo presegal starost 80 let, večina od njih pa se je prijavila na usposabljanje, ker so mislili, da bodo med usposabljanjem uživali v luksuznih hotelih v Jordaniji. (Cordesman 2005, 88–89)

5.2.3 Stanje junija 2009

Stanje pripadnikov iraških varnostnih sil v juniju leta 2009 si lahko pogledamo v spodnji tabeli.

Tabela 5.5: Iraške varnostne sile Ministrstva za notranje zadeve junija 2009

Vrsta varnostnih sil	Dejansko število pripadnikov	Število usposobljenih pripadnikov ³⁰	Enote
Redna policija	300.373	209.100	1.193 policijskih postaj

³⁰ Številke usposobljenosti so iz oktobra 2008.

Nacionalna policija	42.430	52.500	4 divizije, 15 brigad, 52 bataljonov
Enote za varovanje meja	40.722	36.700	13 brigad, 38 bataljonov, 6 bataljonov komadosov
Naftna policija	29.954		3 regionalni direktorati, 8 bataljonov za varovanje naftovodov, 1 bataljon za hitro posredovanje

Vir: Cordesman (2009, 163).

5.2.3.1 Redna policija

Iz tabele 5.5 je razvidno, da je imela redna policija v juniju 2009 300.373 pripadnikov, od katerih je bilo usposobljenih nekaj več kot 200.000. To pa je skoraj štirikrat več, kot jih je bilo v novembru leta 2004. Glede na podatke iz tabele 5 lahko ugotovimo, da je iraška redna policija najštevilčnejša varnostna sila v državi, saj ima v primerjavi z iraško vojsko približno 70.000 pripadnikov več. Vsi ti pripadniki so bili porazdeljeni na 1.193 policijskih postaj v 18 iraških provincah.

Na začetku je bilo za urjenje in opremljanje iraških varnostnih sil znotraj iraškega Ministrstva za notranje zadeve odgovorno ameriško Ministrstvo za notranje zadeve (State Department), v nadaljevanju pa je zaradi pomanjkanja kapacitet State Departmenta in zaradi zaostritve varnostnih razmer v Iraku vodilno vlogo prevzelo ameriško Ministrstvo za obrambo. Ta prenos odgovornosti z Notranjega ministrstva na Ministrstvo za obrambo pa je povzročil premik policijskega urjenja k bolj paravojaškim veščinam. Rezultat tega je, da so danes nekatere iraške policijske enote dobro izurjene v vojaških veščinah, manjka pa jim poznavanje tradicionalnih policijskih veščin, ki bodo poleg učinkovitega zagotavljanja vladavine prava nujno potrebne pri preobratu k sodobni demokratični družbi. (Cordesman 2009, 163)

Kljub vsem naporom pa iraške policijske sile še niso dosegle potrebne kvantitete, niti ne potrebne kvalitete. Pojavlja se vprašanje, koliko iraških policistov je bilo usposobljenih in koliko od tistih, ki so uradno usposobljeni, je tudi učinkovitih. Čeprav bi morale vsakega novega rekruta potrditi Ministrstvo za notranje zadeve v Bagdadu pa so provincialne oblasti vpisovale rekrute neodvisno od ministrstva, kar je povzročilo ogromno število rekrutov, ki pa niso bili usposobljeni in izurjeni ter so predstavljali eno največjih ovir na poti k učinkovitosti. Prekomerna in prehitra rast števila novih rekrutov je za nekaj časa ogrozila celo usposabljanje, saj je bil program

s 300 ur skrajšan na samo 240 ur, zaradi prevelikega pritiska čakajočih kadetov na kapacitete usposabljanja. To prehitro rast je začasno rešila finančna kriza, ki je povzročila zamrznitev najemanja novih policijskih sil, s čimer je razbremenila proces in kapacitete usposabljanja in se tako pričakuje, da bo vse policijsko osebje formalno usposobljeno do konca leta 2009. Razširitve kapacitet usposabljanja so dodatno omogočile še 3-letni program za policijske častnike, enoletni program za rekrute s fakultetno izobrazbo, devetmesečni program za rekrute s policijskimi izkušnjami iz preteklosti in tritedenski diferencialni program za prehod iz vojske v policijo. (Cordesman 2009, 163–168)

Za razliko od rekrutiranja navadnih policistov pa rekrutiranje in ustvarjanje oficirskega kadra ne pozna kratkoročne rešitve. Prav tako kot v vojski je pomanjkanje izkušenega in usposobljenega vodstvenega kadra stalnica tudi v policijskih silah, saj so tudi te večinoma na novo kreirane v relativno hitrem času, ki ne dopušča razvoja ustreznih častnikov. Ministrstvo za notranje zadeve to poskuša reševati podobno kot Ministrstvo za obrambo, s povečanjem kapacitet usposabljanja in dodatnimi programi za usposabljanje častnikov. Po osnovnem urjenju kadeti lahko nadaljujejo usposabljanje, ki je bolj specializirano, odločajo pa se lahko med večimi specializacijami, kot so tehnike za raziskovanje kriminala, etika in človekove pravice, forenzična znanost in ravnanje z mestom zločina, opravljanje policijskega dela v skupnostih, informacijske in obveščevalne dejavnosti, tehnologija ... Poleg teh programov pa bodo razširili tudi Bagdadsko policijsko fakulteto, ki bo dobila podružnici v Basri in Mosulu. (Cordesman 2009, 168–170)

Iraška policija se bo v celotnem obdobju odhoda koalicijskih sil in verjetno tudi nekaj let potem soočala z grožnjami upornikov in teroristov. Slej ko prej pa bodo njene primarne naloge namesto paravojaškega zagotavljanja varnosti opravljanje konvencionalnih policijskih nalog ter zagotavljanje vladavine prava in spoštovanja zakonov. Ta prehod pa bo definitivno zahteval še dodatno »preusposabljanje« policistov, velike napore za zaježitev korupcije in tudi podrobnejše odločitve o vlogi iraške policije v iraškem varnostnem sistemu. Podrobneje pa bo potrebno redefinirati tudi odnose iraške policije in iraškega pravosodnega sistema ter povezavo med njima. (Cordesman 2009, 170–171)

5.2.3.2 Iraška nacionalna/federalna³¹ policija

Iz tabele na strani 79 lahko vidimo, da ima iraška nacionalna policija v juniju 2009 usposobljenih 52.500 pripadnikov, njihovo dejansko stanje pa je 42.430. Pripadniki so organizirani v 4 divizije, 15 brigad in 52 bataljonov, ki so trenutno prisotni le v bližini Bagdada, v prihodnosti pa naj bi bil v vsaki provinci situiran vsaj en bataljon (do konca leta 2009 v devetih provincah).

Iraška nacionalna policija se je iz pretežno šiitske institucije, ki je izvajala resne sektaške zlorabe, spremenila v nacionalno institucijo, ki je ena najučinkovitejših paravojaških enot v državi. V času najhujšega nasilja v letih 2006 in 2007 so bile enote NP vpletene v številne sektaške incidente in NP je veliko Iračanov videlo kot orodje v rokah šiitov. V septembru 2007 je neodvisna komisija za varnostne sile v Iraku podala mnenje, da je NP neučinkovita in da jo je potrebno razpustiti in reorganizirati. V procesu reorganizacije je bilo zamenjanih 9 brigadnih poveljnikov, 18 do 27 poveljnikov bataljonov ter odpuščenih 1.300 častnikov z nižjimi čini. V istem času pa je bilo od novo postavljenih častnikov 50 % sunitov. S temi ukrepi je ministrstvo želelo narediti nacionalno policijo nesektaško, oziroma mešano in naj ne bi bila več orodje v rokah šiitov. (Cordesman 2009,172–173)

Nacionalno policijo vodi centralna vlada in nobenih njenih kadrov ne izbirajo provincialne ali lokalne vlade. To dejstvo omogoča boljšo preglednost in kontrolo nad pripadniki ter onemogoča težave s prekomernim rekrutiranjem kadra. Ima pa nacionalna policija enako slabost kot vse druge varnostne sile, to je pomanjkanje častniškega in podčastniškega kadra. V decembru leta 2008 je imela nacionalna policija zapolnjenih le 48 % razpisanih častniških mest. Poleg pomanjkanja častnikov pa NP pestijo tudi problemi z logistiko: pomanjkanje ustreznih prostorov, neprimerna skladišča, težave z vzdrževanjem prostorov in opreme. (Cordesman 2009, 173–174)

V prihodnjih letih ministrstvo namerava nacionalno policijo narediti bolj oklepljeno, bolj mobilno in v izogib koncentraciji okoli Bagdada tudi bolj regionalno. V ta namen naj bi se število njenih pripadnikov povečalo na okoli 60.000, za boljšo opremljenost

³¹ Z avgustom 2009 je iraška nacionalna policija preimenovana v iraško federalno policijo. (GlobalSecurity.Org-Iraqi National Police become Federal. Dostopno na: <http://www.globalsecurity.org/wmd/library/news/iraq/2009/08/iraq-090804-afps01.htm> (7. 11. 2009)

in mobilnost pa ministrstvo načrtuje nabavo 160 ameriških vozil (M117) za podporo pehoti. (Cordesman 2009, 174–175)

5.2.3.3 Enote za varovanje meja (DBE – Department of Border Enforcement)

V času režima Sadama Huseina je za varovanje meja skrbelo okoli 100.000 nabornikov. Pristojnost na tem področju pa je imelo kar pet različnih organov, in sicer Ministrstvo za zunanje zadeve, Ministrstvo za obrambo, Ministrstvo za notranje zadeve, Ministrstvo za finance ter Urad predsednika. V avgustu 2003 CPA preoblikuje varovanje meja in vse prejšnje službe z dokumentom CPA Order Nr. 26 združi v enote za varovanje meja (Department of Border Enforcement). (Rathmell 2005, 55)

V Order Nr. 26 CPA ustanovi enote za varovanje meja pod okriljem enega ministrstva, in sicer znotraj Ministrstva za notranje zadeve. V dokumentu CPA prepozna pomembnost nadzora meja v smislu zagotavljanja svobodnega in varnega Iraka. Prepozna tudi potrebo po čim prejšnji vzpostavitvi normalnega tranzita, pretoka ljudi in komercialnega blaga v in iz Iraka na način, ki bi ščitil ljudi v Iraku. Glavne odgovornosti enot so opravljanje policijskih nalog na mejah, izvajanje carinskih predpisov, nadzor nad imigracijami in emigracijami, vzpostavitev novega sistema potnih listov, carinske inšpekcije, patroliranje na mejnih območjih; v osnovi vse naloge, ki so povezane z mejami in mejnimi prehodi (kopenskimi, pristaniškimi ali letališkimi). Dokument tudi določa, da vsa oprema, stavbe, vozila, ki so prej pripadali različnim ministrstvom, a so bila namenjena varovanju meja, od zdaj naprej pripadajo enotam za varovanje meja. Prav tako tudi finančni fondi, ki so bili porazdeljeni med različnimi ministrstvi. Dokument proti koncu določa tudi nujnost sodelovanja med pristojnimi institucijami in povezanimi ministrstvi. (CPA Order Nr. 26 – Creation of the Department of Border Enforcement)

Ker je večina prejšnjega osebja, ki je opravljala nadzor nad mejami, dezertirala ali bila odpuščena zaradi povezanosti s stranko Baath, je bilo potrebno osebje povsem na novo rekrutirati in usposobiti. Istočasno pa je bila večina obmejnih stavb in infrastrukture v času trajanja vojne in po njej uničenih ali popolnoma izropanih. V času ustvarjanja novih enot za varovanje meja pa so bile za njihove naloge

odgovorne koalicijske sile, katerim je primanjkovalo opreme in ljudi za nalogo, saj se je v tem času tihotapljenje ljudi in blaga zelo razširilo. (Rathmell 2005, 55–56)

Če pogledamo tabelo na strani 77, ki prikazuje stanje varnostnih sil v novembru leta 2004, lahko vidimo, da je bilo registriranih 29.360 pripadnikov enot za varovanje meja, od katerih je bilo dejansko stanje 16.237, usposobljenih in opremljenih pa je bilo 14.593, kar je približno 50 % vseh registriranih. Tabela na strani 79 (stanje varnostnih sil junija 2009) pa že prikazuje povsem drugačno stanje in napredek, ki je bil narejen v zadnjih 5 letih. Dejansko število pripadnikov se je v tem času s 16.237 dvignilo na 40.772, število usposobljenih pripadnikov pa s 14.593 na 36.700. Vsi ti pripadniki pa so, kot je razvidno iz tabele, organizirani v 13 brigad, 38 bataljonov ter dodatnih 6 bataljonov komandosov. Enote za varovanje meja nadzorujejo 3.650 kilometrov mednarodnih meja ter 28 zračnih in pristaniških baz. (Cordesman 2005, 181)

Na žalost imajo tudi enote za varovanje meja podobne težave kot druge iraške varnostne sile. Enote imajo premajhen proračun in premalo osebja. Prav tako pa se soočajo s pomanjkanjem častnikov, opreme, logistične podpore, primernih kapacitet, vzdrževanja opreme in zgradb. Pogosto pa dodatne težave predstavlja tudi lojalnost njihovega osebja, saj so rekrutirani na lokalni ravni in zato velikokrat sodelujejo z lokalnimi tihotapci. Četudi bi vse te težave odpravili, bi bile iraške meje še vedno porozne, saj tihotapske poti v in iz Iraka vodijo že tisočletja in je od tihotapstva odvisno preživetje mnogih obmejnih plemen. (Cordesman 2005, 181)

5.2.3.4 Naftna policija

Naftna policija je v času od leta 2003 preživela ogromno organizacijskih sprememb. Skozi čas je spreminjala ime, poslanstvo, usposabljanje in strukturo. Konec leta 2007 je naftna policija prestavljena z Ministrstva za nafto na Ministrstvo za notranje zadeve in tako pridružena ostalim varnostnim silam. V tem času je imela naftna policija 29.411 pripadnikov in ni bila nič drugega kot enota specializiranih varnostnikov. V juniju 2009 je število pripadnikov naraslo na 29.954, organizirana pa je bila v glavni direktorat, 3 regionalne direktorate, 8 bataljonov za čuvanje naftovodov, en bataljon za posebne operacije in 35 točkovnih sekcij. Če bo ministrstvu uspelo zagotoviti

dodatne investicije, bo v naslednjem letu silam naftne policije dodalo še 7 bataljonov, v prihodnjih 3 letih pa še 13 bataljonov. (Cordesman 2009, 182)

Naftna policija igra ključno vlogo pri zaščiti in varovanju naftne infrastrukture, ki predstavlja glavni vir iraškega proračuna in glavno surovino za pridelovanje iraške električne energije. Glavne naloge naftne policije so varovanje kapacitet za proizvodnjo nafte, varovanje naftnih polj, naftovodov, rafinerij, transportnih konvojev in distribucijskih postaj. Učinkovito opravljanje vseh teh nalog je tudi predpogoj za privabljanje tujih investicij v iraško proizvodnjo nafte in zemeljskega plina. (Cordesman 2009, 183)

Usposobljenost pripadnikov naftne policije je v primerjavi z redno policijo in z usposobljenostjo iraških vojakov minimalna. Kar 78 % vseh je končalo le tritedenski tečaj. Za razliko od drugih varnostnih sil pa sile naftne policije nimajo večjih težav s častniki, saj so ti kvalificirani za položaje, ki jih zasedajo, in so večinoma zaključili vojaško ali policijsko akademijo. Trenutno ključne točke naftne infrastrukture še vedno varujejo pripadniki iraške vojske, po pridobitvi dodatnih bataljonov in dodatnem usposabljanju pa bodo tudi te točke prevzele enote naftne policije. (Cordesman 2009, 183)

5.2.3.5 Enote za zaščito objektov in infrastrukture – FPS

Na rep varnostnih sil znotraj Ministrstva za notranje zadeve lahko uvrstimo enote za zaščito objektov in infrastrukture. Njihov status še ni povsem jasen, saj nekatere spadajo v okvir Ministrstva za notranje zadeve, nekatere pa so v pristojnosti drugih ministrstev. Te sile so odgovorne za zaščito kritične infrastrukture po celotnem Iraku, vladne objekte, mošeje in druge verske objekte, bolnišnice, šole, fakultete, jezove, avtoceste in mostove. Enote za zaščito objektov in infrastrukture, oziroma FPS, so bile v današnji obliki ustanovljene v septembru 2003 s CPA direktivo (Order Nr. 27), ki prejšnje enote decentralizira ter jih porazdeli med ministrstva in province, v prihodnosti pa se načrtuje ponovna združitev vseh znotraj enega ministrstva, in sicer za Ministrstva za notranje zadeve. (Cordesman 2009, 183)

FPS so bile vedno najslabše opremljene in najslabše izurjene iraške varnostne sile, saj so bile vedno na zadnjem mestu prioritet. Tako so na primer v marcu leta 2009

imele na razpolago le 10 % vse opreme, ki so jo potrebovale. FPS so tudi najslabše plačane iraške varnostne sile, zato veljajo kot najbolj skorumpirane in podkupljive. Kako bo ministrstvo izvajalo urjenje, opremljanje, financiranje in postavitve sil, ostajajo odprta in nerešena vprašanja. V juniju leta 2009 so imele FPS 17.600 pripadnikov znotraj Ministrstva za notranje zadeve in okoli 110.000 pripadnikov porazdeljenih znotraj drugih ministrstev. Od teh naj bi 89.000 ustrezalo standardom izurjenosti, ki jih ima Notranje ministrstvo in bi bile pripravljene na konsolidacijo znotraj Ministrstva za notranje zadeve, čeprav imajo opravljen le tritedenski tečaj. Število 100.000 naj bi bilo tudi končno število pripadnikov enot za zaščito objektov in infrastrukture, saj se v prihodnosti pričakuje upad groženj s strani teroristov in upornikov in posledično tudi stabilizacija varnostnih razmer, kjer bodo funkcije FPS izgubile na pomenu. (Cordesman 2009, 183)

5.3 Varnostne sile v okviru Ministrstva za pravosodje

V varnostne sile v okviru Ministrstva za pravosodje vključujem iraške zaporniške paznike. Njihovi glavni nalogi sta zagotavljanje varnosti v iraških zaporih in skrb za dobrobit in pravice iraških zapornikov in pripornikov. Zaščitni znak iraških paznikov so bele majice. Opremljeni so s puškami AK-47 in pištolami ter vozili za prevoz zapornikov. Število njihovih pripadnikov v letu 2005 je bilo 10.000. (Global Security.org – Iraq Correctional Service (ICS))

Iraški zapori so še vedno pod nadzorom ameriške vojaške policije, saj iraški pazniki še niso dovolj usposobljeni za samostojno opravljanje njihovih funkcij. Predaja zaporov iraškim oblastem naj bi se začela prihodnje leto. (The Straits Times)

5.4 Sinovi Iraka (Sons of Iraq)

Številne skupine, ki sestavljajo Sinove Iraka so začele nastajati v provinci Anbar septembra leta 2006, razlog za njihov nastanek pa je bil prihod pripadnikov Al Kajde v Irak in grožnja, ki jo je Al Kajda predstavljala plemenskim poglavarjem in pripadnikom plemen. Plemenske milice so se odlično izkazale pri zagotavljanju varnosti na lokalni ravni, zato so kmalu po nastanku začele dobivati tudi finančno pomoč ZDA oziroma koalicijskih sil, ki so podpirale njihovo rast in širitev v druge province. Koalicijske sile niso dobavljale orožja Sol, so jih pa podpirale z urjenjem in informacijami. (Cordesman 2009, 193)

Do leta 2008 so imele plemenske milice Sol več kot 100.000 pripadnikov in so bile prisotne v več kot 10 provincah. Sinovi Iraka so sodelovali z iraškimi varnostnimi silami in tudi s koalicijskimi silami, zvesti pa so bili svojim plemenom (80 % sunitska plemena) in plemenskim poglavarjem. Njihovo zvestobo jasno kaže dejstvo, da je bilo izredno malo primerov, ko so pripadniki Sol sodelovali z iraško Al Kajdo, medtem ko so bili takšni primeri v drugih iraških varnostnih silah dokaj pogosti. Učinkovitost Sol se je razlikovala od province do province, njihove enote pa so bile v večini primerov slabo usposobljene in opremljene. (Cordesman 2009, 193–202)

Prihodnost Sol je še vedno nejasna. Iraška vlada poskuša z različnimi programi njihove pripadnike pridružiti in porazdeliti med ostale varnostne sile, vendar pa ji to verjetno ne bo uspelo pri vseh njihovih pripadnikih, saj je njihovo število večje kot 100.000.

6 GLAVNE TEŽAVE IN IZZIVI IRAŠKIH VARNOSTNIH SIL

Težave, ki se pojavljajo pri tranziciji z ameriških sil na iraške sile, sežejo veliko globlje od ravni ministrstva, posameznih varnostnih sil in celo globlje od ravni posameznih enot. V tem poglavju vam bom predstavil področja, na katerih bodo potrebne izboljšave do te mere, da lahko iraške varnostne sile uspešno zamenjajo koalicijske v boju proti uporniškim skupinam, pri obrambi ter odvrčanju zunanjih agresorjev. (Cordesman 2009, 104)

6.1 Načrtovanje varnostnih sil

Irak mora poleg zagotovitve učinkovitih varnostnih sil zagotoviti tudi njihov obstoj in določiti njihovo vlogo na dolgi rok, kar pomeni:

- da morajo biti te sile praktične in ekonomične,
- da mora obstajati pravilno ravnotežje med vsemi elementi varnostnih sil,
- da morajo biti pripravljene na preobrazbo v vojaške strukture za obrambo države pred zunanjim agresorjem; policijske sile pa pripravljene za podporo vladavine prava.

Vse to pa zahteva ustrezno načrtovanje znotraj Ministrstva za obrambo in Ministrstva za notranje zadeve ter koordinacijo med njima, poleg tega pa zahteva tudi določeno stopnjo sodelovanja z Ministrstvom za finance in Ministrstvom za pravosodje. Gotovo bo minilo veliko let preden bo iraška vlada sposobna ustrezne koordinacije in sodelovanja med ministrstvi, a minimalna koordinacija je nujno potrebna že v tem momentu. Obstajajo področja, kjer bo Irak moral sprejeti svoje odločitve, na nekaterih področjih pa si bo lahko pomagal tudi z ameriškimi tehnikami in metodami načrtovanja, predvsem na področju petletnega načrta razvoja varnostnih sil in na področju dolgoročnega plana nabave opreme in orožja. ZDA in Irak morata pri dolgoročnem razvoju iraških varnostnih sil upoštevati trenutno stanje in grožnje, ki jih predstavljajo teroristi in uporniki ter predvideti tudi stanje po odhodu koalicijskih sil iz Iraka. (Cordesman 2009, 104–105)

6.2 Človeški faktor

Človeški faktor ima velik pomen pri oblikovanju vseh vidikov razvoja iraških varnostnih sil. Preveč lahko si je predstavljati, da so iraške sile proizvedene v neke vrste tovarnah ter ne upoštevati njihovih individualnih motivov in ciljev:

- **Plačilo in bonitete:** Vodenje, motivacija in morala so pomembni faktorji pri razvoju sil, a večina Iračanov se je v ISF prijavila zaradi pomanjkanja drugih služb in zaradi posebnega statusa, ki ga nudi delo za vlado v Iraku. Tudi najbolj nacionalistični Iračani morajo misliti na svoj status, kariero, družino, varnost, zdravstveno oskrbo. Plače pripadnikov iraških varnostnih sil nihajo in so včasih pod tržno vrednostjo, včasih pa nad njo. Problem pri plačah predstavlja tudi dejstvo, da pripadniki morajo fizično prenesti denar svojim družinam, zaradi česar morajo velikokrat prepotovati tudi polovico države.
- **Problemi vodenja v povezavi z družinsko, plemensko in etnično identiteto:** Vsi Iračani poznajo več vrst pripadnosti: etnično, plemensko in familiarno. Čeprav so motivirani za delo v varnostnih silah, velikokrat ravnajo v skladu z načeli plemena, družine ali nacionalne pripadnosti; ki so pogostokrat tudi nasprotna načelom varnostnih sil. To lahko vodi do širokega razpona težav, zlorab in internega trenja na ravni manjših enot, še posebej v povezavi z napredovanjem posameznikov. Te težave se s pridobivanjem izkušenj počasi odpravljajo, a še vedno ostajajo resne.

- **Rekrutiranje in napredovanje:** Težko je točno napovedati razsežnosti težav na tem področju, a lahko rečemo, da veliko Iračanov službo ali napredovanje v varnostnih silah pridobi zaradi podkupnine, sektaške, politične ali plemenske pripadnosti. Po drugi strani pa uspešni in sposobni pripadniki ostanejo brez napredovanja ali celo brez službe zaradi istih razlogov.
- **Korupcija in kriminal:** V vseh iraških varnostnih silah lahko najdemo določeno stopnjo korupcije in kriminala. Plače ISF nikakor ne morejo tekmovati s podkupninami, ki jih lahko nudijo uporniške skupine ali teroristi. Seveda so težave največje tam, kjer je največ denarja, npr. pri naftni policiji, pri enotah za nadzor meja.
- **Izčrpanost:** ISF so do sedaj preveč poudarjale rekrutiranje in širjenje sil, zato se niso preveč ukvarjale z obstoječimi pripadniki, ki so ponekod celo zapuščali enote zaradi preobremenjenosti.
- **Častniki in njihova kultura:** Kot varnostne sile večine držav na Bližnjem vzhodu imajo tudi ISF težave na vseh ravneh pri delegiranju pooblastil in dajanju samostojnosti mlajšim častnikom. Velikokrat se častniki do podrejenih obnašajo kot večvredni in na noben način nočejo opravljati del, ki ne pritičejo njihovemu činu.
- **Zloraba avtoritete in informacij:** Vse človeške organizacije imajo pripadnike, ki za izboljšanje svojega statusa, zlorablajo avtoritete in informacije, do katerih imajo dostop. Iraška politična in birokratska kultura je ta problem naredila večji, kot je v drugih državah. Po odhodu koalicijskih sil pa bo ta problem verjetno postal le še bolj pereč.
- **Nasilje:** Veliko prijav nasilja znotraj ISF je prenapihnenih in politično motiviranih. Kot korupcija so tudi prijave nasilja postale propagandno orožje Al Kajde in upornikov proti iraški vladi. Velikokrat pa so te prijave tudi resnične, saj pogosto prihaja do prekomerne uporabe sile pri zasliševanjih in zadržanjih.
- **Bojna pripravljenost:** Število pripadnikov, orožja, opreme in usposabljanja imajo velik pomen, a sami po sebi ne morejo prikazati ustrezne slike o stanju bojne pripravljenosti. Vodenje in sposobnost izvajanja boja sta vsaj toliko odvisna od ljudi kot od opreme in usposabljanja. Enota, ki je slabo opremljena in številčno manjša, je lahko tudi bolje pripravljena na boj kot enota, ki je polno opremljena in številčnejša. Večina poročil MNF-I pa se pri ocenjevanju bojne pripravljenosti osredotoča ravno na usposobljenost, opremljenost in

številčnost, zato bi lahko rekli, da je to zgolj bojna pripravljenost na papirju, ki pa se lahko od dejanske na bojišču močno razlikuje.

Vsi ti faktorji se danes pojavljajo v vseh elementih iraških varnostnih sil. Čeprav ti faktorji omejujejo učinkovitost in kvaliteto ISF pa to še ne pomeni, da so ISF popolnoma neučinkovite in da se stanje ne izboljšuje. Predstavljajo pa težave, ki lahko ob odhodu koalicijskih sil še eskalirajo. (Cordesman 2009, 104–109)

6.3 Ugotavljanje dejanskega stanja varnostnih sil

Ena od večjih težav pri razvoju iraških varnostnih sil je tudi ugotavljanje dejanskega števila pripadnikov posameznih varnostnih sil. V večini poročil se pojavljajo tri različne kategorije pripadnikov, in sicer registrirani, dejansko prisotni in usposobljeni. Vse tri kategorije se le redko ujemajo, včasih pa celo nimajo nobene povezave. Število dejansko prisotnih je zelo težko ugotoviti, saj v vseh iraških varnostnih silah obstajajo tako imenovane »ghost forces« oziroma sile duhovi, ki so na plačilni listi, niso pa dejansko prisotni v enotah varnostnih sil. Kategorija usposobljenih pa pomeni le podatek o številu pripadnikov, ki so bili deležni usposabljanja, ne pomeni pa, da so še vedno v enotah VS, saj so te lahko vmes že zapustili. Ustrezno upravljanje s kadri in tudi ustrezna metodologija sta ključnega pomena pri ustvarjanju IVS, ki bodo v prihodnosti zamenjale koalicijske. V letu 2009 se je zaradi proračunske krize začasno ustavila tudi širitev IVS, s tem pa lahko pričakujemo tudi izboljšanje evidenc o stanju pripadnikov posameznih enot. (Cordesman 2009, 109–114)

6.4 Težave pri nabavi orožja

IVS trenutno načrtujejo velike nabave orožja, lažjih vozil, helikopterjev, lovcev in patroljnih ladij. Prav tako načrtujejo celovito modernizacijo in širitev svojih oboroženih sil in policije, izgradnjo večih centrov za urjenje ter drugih objektov, razvoj in izboljšanje logističnih kapacitet. Vsi ti načrti so bili v preteklosti nerealni in pretirani ter morajo biti v prihodnjih letih postavljeni na realna tla. Istočasno pa mora Irak poleg vsega načrtovati tudi nabavo zaloge rezervnih delov, specializirano vzdrževanje, logistično podporo. V preteklosti je Irak svoje VS opremljal na način, da je staro opremo in orožje ob dotrajanosti enostavno zamenjal za novo, medtem ko bo v prihodnosti za optimizacijo nabave in opremljanja nujno potrebno poskrbeti za specializirano vzdrževanje opreme, kar močno podaljša njeno življenjsko dobo in je

tudi veliko cenejše od vsakokratnega nakupa nove. V preteklosti je Irak nabavljaj nekatero oborožitvene sisteme zgolj zaradi prestiža, medtem ko bo v prihodnosti potrebno nabavljati oborožitvene sisteme v skladu s strateškimi usmeritvami in proračunskimi zmožnostmi. Za omogočanje učinkovite nabave pa je najprej potrebno postaviti temelj z razvitjem transparentnega sistema za ocenjevanje in odločanje o nabavi. (Cordesman 2009, 114–118)

6.5 Težave na področju logistike, infrastrukture in usposabljanja

Nobena iraška varnostna struktura ni sposobna delovati brez ključnih elementov, ki jih poleg obveščevanja, poveljevanja, kontrole in komunikacije tvorijo tudi logistika, infrastruktura in usposabljanje. Vse to so področja, ki so bila močno zapostavljena v razvoju sodobnih iraških varnostnih sil, saj so večino dela povezanega z njimi opravile koalicijske sile. Tem področjem bi lahko dodali tudi oklepno prvino, artilerijo in zračno podporo. Napoved odhoda koalicijskih sil do leta 2011 zahteva zelo hiter napredek IVS, ki pa se bo moral odviti v zelo težkih okoliščinah, glede na dejstvo, da so v konstantnih spopadih s teroristi in uporniki. (Cordesman 2009, 118–120)

7 SKLEP IN VERIFIKACIJA HIPOTEZ

Vodenje iraške države so po razpadu Sadamovega režima začasno v svoje roke prevzele Združene države Amerike. Ustanovljena je bila organizacija CPA, ki je predstavljala začasno izvršno, zakonodajno in sodno oblast Iraka, ki naj bi oblast kasneje predala novoizvoljeni iraški vladi. Naloga CPA je bila »razgraditev« starega sistema in postavitve političnih, ekonomskih, varnostnih in drugih temeljev za novo demokratično državo. Kmalu po odstranitvi starega režima pa se je stanje zelo poslabšalo. Stare varnostne organizacije so razpadle, varnostne razmere v državi pa so se močno zaostrole in so postale glavna ovira na poti k novi državi. Za odpravljanje varnostnih groženj in ureditev varnostne situacije v državi je bilo potrebno v čim krajšem možnem času ponovno vzpostaviti nacionalnovarnostni sistem Iraka in obnoviti iraške varnostne sile znotraj njega.

Moja prva hipoteza, ki se nanaša na širši koncept nacionalnovarnostnega sistema se glasi: *Novi iraški nacionalnovarnostni sistem bo po končani rekonstrukciji sposoben soočanja s sedanjimi in prihajajočimi izzivi.* Glede na dve glavni vodili obnove

iraškega nacionalnovarnostnega sistema: vzpostavitev primernih in učinkovitih varnostnih institucij ter implementacija demokratičnega pravnega reda v teh institucijah lahko rečem, da so bili temelji za dolgoročno učinkovitost ustrezno zastavljeni. Veliko število starih institucij je bilo razpuščenih in zgrajenih povsem na novo in z novim osebjem, saj je bilo prejšnje osebje zaradi pripadnosti stranki Baath nesprejemljivo. Stare institucije, ki niso bile razpuščene, pa so bile temeljito prevetrene, saj jim je bilo zamenjano celotno vodstvo. Vse nove institucije so oblikovane po vzoru ameriških institucij, kar je neke vrste garancija za njihovo učinkovitost, še posebej v času, ko je v njih še polno svetovalnega osebja ZDA. Glede na to, da je večina iraškega osebja, ki upravlja in vodi te institucije, povsem neizkušenega, mislim, da bodo na poti teh institucij k učinkovitemu soočanju z varnostnimi izzivi ameriški strokovni svetovalci morali biti prisotni še kar lepo število let. Še veliko več časa pa bo moralo preteči, da iraško ljudstvo sprejme demokratičen pravni red, ki bo zagotavljal učinkovito soočanje s prihajajočimi pravnimi izzivi.

Moja druga hipoteza, ki se nanaša na del iraškega nacionalnovarnostnega sistema, to je na njegove varnostne sile, pa se glasi: *Prenovljene iraške varnostne sile bodo po odhodu ameriških in drugih koalicijskih sil iz Iraka sposobne vzdrževanja miru v državi ter opravljanja nalog sodobnih varnostnih sil.* Ob padcu režima Sadama Huseina je CPA ukinila večino varnostnih sil, preostale, med njimi policija in enote za zaščito objektov in infrastrukture, pa nikakor niso bile sposobne opravljati svojih nalog, predvsem zaradi sekundarne vloge v prejšnjem režimu. Varnostne razmere v državi so se po padcu režima močno zaostrole. Koalicijske sile so kmalu ugotovile, da niso pravilno predvidele varnostne situacije ter da so v Irak pripeljale premalo vojakov. Njihovo predvidevanje, da bo policija sposobna zagotoviti red v državi, se je izkazalo za največjo napako celotne vojne v Iraku. Pojavila se je kratkoročna potreba po iraških varnostnih silah, česar pa koalicijske sile niso predvidele, saj so načrtovale dolgoročen in postopen razvoj. Od leta 2003 do 2009 so IVS zrasle praktično iz nič do več kot 650.000 pripadnikov. To obdobje je zaznamovala hitra rast, ki je bila osredotočena predvsem na številke, ne pa tudi na kvaliteto teh števil. Zaradi prehitre rasti so bili rekruti velikokrat usposobljeni po hitrih postopkih, nabava opreme pa ni mogla slediti rasti pripadnikov IVS. Dodatno oviro na poti do kvalitete IVS pa predstavlja tudi pomanjkanje izkušenih častnikov, saj so celotne IVS stare le nekaj let. Prehitro rast IVS pa v letu 2009 zaustavi zmanjšanje prihodkov od nafte in s tem

tudi zmanjšanje iraškega proračuna. Upam, da bo to dalo iraškim varnostnim silam dovolj časa, da strnejo vrste in iz številik naredijo usposobljene in opremljene pripadnike varnostnih sil. Zaradi vedno boljših performans, vedno večje vloge pri zagotavljanju miru in v boju z uporniki in teroristi, ne dvomim, da bodo IVS (seveda ob manjši pomoči ameriških strokovnjakov) sposobne zagotavljati mir v državi po odhodu koalicijskih sil. Trenutna varnostna situacija v državi ter vloga vojske in policije pa znajo biti velik problem v bližnji prihodnosti, saj se bo po relativni ureditvi varnostnih razmer policija morala posvečati svojim tradicionalnim nalogam v smislu zagotavljanja spoštovanja in izvajanja zakonov, za kar še ni povsem usposobljena, vojska pa bo prvič morala opravljati svoje osnovne funkcije: odvrčanje sovražnika in boj proti zunanjemu agresorju.

Literatura

Anžič, Andrej. 1997. *Varnostni sistem Republike Slovenije*. Ljubljana: Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenije.

Bryden, Alan in Heiner Hanggi, ur. 2004. *Reform and Reconstruction of Security Sector*. Dostopno prek: <http://www.dcaf.ch/publications/kms/details.cfm?lng=en&id=18849&nav1=4> (6. oktober 2009).

--- 2005. *Security Governance in Post-Conflict Peacebuilding - Reform and Reconstruction of the Security Sector*. Dostopno prek: <http://se2.dcaf.ch/serviceengine/FileContent?serviceID=21&fileid=47D35713-F97A-DEBB-D1B6-829E5459ECBB&lng=en> (7. julij 2009).

Buzan, Barry. 1991. *People, States and Fear: An agenda for International Security studies in the post-cold war era*. New York: Harvester Wheatsheaf.

Coalition Provisional Authority. 2003a. *Regulation Number 1*. Dostopno prek: <http://www.cpa-iraq.org/regulations/index.html#Regulations> (2. november 2009).

--- 2003b. *Order Number 2 – Dissolution of Entities*. Dostopno prek: <http://www.cpa-iraq.org/regulations/index.html#Regulations> (10. oktober 2009).

--- 2003c. *Order Number 22 – Creation of a new Iraqi Army*. Dostopno prek: <http://www.cpa-iraq.org/regulations/index.html#Regulations> (10. oktober 2009).

--- 2003č. *Order Number 26 – Creation of the Department of Border Enforcement*. Dostopno prek: <http://www.cpa-iraq.org/regulations/index.html#Regulations> (10. oktober 2009).

--- 2003d. *Order Number 27 – Establishment of the Facility Protection Service*. Dostopno prek: <http://www.cpa-iraq.org/regulations/index.html#Regulations> (10. oktober 2009).

--- 2003e. *Order Number 28 – Establishment of the Iraqi Civil Defense Corpse*. Dostopno prek: <http://www.cpa-iraq.org/regulations/index.html#Regulations> (10. oktober 2009).

--- 2004a. *Order Number 57 – Iraq Inspecotrs General*. Dostopno prek: <http://www.cpa-iraq.org/regulations/index.html#Regulations> (7. november 2009).

--- 2004b. *Order Number 67 – Ministry of Defence*. Dostopno prek: <http://www.cpa-iraq.org/regulations/index.html#Regulations> (10. oktober 2009).

--- 2004c. *Order Number 73 - Transfer of the Iraqi Civil Defense Corps to Iraqi Ministry of Defense*. Dostopno prek: <http://www.cpa-iraq.org/regulations/index.html#Regulations> (10. oktober 2009).

Cordesman, Anthony in William D. Sullivan. 2005. *Iraqi Forces Development – Can Iraqi Forces do the Job?* Dostopno prek: http://csis.org/files/media/csis/pubs/051129_Iraqforcedev.pdf (14. oktober 2009).

Cordesman, Anthony, ur. in Adam Mausner. 2009. *Withdrawal from Iraq: Assessing the Readiness of Iraqi Security Forces*. Dostopno prek: <http://csis.org/publication/Withdrawal-iraq-0> (14. oktober 2009).

Encyclopaedia Britannica – The online Encyclopaedia. Dostopno prek: <http://www.britannica.com> (28. november 2009).

Fink-Hafner, Danica. 1994. Policy proces v demokratičnem prehodu. *Teorija in Praksa* 31 (3–4): 284–297.

Gažević, Nikola, ur. 1970-1975. *Vojna enciklopedija, 2. izdaja*. Beograd: Redakcija vojne enciklopedije.

Global Facilitation Network for Security Sector Reform. 2007. *A Beginner's Guide to Security Sector Reform (SSR)*. Dostopno prek: http://www.ssrnetwork.net/documents/GFN-SSR_A_Beginners_Guide_to_SSR_v2.pdf (15. november 2009).

Global Security org. Dostopno prek: <http://www.globalsecurity.org> (10. oktober 2009).

Grizold, Anton, ur. 1998. *Perspektive sodobne varnosti. Iz obramboslovnih raziskav II.* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Grizold, Anton. 1999. *Obrambni sistem Republike Slovenije.* Ljubljana: Visoka policijsko varnostna šola.

Javorović, Božidar, ur. 1992. *Suvremeni sustavi civilne obrane – Pregledna studija.* Zagreb: Otvoreno sveučilište.

Langton, Christopher, ur. 2003. *The Military Balance 2002-2003:* London UK: Oxford University Press for International Institute for Strategic Studies.

--- 2005. *The Military Balance 2004-2005.* London UK: Oxford University Press for International Institute for Strategic Studies.

Lokovšek, Dimitrij. 2007. *Analiza varnostnih razmer v Iraku v letu 2006 – Specialistično delo.* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

O'Connel, Edward in Bruce R. Pirnie. 2008. *RAND Counterinsurgency Study Volume 2 - Counterinsurgency in Iraq (2003-2006).* Dostopno prek: http://www.rand.org/pubs/monographs/2008/RAND_MG595.3.pdf (29. avgust 2009).

Pfaff, Tony. 2008. *Development and reform of the Iraqi Police Forces.* Dostopno prek: <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/files/pub840.pdf> (31. avgust 2009).

ProCon.org. Dostopno prek: <http://usiraq.procon.org/viewadditionalresource.asp?resourceID=002425> (11. avgust 2009).

Rathmell, Andrew., Olikar, Olga., Kelly, Terrence K., David Brannan in Keith Crane. 2005. *Developing Iraq's Security Sector – The Coalition Provisional Authority's Experience.* Dostopno prek: http://www.rand.org/pubs/monographs/2005/RAND_

MG365.pdf (19. september 2009).

Strmčnik, Matjaž. 2006. *Analiza varnostnih razmer v Iraku po padcu Sadama Huseina – Diplomsko delo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Svete, Uroš. 2006. Quo vadis Irak – Ali Američani res izgubljajo vojno. *Revija Slovenska vojska* 14 (5): 24–26.

Tatalović, Siniša., Anton Grizold in Vlatko Cvrtila. 1999. *Suvremeni sistemi nacionalne sigurnosti*, Zagreb: Fakultet političkih znanosti

- - - 2008. *Suvremene sigurnosne politike – Države i nacionalna sigurnost početkom 21. stoljeća*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

Iraq Country Handbook. 2002. Dostopno prek: <http://www.globalsecurity.org/intell/world/iraq/index.html> (13. avgust 2009).

The OECD DAC Handbook on Security System Reform (SSR) – Supporting Security and Justice: 2007 Edition. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/dataoecd/43/25/38406485.pdf> (10. avgust 2009).

The Straits Times. 2009. US keeps Iraq prison control, 6. julij. Dostopno prek: http://www.straitstimes.com/Breaking%2BNews/World/Story/STIStory_399630.html (14. november 2009).

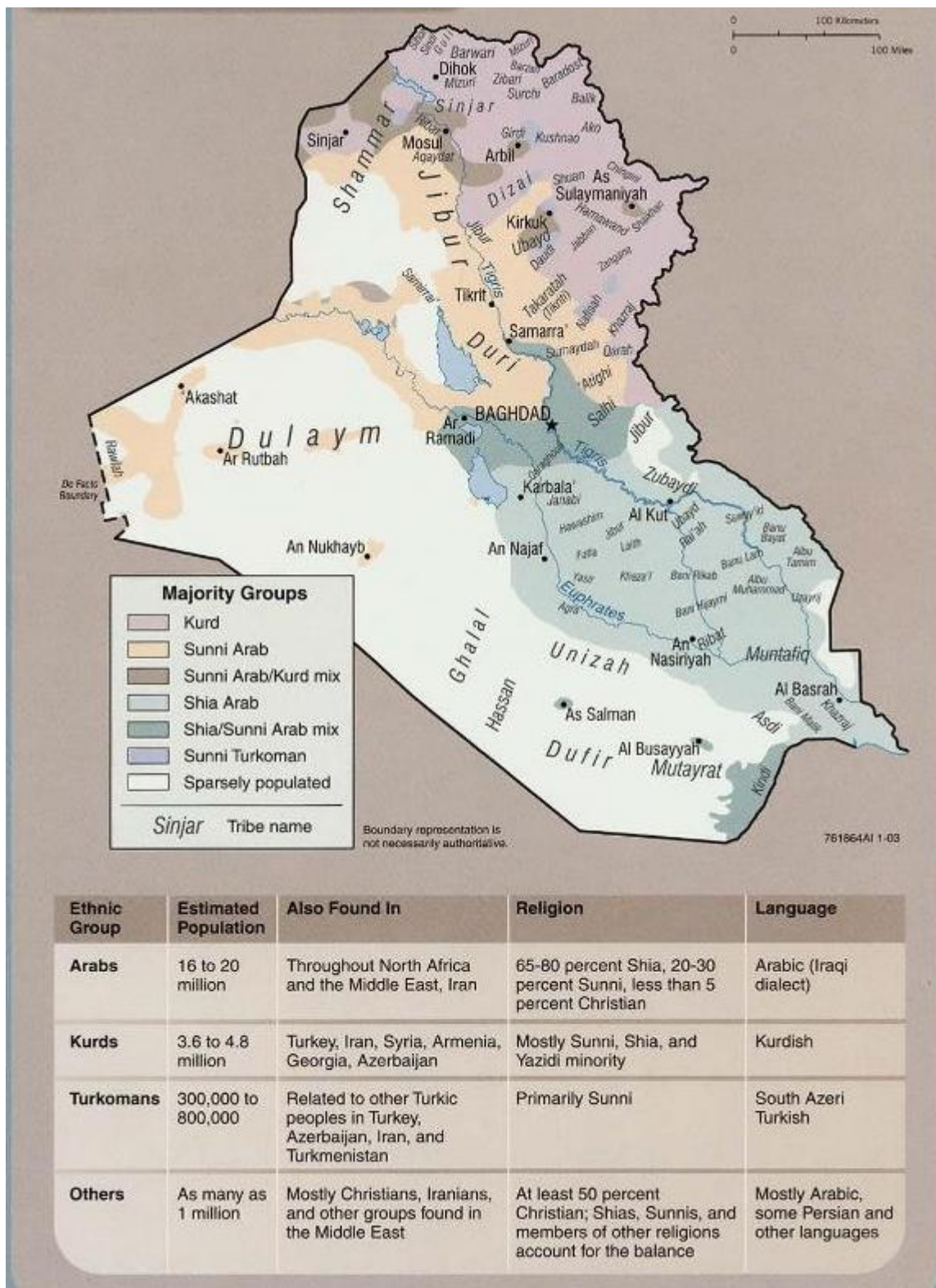
The World Factbook 2009 CIA. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/iz.html> (11. avgust 2009).

Wikipedia the Free Encyclopedia. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page (3. oktober 2009).

Zakon o policiji – uradno prečiščeno besedilo (ZPol-UPB7). Ur. l. RS 66/2009.
Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200966&stevilka=3053>
(28. november 2009).

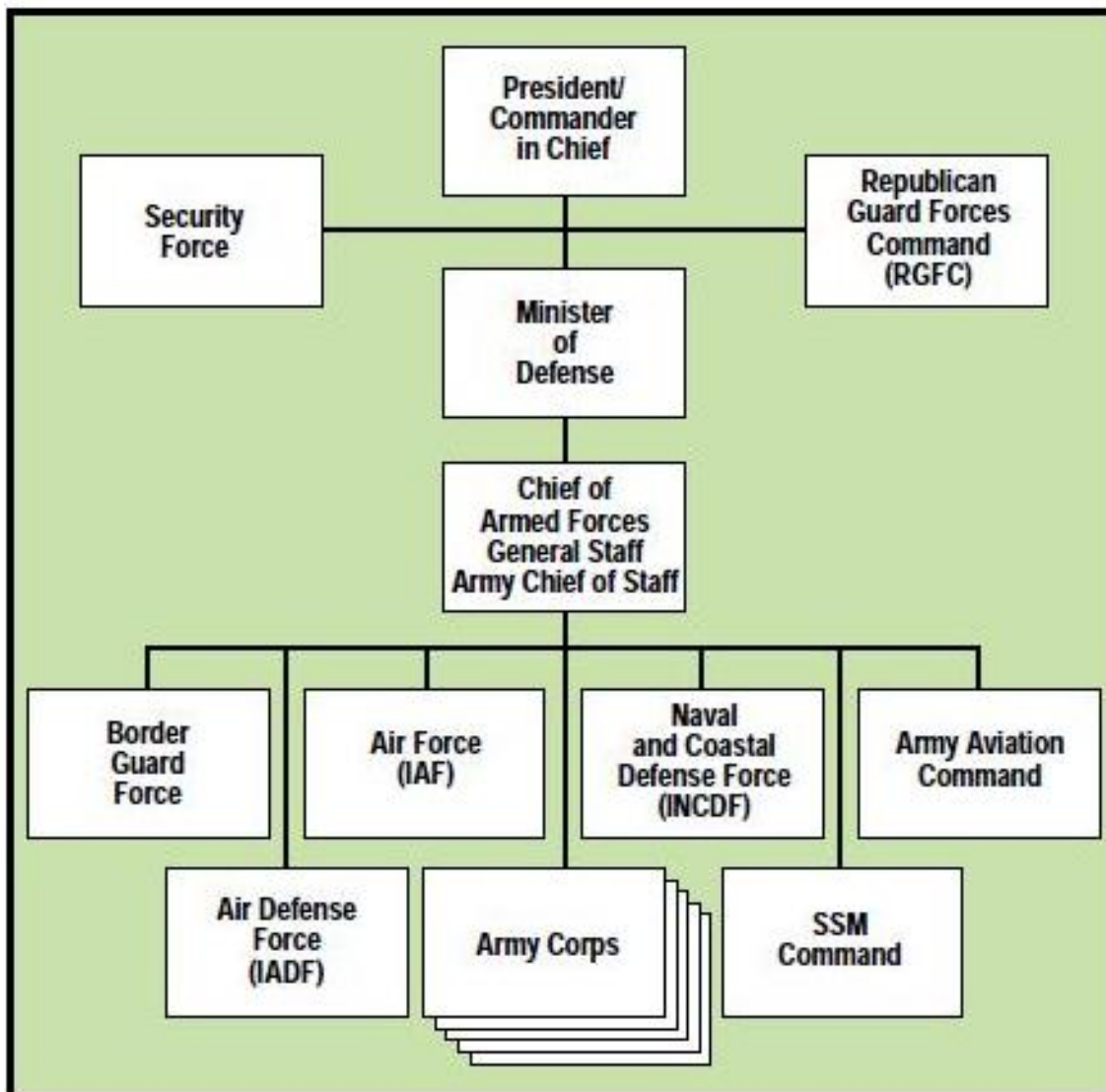
Žabkar, Anton. 2003. *Marsova dediščina – Temelji vojaških ved 1. knjiga*. Ljubljana:
Fakulteta za družbene vede.

PRILOGA A: Distribucija etnično-verskih skupin in glavnih plemen

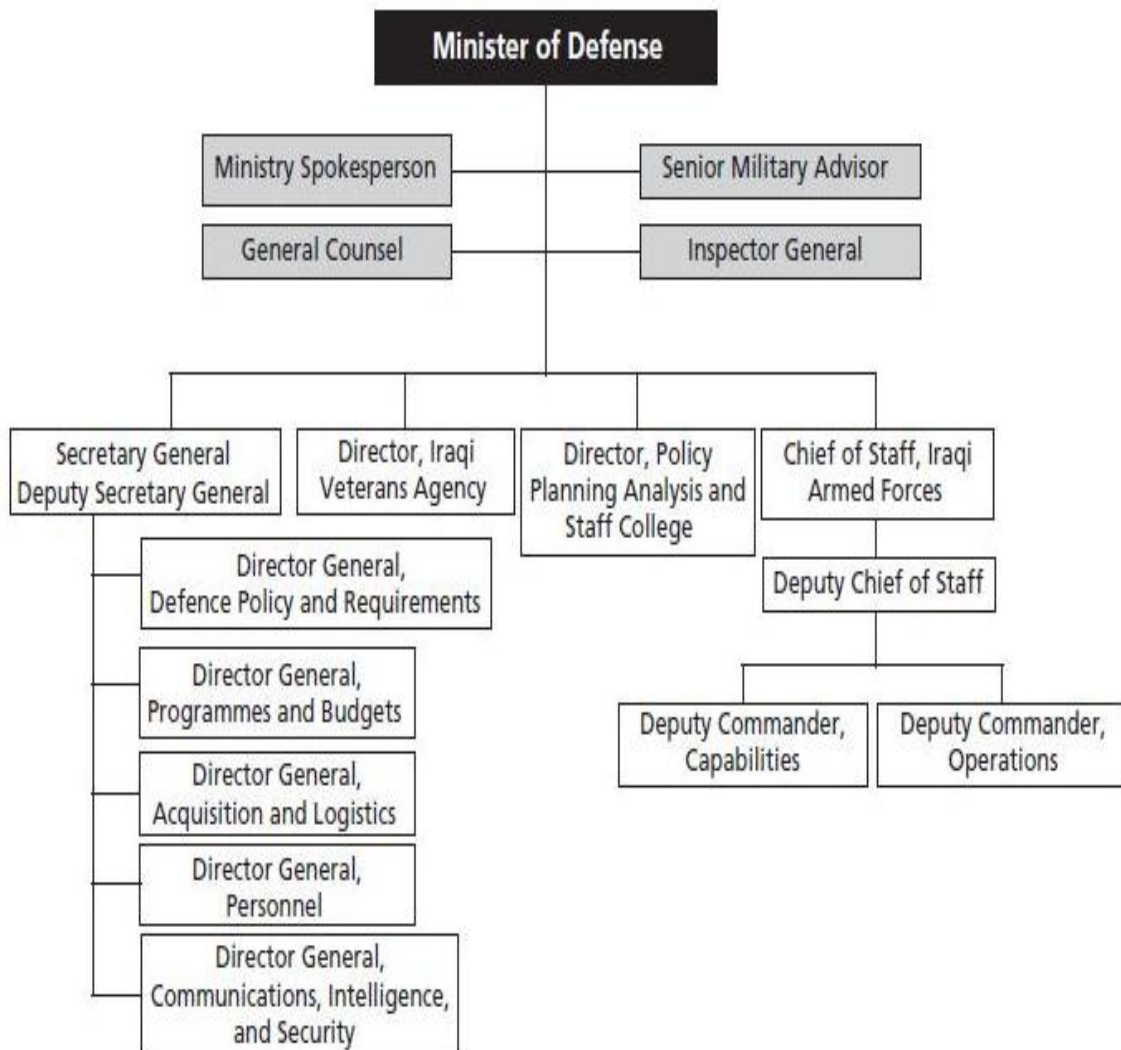
Vir: ProCon.org.

PRILOGA B: Veriga poveljevanja iraškim oboroženim silam

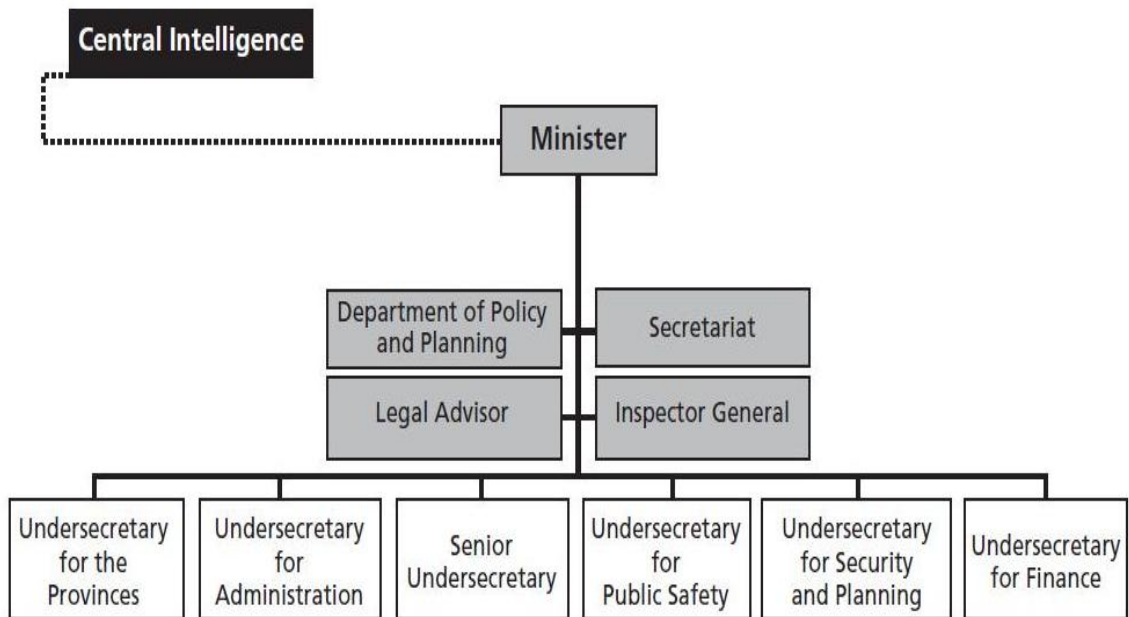
Vir: Iraq Country Handbook (2002, B1).

PRILOGA C: Organizacija iraškega Ministrstva za obrambo

Vir: Rathmell (2005, 29).

PRILOGA Č: Organizacija iraškega Ministrstva za notranje zadeve

Opomba: Ker v času nastajanja te sheme še ni bilo vzpostavljene obveščevalne službe, je bila dodana kasneje in je načrtovano, da neb o podrejena Ministrstvu za notranje zadeve.

Vir: Rathmell (2005, 43).

PRILOGA D: Usposabljanje pripadnikov posameznih vrst iraških varnostnih sil

Vrsta varnostnih sil	Usposabljanje
Iraške policijske sile	Bivši diplomanti akademije: 3 tedne integracijskega programa. Novi rekruti: 8 tednov akademije, 2 tedna integracijskega programa
Sile javnega reda in mehanizirana policija	5 tednov specializiranega usposabljanja
Posebni enote policijskih komandosov	3 tedne specializiranega usposabljanja
Enote za takojšen odziv	4 tedne osnovnega in 4 tedne specializiranega usposabljanja
Enote za zaščito meja	4 tedne akademije in specializiranega usposabljanja
Avtocestna policija	3 tedne prometnega usposabljanja in 8 tednov akademije
Enote za zaščito dostojanstvenikov	3 tedne osnovnega ter 2-3 tedne naprednega usposabljanja
Iraška redna vojska	4 tedne osnovnega usposabljanja (v manjših enotah) 8 tednov dodatnega in kolektivnega usposabljanja
Iraška nacionalna garda	3 tedne osnovnega in 4 tedne kolektivnega usposabljanja
Iraške intervencijske enote	4 tedne osnovnega usposabljanja, 8 tednov kolektivnega usposabljanja, 5 tednov usposabljanja za urbane operacije
Iraške sile za posebne operacije	Usposabljanje s strani ameriških posebnih enot (taktika manjših enot), 13 tednov posebnega usposabljanja
Iraške letalske sile	odvisno od specialnosti: 1-6 mesecev
Iraška mornarica	8 tednov osnovnega in specialnega usposabljanja

Vir: Cordesman (2005, 181).